

BORBA KOJU BORIMO

Životne priče LGBT zajednice u Srbiji

Beograd, 2017. godine

Projekat „Od LGBT života do politike“ se relizuje uz podršku
Ambasade Kraljevine Velike Britanije, na čemu im se zahvaljujemo.

BORBA KOJU BORIMO

Životne priče LGBT zajednice u Srbiji

Izdavač:

Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS, Beograd

Urednica:

Anđela Čeh

Učesnici:

Mladen Antonijević Priljeva – koordinator

Marko Milovanović – metodolog

Predrag Azdejković – stručni saradnik

Lektor/Korektor:

Branislava Erak

Štampa:

СЛФА д.о.о. Beograd

Tiraž:

200 primeraka

UVOD

Kontekst

Uz podršku Ambasade Kraljevine Velike Britanije u okviru programa za jačanje otpornosti Republike Srbije na interne i eksterne promene, Centar za istraživanje i razvoj društva „Ideas“ sprovodi projekat „Od LGBT života do politike“, u partnerstvu s Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti i Gej lezbejskim info centrom. Cilj projekta je da uspostavi mehanizme i pruži podršku Republici Srbiji u jačanju odgovora u oblastima relevantnim za poboljšanje kvaliteta života LGBT osoba.

Kako je količina dostupnih podataka o stanju i potrebama LGBT zajednice, posebno na lokalnom nivou, ograničena, „Ideas“ je u okviru ovog projekta organizovao trodnevnu obuku za praćenje i izveštavanje o položaju LGBT osoba, u cilju kreiranja tačne i realne slike o problemima i izazovima s kojima se one svakodnevno suočavaju u različitim oblastima.

Životne priče su korišćene kao jedna od metodologija kojom je moguće prikupiti kvalitativne podatke, uz određenu dozu širine i raznovrsnosti iskustava, stavova i mišljenja. Njihov narativni režim (re)prezentuje društveni položaj i odnose kroz subjektivnu perspektivu. Životna priča se gradi na osnovu dominantnih normi, njihovih potencijala i ograničenja, dok doprinosi njihovoj dekonstrukciji i svakako boljem razumevanju, zasnovanom na mogućnosti poistovećivanja i povezivanja s glavnim akterima i njihovom percepcijom sredine i konteksta u kojima se nalaze (geografska regija, godine, pol, rod, seksualnost, rodni identitet, imovinski status, nivo obrazovanja i drugo). Intervjui na osnovu kojih se prikupljaju podaci za životne priče su polustrukturisani, s pitanjima koja su otvorena, i vode se tako da omogućavaju ispitanicima i ispitanicama lagodnost da govore o svom životu otvoreno, naglašavaju događaje i osećanja koja su im važna, ali i da zadržavaju pravo da s istraživačima i istraživačicama ne podele sve detalje u vezi s iskustvima koja ih previše uznemiravaju. U odsustvu kvantitativnih podataka, životne priče omogućile su prikupljanje kvalitativnih podataka, koji se mogu smatrati relevantnim za doprinos proceni stanja LGBT zajednice u Republici Srbiji.

Definisanje terminologije

LGBT je akronim kojim se označavaju lezbejke, gej muškarci, biseksualne i trans* osobe. Istopolna seksualna orijentacija (lezbejke i gej muškraci) znači romantičnu, seksualnu i/ili emotivnu privlačnost između osoba istog pola, dok biseksualne osobe mogu osetiti ovu vrstu privlačnosti i stupiti u odnose s osobama oba pola.

Trans* predstavlja krovni pojam, koji podrazumeva raznovrsne rodne identitete, odnosno uključuje sve osobe koje se na različite načine rodno ne konformiraju, uključujući, ali se ne organizirajući na transeksualne, transrodne, birodne, rodnofluidne, arodne osobe, krosdresere. Važno je naglasiti da rodni identitet predstavlja lični doživljaj roda i potrebu za njegovom manifestacijom; on nije u direktnoj vezi sa seksualnom orijentacijom, koja je određena privlačnošću ka drugima – trans* osobe mogu biti i heteroseksualne, biseksualne i homoseksualne. Tranzicija predstavlja proces usaglašavanja biološkog pola s rodnim identitetom (transeksualne osobe), koji uključuje oblasti psihologije/psihijatrije, endokrinologije i hirurgije. Rodno nebinarne osobe su one koje ne prihvataju podelu na jasne, dominantne rodne (muško-žensko) modele, uloge i ponašanja.

Termin *autovanje* potiče iz engleskog jezika, *to come out (of the closet)*, i u bukvalnom prevodu znači *izaći (iz ormara)* i predstavlja sleng kojim se opisuje proces priznavanja sopstvene seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta užoj ili široj okolini. Prestanak skrivanja ovog važnog dela identiteta svake individue najčešće se doživljava kao jedan od najvažnijih trenutaka u životu LGBT osobe.

Reč *peder* je pogrdan naziv za gej muškarce.

Termin *kvir (queer)* je ukratko objasniti, pre svega zbog razmimoilaženja koje se javlja u teorijskoj osnovi i praksi. Kvir teorija je kritika politike identiteta, koju smatra isključujućom i onom koja uvek konstituise dominantnu normu na osnovu razlikovanja i drugosti. Ona uči da je kvir pokušaj promišljanja sveta i sopstva s one strane identiteta, otkriva potencijal fluidnosti u okviru koga neko ili nešto konstantno *postaju* nekim ili nečim i ni u jednom trenutku ne preuzimaju čvrstu, utemeljenu identitetsku poziciju. S druge strane, pokreti koji se identifikuju kao kvir uzimaju maha širom sveta, uz diskutabilne formulacije (političkih) zahteva kroz mogućnost samoidentifikacije.

Uzorak

Osobe koje su učestvovalе u treningu za prikupljanje podataka o stanju LGBT zajednice na lokalnom nivou dolaze iz različitih gradova širom Srbije. Učesnici su birani tako da njihov rad može da dâ reprezentativan uzorak kada je geografska pokrivenost u pitanju, pa tako životne priče potiču iz Vojvodine, centralne, zapadne, južne i jugozapadne Srbije.

Istraživači i istraživačice:

Marko Mihalović

Vanja Živković

Igor Ilić

Bojana Tamindžija

Olivera Babić

Vesna Radanović

Boris Milakov

Katarina Petrović

Sead Biberović

Dob aktera i akterki priča je takođe raznovrsna zato što je bilo važno uključiti drugačija iskustva prema kojima se može pratiti odnos (razlike ili zajedničke odlike) između mišljenja i stavova i pripadnosti različitim generacijama. Osmam osoba uključenih u istraživanje je mlađe od 25 godina, devet ima između 25 i 40, dok njih pet ima preko 40 godina.

Kada su u pitanju seksualni i rodni identiteti, u israživanje je bilo uključeno jedanaest gej muškaraca, dva biseksualna muškarca, jedna biseksualna žena, šest lezbejki, jedan transrodni muškarac i jedna kvir i rodno nebinarna osoba.

Pregled

U slobodi narativa, koji dozvoljava stavljanje akcenta na teme i situacije koje su samim akterima važne, ono što je svima zajedničko i što se, u manjoj ili većoj meri, kao tema javlja u svim pričama jesu: proces samospoznaje i prihvatanja sebe, *autovanje* (ili promišljanje o istom), odnosi s porodicom i prijateljima, osećaj bezbednosti i kreiranje javnih prostora i percepcija društva i društvenih odnosa.

Posebno kod ispitanika koji imaju preko trideset godina, proces prihvatanja seksualnosti i definisanja sopstvenog seksualnog identiteta tekao je uz utisak da nešto s njima nije u redu i bio praćen odbacivanjem, zatvaranjem

u sebe i potiskivanjem. Ograničen pristup informacijama u vreme kada se veoma ograničeno, ako uopšte, koristio internet i kada sadržaji popularne kulture nisu „masovno“ obrađivali LGBT teme, stvarao je osećaj otuđenosti i stalnog preispitivanja i unutrašnje borbe, te se kao prelomni javlja trenutak u kome neko prepoznaje nekoga sebi sličnog i shvata da nije potpuno sâm na svetu, kada dobija referentnu tačku i mogućnost identifikacije. Među mlađom generacijom ovaj proces identifikacije je lakši, ali preispitivanja i faze prihvatanja ostaju zajedničke, uz izuzetak trenutnog prepoznavanja od strane vršnjačke grupe – o tome da li je neko gej, lezbejka, biseksualna ili trans* osoba raspravlja cela srednja škola, kao i stariji razredi osnovne škole, dok prihvatanje, odnosno izbegavanje socijalne distance i dalje ostaje predmet diskusije i razlikuje se od slučaja do slučaja. Primetno je i da u slučaju homofobičnih ili transfobičnih incidenata i maltretiranja zaposleni u sistemu obrazovanja nisu obučeni da pruže adekvatnu podršku i zaštitu.

Prepoznavanje i priznavanje svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta užoj i široj društvenoj zajednici veoma su važni u životu svake LGBT osobe i stavovi povodom ovog čina su drugačiji. Za one koji su odlučili da ne preduzmu taj korak ili koji još nisu sigurni da li bi trebalo da se *autuju*, kao zajednički imenitelj se javlja strah. Strah se najčešće komunicira otvoreno i prepoznat je na osnovu stavova, uglavnom roditelja, a reflektuje se kroz strah od napuštanja, gubitka emotivne i finansijske podrške, pa čak i kroz strah za ličnu bezbednost i život.

Roditelji, odnosno najuža porodica, predstavljaju prvu instancu i najtežu prepreku kada je proces *autovanja* u pitanju. Do toga dovodi kako nedostatak informacija i niz duboko ukorenjenih predrasuda i stereotipa, tako i utisak o homofobičnom društvu, koje je zatvoreno za svaki oblik različitosti i u koje akteri smeštaju i svoje roditelje, verujući da će a priori biti osuđeni i da će negativne reakcije imati dugoročne posledice. Homofobični stavovi roditelja, na koje se u pričama nailazi, često su eksplicitni i predstavljaju otvoreni govor mržnje, a javlja se i nasilno ponašanje, što umnogome obeležava živote aktera. Upravo iz takvih priča i ekscenih situacija se i gradi mit o strahu, koji se hrani i drugim društvenim odnosima – dobacivanjem komšija, šuškanjima po kraju i stalnim ukazivanjem na to da osoba odudara od hetero normativa.

Ohrabrujuće je to da su, ipak, u slučajevima u kojima se osoba odluči na korak *autovanja*, dominantni utisci prihvatanje i podrška roditelja, a posebno prijatelja, do kojih se stiže uz manje ili više turbulencija, uz izraženo insistiranje roditelja na brizi za dete i sopstveni strah da će ono biti izloženo seriji isključivanja i nasilju, koji će dalje uticati na kvalitet detetovog života.

Na prvi pogled se lična odluka o tome da se jedan deo identiteta prećuti, ne može nazvati strahom. Međutim, pažljivo čitanje životnih priča otkriva da se takva odluka ipak donosi na osnovu predstave o okruženju i društvu, upravo iz straha od odbacivanja, maltretiranja, izolacije i nasilja i diskriminacije.

Bez obzira na to da li su *autovani* ili ne, akteri u svim sredinama i svih godina ipak govore o jedinstvenom kreiranju javnog prostora i njegovom preoznačavanju, o ulicama i delovima grada koje radije biraju ili izbegavaju, o stalnom prisustvu straha za sopstvenu bezbednost dok borave na otvorenom, kao i o odsustvu solidarnosti, zaštite i pomoći opšte javnosti u slučaju graničnih situacija. Procena bezbednosti, iskustva nasilja i mogućnost racionalizovanja straha od nasilja među ključnim su faktorima za donošenje odluke o daljem životu u Srbiji. Promišljanja o društvenim odnosima i (potencijalnom) napuštanju zemlje takođe se nameću kao tema.

Upravo zbog ovakve slike važne su percepcije pripadnosti i zajednice. Kao što je očekivano, LGBT osobe iz manjih sredina nastoje da se koncentrišu u Beogradu, koji vide kao umnogome liberalniji grad, u kome mogu da budu ono što jesu, bilo da imaju nameru da u njemu žive, bilo da su u pitanju povremene posete radi upoznavanja i druženja. Ono što je zanimljivo, a posebno karakteristično za starije, i to one koji nisu *autovani*, jeste da se oni trude da izbegavaju kontakte i mogućnost bilo kakve asocijacije s lokalnim LGBT zajednicama, plašeći se „razotkrivanja“ i stigmatizacije. Takvi stavovi i način života otežavaju im pronalaženje partnera i podrške koju, na osnovu sličnih iskustava, zajednica i zajedništvo mogu da pruže. S druge strane, među mlađima je izražen osećaj pripadnosti zajednici i oni se rado i često povezuju i grade kolektive, u kojima se osećaju dobrodošlo, sigurno i slobodno.

Trans* zajednica ostaje skrajnuta, na tankoj granici između neprepoznavanja i neprihvatanja i apsolutnog odbijanja. Među životnim pričama se nalaze samo dve koje se direktno bave pitanjima roda i rodnog identiteta. Stiče se utisak da bivanje transom* sa sobom nosi sve izazove ostatka LGBT zajednice koji se multiplikuju, između ostalog zbog, kako sagovornici i sagovornice navode, potrebe za „dvostrukim *autovanjem*“ i mnogo kompleksnijeg procesa pronalaženja i prepoznavanja sopstvenog identiteta. Opšte nerazumevanje na koje nailaze u građenju odnosa s drugima govori o potrebi dalje dekonstrukcije rodnog identiteta.

Gej lezbejski info centar, patnerska organizacija na projektu, realizovao je konkurs za najbolju kratku priču na temu „Imam nešto da ti kažem“. Teme ovih priča su iskustva, realna ili fiktivna, u vezi s priznavanjem svoje seksualne orijentacije ili rodnog i neke od njih su uvrštene u životne priče, kako bi se što više približio lični doživljaj tog važnog trenutka, motivi, situacije koje prethode i slede, kao i različite reakcije s kojima su se akteri susretali.

Iako je fokus ove publikacije na iskustvima LGBT zajednice u Republici Srbiji, pored priča s konkursa, zbog svog fenomenološkog značaja ovde je uvrštena i crnogorska priča o virdžinama.

Priče se prenose u celosti kako bi se sačuvala njihova originalnost i autorski pečat.

Životne priče koje slede uređene su tako da se čuva autentičnost glasova i izraza svakog pojedinačnog ispitanika i ispitanice. Zbog toga se nailazi na razlike u načinu i stilu izražavanja, obliku i dužini narativa. Zadržana je upotreba slenga i nije insistirano na rodno korektnom izražavanju. Zbog uvažavanja svih različitih iskustava i priča i insistiranja na njihovoj važnosti, intervencije na samim tekstovima bile su minimalne.

Bez obzira što su neki od ispitanika i ispitanica *autovani*, sve životne priče su predstavljene tako da garantuju anonimnost svakome ko je bio voljan da ih podeli.

Zahvaljujemo svim istraživačima i istraživačicama i ispitanicima i ispitanicama na tome što su podelili svoja životna iskustva, mišljenja i stavove i na taj način dali doprinos boljem razumevanju društvenih okolnosti i odnosa u kojima žive LGBT osobe u Srbiji.

Njeni divni, dugi prsti klizili su po mom vratu i ramenu. Prislonila je grudi na mene, a struja koja je počela da juriša u to malo prostora između nas vukla me je u poljubac. Toplina njenih izdisaja milovala mi je lice. Opkoračila me je i sela mi u krilo. Mahinalno sam je pridržala za bokove i dlanovi su se od vreline zalepili za nju. Poljupcima mi je kidala usne teško dišući. Ruke je zavukla pod moju majicu, nežno mi dražeći bradavice. U meni je režala zver zarobljena grčevitim stiskom njenih butina. Miris strasti nas je grebao po nozdrvama. Ustala sam s njom u naručju i u sekundi smo strgle odeću sa sebe. Tog jutra vodile smo ljubav tako strastveno kao da nam je to poslednje.

Siva svetlost tmurnog jesenjeg dana presijavala se na njenim vlažnim leđima. Pijana od zadovoljstva, ćutke sam posmatrala kako se njeno telašće pomera u ritmu još uvek ubrzanog disanja. Odjednom se naježila i jedva primetno stresla. Znala sam da to nije zato što joj je postalo hladno. Tačno sam znala koja je to vrsta jeze prošla njenom kičmom. Seks je bio samo kratkotrajna doza amnezije, nakon koje ju je strepnja ponovo obuzela.

„Hoćeš da ne idemo... ili hoćeš da ideš sama?“, upitala sam.

Podigla se i sela na ivicu kreveta. Prišla sam joj, zagrlila je sleđa i spustila glavu na njeno rame. Duboko je uzdahnula, gnezdeći se u mom zagrljaju. Povukla mi je ruke i vezala ih oko svog struka, a onda je okrenula glavu tražeći moje usne.

„Volim te“, prošaputala je u poljubac.

Tokom vožnje ćutnja je vodila glavnu reč. Pevušila je neke bezvezne pesmice koje su puštali preko radija. Tek neposredno pre odvajanja s glavnog puta dala mi je instrukcije kako da vozim do njenog sela, a potom i do njene kuće. Parkirala sam se na kolski ulaz, ugasila motor, a onda smo neko vreme nepomično sedele.

„Da palim kola i da palimo kući?“

„I ovo je moja kuća“, rekla je nakon dubokog uzdaha.

„Znam, ali ako misliš da nije pravi trenutak...“

„Nikad neće biti pravi trenutak... Neću više ovo da odlažem. Ne mogu više da razmišljam o tome kako će oni to prihvatiti, šta će mi reći, šta će uraditi... Ne mogu više da ih lažem. Najgore što može da se desi je ono što su tvoji tebi uradili, a mislim da je čak i to bolje od ovog beskonačnog odlaganja

koje samo povećava strah i neizvesnost. Muka mi je više i od ove države i od zatucanih ljudi i od prijatelja koji su nam okrenuli leđa... Muka mi je od svega. Dosta mi je toga da većito ja moram da udovoljavam drugima. Hoću da ja budem ja. Hoću da budem slobodna i srećna... A ako moji matorci budu odreagovali kao tvoji, onda neka ide sve dođavola. Bar znam na čemu sam. Bar imamo jedna drugu, a to je najvažnije. Jel' tako?"

Ne sačekavši odgovor, izašla je iz kola. Zнала sam da se trese kao prut i da je ceo govor bio čin samoohrabrenja, koje je ona morala izgovoriti jer sam ja od treme ostala nema. Izašla sam i ja i ovlaš pogledala urednu spoljašnjost obične seoske kuće. Milica je otvorila ulazna vrata i istog trena su mi mirisi doma, kolača i pečenog hleba gotovo naterali suze na oči. Pomislila sam na to šta bih dala da ja mogu makar još jednom da zakoračim u svoju rodnu kuću i delić sekunde pre nego što je prva suza pokušala da pobegne iz oka, u susret nam je raširenih ruku pohitao nasmejani starčić.

„Milice, oko tatino, stigla si!“

Dok je grlio Milicu, iza njega se pojavila i njena majka s kuhinjskom krpom u rukama i izljubila svoje dete. Sirotica je bila toliko uzbuđena da je zaboravila da me predstavi, pa sam to učinila sama. Poželežala sam im srećnu slavu, ocu pružila vino, a majci kafu i cveće.

„Kad si rekla da ne dolaziš sama, mi se ponadali... ovaj... nismo mislili da dolaziš s drugaricom“, pomalo zbunjeno joj se obratila majka, i to ne prekorinim, već iskrenim i dobrodušnim tonom.

„Kalina nije moja drugarica“, jedva je progovorila Milica i uhvatila me za ruku.

Od buke sopstvenog damara nisam više ništa čula. Osećala sam samo stisak njene ledene ručice. Nas dve, još obučene, stajale smo tako na ulaznim vratima kao dva od straha izbezumljena ptiča koja su čekala hoće li ih vetar oduvati. Majka je sela na prvu stolicu, spustila pogled i stisnula ono cveće, a otac se jednom rukom uhvatio za glavu, a na njegovom licu mogla sam pročitati sve što je pomislio u tom trenutku. Nije bio toliko iznenađen i šokiran, nego su Miličine reči zapravo bile potvrda njegovih najmračnijih slutnji. Lice mu je bilo lice čoveka čiji se svet srušio, čoveka koji je u sekundi izgubio svrg postojanja, čoveka koji je izgubio ne samo svoju ćerku nego i unuke kojima se nadao. Videvši taj prozor, Miličine oči su eksplodirale. Otvorila je vrata i da ja nisam bila skamenjena, uspela bi da izađe i da me povuče za sobom pre nego što je majka skočila sa stolice, uhvatila Milicu i zadržala je.

„Kud si ti pošla?! Dete moje, jesmo li te mi učili da budeš borac ili da bežiš od problema? Nije to, Milice, trebalo ovako... i ne baš danas...ali kad si već tako odlučila... Hajde, skinite se i uđite, ja moram u kujnu supu da zakuvam. Gosti samo što nisu stigli.“

Majka je krenula u kuhinju i ocu, koji je stajao na ulazu u dnevnu sobu, glavom pokazala da krene ka nama. Suze njegove princeze sprale su mu onaj izraz s lica. Spustio joj je ruke na ramena, gledao je pravo u oči i nije video lezbejku, nego svoje dete; nije video njeno telo, nego nežnu dušicu koja je želela da voli, da bude voljena i prihvaćena.

„Oklo tatino.“

Brada mu je zadrhtala, ali nije zaplakao, nego ju je zagrlio onako kako samo tata može da zagrlji. Tada sam se ja raspala. Dok nismo seli za sto, Dunav je istekao iz mene. On je seo u pročelje, a nas dve, jedna do druge, s njegove leve strane. On je držao Miličinu desnu, a ja levu ruku, dok se ona topila od blaženstva.

„Izvini, dete, kako si beše rekla da ti je ime?“

„Kalina.“

„Neobično ime... ali lepo. Pa, dobro došla u naš dom, Kalina.“

„Hvala vam.“

„Nego da mi popijemo nešto da se ugrejete, a? Sad će i gosti, pa ćemo da ručamo.“

Usledila je skoro neprijatna pauza. Sve troje smo u tišini, svako na svoj način, proživljavali malopredašnje događaje. Starinski zidni sat je svirao svoju jednoličnu melodiju, slavska sveća je pucketala, a mi smo disali, razmišljali i pijuckali – Milica vodu, a ja sam, bogami, s ocem trgnula domaću rakiju. Bilo je očigledno da je više puta poželeo nešto da kaže, ali svaki put bi mu se neizgovorene reči zaglavile u grlu. Pomislila sam da je idealan trenutak da mu Milica kaže da smo uštedele za vantelesnu oplodnju i da će otac možda postati deda detetu koje će nositi njegovo prezime. Međutim, Milica je ćutala, a nije bilo moje to da mu kažem.

„Vas dve ste... dugo zajedno?“, otelo mu se naposletku.

„Skoro dve godine.“

„A poslednjih godinu dana živimo zajedno“, dopunila me je Milica.

„Zato tako retko dolaziš?... Trebalo je ranije da nam kažeš.“

„Znam... Želela sam, ali...“

„Oko moje lepo.“

„Šta ćemo da kažemo gostima?“, upitala je majka kad je ušla u sobu i spustila ruke na naša ramena.

„Meni neće smetati da se pravim da smo prijateljice“, predložila sam.

„Ne“, usprotivio se otac, „ja imam jedno dete, a rodbine i prijatelja videćemo koliko će nam ostati.“

Milica se kroz suze zasmejala. Soba se ispunila toplinom i srećom.

Milan Milovanović

Lezbejka, 41 godina, centralna Srbija

Iako se ja toga ne sećam, majka mi je pričala da sam do otprilike pete godine života o sebi govorila isključivo u muškom rodu. Budući da su moji roditelji već imali dvoje dece koja su se uklapala u rodne uloge, to je, kako za celu familiju i neposrednu okolinu, tako i za njih, više bila zabava nego problem. Pretpostavljam da sam s vremenom prihvatila da se izražavam „kako treba” i zaista ne pamtim ništa u vezi s tim. Kasnije sam zaključila da suštinski nikada nisam ni želela da sam dečak, već samo da mogu da radim sve što i oni. To me je kasnije učinilo feministkinjom.

Ono čega se sećam da mi je užasno smetalo, a tiče se najranijeg detinjstva, jeste potreba moje majke da me oblači „kao devojčicu”. Sestra je to volela, kuća je bila puna haljinica i suknjica, koje sam kao mlađa nasleđivala, ali ja nikako nisam želela da ih nosim. Običnim danima se nije postavljalo pitanje šta ću i kad da obučem, ali kada na red dođu neki svečaniji trenuci, nastajali su problemi. Tu se onda pribegavalo raznim ucenama, koje bi nekada urodile plodom, nekada ne, ali nijedna od tih situacija nije mi bila prijatna i većina se završavala suzama. Toliko mi je sve to bilo neprijatno da te situacije i svoja osećanja i danas pamtim.

Inače, družila sam se gotovo isključivo s dečacima, zanimala su me „njihove” stvari: lopta, jurcanje, skakanje i slično. Imala sam uvek najboljeg druga, ne drugaricu, ali zbog takvih interesovanja, kao što sam rekla na početku, nisam imala posebnih neprijatnosti u odnosima s drugima. Ako zagazim dublje u sećanja, mogu da se prisetim da je ponekad bilo komentaranja i dobacivanja „muškarača” i slično u prolazu, ali sigurno znam da me, na moju sreću, nisu doticale takve izjave. Danas imam utisak da sam tako lako prolazila najverovatnije zato što se u tom uzrastu i ne postavlja pitanje seksualnosti, pa takvo ponašanje jedne devojčice ne predstavlja neki značajniji problem. Bila sam uvek odlična u školi, imala hobije koji su me prilično okupirali, bavila se sportom i sve je to nekako išlo svojim tokom.

Do kraja osnovne škole jednostavno se nisam zaljubljujivala. Nije mi se sviđao niko, niko me nije privlačio. Ni dečaci ni devojčice. Kada sam kasnije o tome razmišljala, nisam uspela dokraja da dokučim da li je to bilo tako samo zato što sam prosto kasnije sazrela za takve stvari ili pak zato što sam rasla u sredini u kojoj i ne znaš da istopolna zaljublivanja uopšte postoje. Čudno je to: ne pronalaziš sebe u onome što ti se nudi, pa prosto ni ne razmišljaš o tome.

Onda sam se, sa šesnaest godina, prvi put poljubila s devojkom. Na njenu inicijativu. Bila je dve godine starija. Nešto kasnije bile smo i intimnije od poljupca.

To me je zauvek promenilo. Osetila sam nešto što nikada više nije isparilo. U nju se nisam zaljubila, ali jesam počela da mislim o tome kao o nečemu što ipak postoji, kao i o svom mestu u tome što sam otkrila. Ipak, u Srbiji devedesetih, i usled nedrage porodične situacije, nije mi ostajalo mnogo vremena za sebe i narednih mnogo godina, osim usput, nisam ni mislila o tome.

U međuvremenu život je odigrao svoje. Rasla sam, imala već dovoljno godina da mogu zrelije da osmotrim situacije u kojima se nađem i tako sam pronašla svoj put. Imala sam nekoliko hetero veza, u kojima sam završavala verovatno jer je negde tamo, duboko u mom umu, ipak ostalo upisano da „tako treba“. Nisu te veze bile neprijatne, ali nisu mi ni značile. To je bilo krajnje nekorektno prema tim momcima, ali šta da radim. U takvoj smo sredini svi rasli. Posle prve istopolne prave ljubavi, međutim, nejasnoća više nije bilo. I danas sam u ozbiljnijoj vezi sa ženom.

Prijatelji su mi prijatelji bez obzira na to s kim se držim za ruku. Priznajem, trudim se da ih ne dovodim u neprijatne situacije. Recimo, ako sam u njihovoj kući sa svojom devojkom, a tu su i neki njihovi drugari za koje nismo sigurne kako bi reagovali, ne ističemo se previše. Pravimo kompromise da bi bilo što manje neprijatnosti za sve. Jer kada sam suočena s homofobijom, teško mogu da očitim, a kad nisam u svojoj kući, ne želim da ugožavam domaćine. Ipak smo naučeni da ne guramo nikome prst u oko, ako baš nema potrebe. Ne mislim da je to sasvim u redu, već je to način života na koji smo navikli, svi mi koje nazivaju drugačijima.

Autovanja uglavnom nisu bila bolna. Bilo je povremeno neke unutrašnje borbe i straha, ali je sve ipak nekako dolazilo spontano. Imam utisak da je većina onih kojima sam direktno rekla tako nešto i očekivala, tako da je to svima na kraju bilo olakšanje.

Na poslu takođe nisam imala problema. Ovde ipak moram da naglasim da nisam nikada radila u nekom velikom preduzeću, međ' svetinom, već u malim kolektivima, uglavnom s ljudima otvorenog uma, najviše zbog prirode samog posla. Verujem da je to samo deo moje lične sreće i sticaj okolnosti. Znam mnogo onih kojima nije tako.

Braća i sestre, s kojima sam bliska, takođe znaju. Nažalost, roditeljima nisam ni imala kada da kažem jer su umrli pre nego što sam i sama skontala da imamo o čemu da razgovaramo, tako da ne znam kako bi to izgledalo. Imam neki osećaj da s majkom ne bih imala problema, ali možda je to samo moja iluzija. Volim da verujem da nije.

Biseksualna žena, 29 godina, Šabac

Kada me upoznaju, ljudi uglavnom dobiju sliku vesele, dobronamerne osobe. Ponekad malo cinične. Kada bi me neko pitao ko mi je navažnija osoba u životu, uvek bih rekla da je to moj tata. Ista sam svoj otac i od toga redovno šizim. Ali ne mogu da zamislim život bez njega. I kada se ne slaže sa mnom, on je uz mene. To je divna osobina.

Nikada mu nisam rekla da sam gej. Bar ne zvanično. Pitao me je nekoliko puta, više u šali, nešto poput: „Hoćeš se ti udavati? Da nisi i ti kô Marija Šerifović?” Nekad mu kažem da jesam, nekad pređem na drugu temu. Način na koji govori o tome uvek me povredi. Podrugljivo, ružno. Strah me je kako će reagovati ako samo sednem i kažem mu. Svesna sam da ne radim ništa loše, ali, jednostavno, dolazimo iz različitog vremena. Podsvesno se bojim da ga ne povredim, da on ne povredi mene. Neke stvari je bolje prećutati. Možda grešim. Zna da bude najbolji čovek na svetu, ali isto tako ume da bude strašno tvrdoglav.

Majci sam rekla. Majka je osoba koja ima potrebu da sve racionalizuje i da objasni i pojašni. „Nisi ti gej, to je prolazno.” Majka mi je sudija, stroga, praktična i, kako ona kaže, „sa obe noge na zemlji”. Ja sam ona druga, što živi u oblacima. Jednom smo o tome pričale – i to je sve. Ne trudim se previše da je ubeđujem u suprotno. Živimo odvojeno i svako ima svoj život.

Kada bih svoj život predstavila kao neku knjigu, ona bi imala četiri poglavlja. Detinjstvo mi je bilo prelepo. Totalno odsustvo svake brige i potpuno uživanja. Verujem da svako dete zaslužuje takvo detinjstvo. U pubertetu počinje lutanje, tokom koga sam istovremeno tražila sebe i bežala od sebe. Bežala sam i od ljudi. Znala sam uvek da sam na neki način različita. Moja sredina je takva: istetoviraš se, malo drugačije se obučeš i odmah si čudak. Priče, ogovaranja, upiranje prstom – želela sam to da izbegnem. Nikada se nešto posebno nisam uklapala u okvire. Običan, normalan život me prilično depri-mira. Bežala sam u knjige, u filmove. Tu sam bila bezbedna. Daleko od ljudi. Zato sam i otišla u Beograd.

Na fakultetu je usledilo otvaranje ka novim iskustvima, istraživanje i upoznavanje. Tu sam konačno upoznala sebe. Tu sam i nju upoznala. Dugo sam se borila protiv tog osećanja. Ipak, dozvolila sam sebi da se prepustim i znala sam da nikada niko neće probuditi tako nešto u meni, ne tako veliko i jako.

Danas nismo zajedno, nažalost. Dok sam sebe pronalazila, nju sam izgubila.

Bila je sita mene i mog straha. Otišla je. Ipak, pomogla mi je da shvatim ko sam. Hvala joj. Nadam se da će poželeti da se vrati.

Danas, otkako sam postala svesna sebe, u svakom smislu živim prilično miran, običan život. Dosta su tome doprineli i moji prijatelji. Kada sam im rekla da sam gej, dobila sam začuđujuće lepe reakcije.

Jednom me je drugarica, baš draga, pitala da li sam nekad bila iskreno zaljubljena. Rekla sam joj da jesam, samo jednom, baš iskreno, kao i da je u pitanju bila devojka. Podelila sam s njom i da to nikada ni sa jednim momkom nisam osetila. Bojala sam se šta će mi reći. Znamo se desetak godina i rekla mi je da se veoma iznenadila, s obzirom na to da zna da sam imala momke i da nikad ne bi ni pomislila da bi mogle da mi se dopadaju žene. Onda mi se zahvalila što sam joj rekla. Naš odnos je samo postao dublji i kvalitetniji. Potvrdila sam sebi ono u šta sam već bila uverena – da je izuzetan čovek.

Kada sam drugoj drugarici rekla da volim devojku i da ni sama ne mogu da verujem šta mi se dešava, odgovorila mi je: „Šta je sramota u tome što voliš nekoga? Aj' da si je išamarala, pa da se stidiš.“

Ne znam koliko sam ja „dobar“ gej. To kažem jer se nisam autovala i nisam neki borac. Jednostavno, ne želim etikete i to da stalno nekom nešto objašnjavam, branim se i pravdam. Takođe, verujem da su svi ljudi u suštini biseksualni i da je važno samo to kakva je osoba taj ili ta koju voliš.

To je i razlog zašto sebe ne vidim u Srbiji, na Balkanu uopšte. Ovde ljudi uživaju da dele etikete i upiru prstom. Zanimljivo mi je koliko su svi Balkanci slični na jedan loš način. U budućnosti ću sigurno otići negde daleko.

Gej muškarac, 21 godina, južna Srbija

Znao sam da sam, jelte, drugačiji od ostalih još od četvrtog razreda osnovne. Bila je tu i, kao, biseksualna faza od nekih mesec dana, kada sam probao (ne-uspešno) da se nateram da mi se sviđaju i devojke. U toku svog odrastanja nikada nisam doživeo diskriminaciju, sem povremenog „ponašaj se više kao muško“, što mi je sestra govorila jer nisam voleo sport, kao i jednog pitanja u vezi s mojom seksualnošću, koje mi je postavio drug iz srednje škole jer mi je društvo uglavnom bilo žensko.

Autovao sam se mnogim ljudima: bliskim prijateljima, trenutno ne tako bliskim prijateljima, bivšim momcima svojih drugarica (one su to učinile umesto mene, ali uz moju dozvolu) i majci. Svi su oni to prihvatili na najbolji mogući način, bez ikakvih problema.

Ostatku porodice – sestri, njenom mužu i ocu – ne planiram uskoro da kažem jer nisu liberalni u velikoj meri, ali mislim ne bi imali problema s tim... nakon nekoliko godina. Možda. Jedna stvar koju su svi rekli kada sam im saopštio, bila je: „Ali ti uopšte ne deluješ kao gej.“ Možda zbog toga što su homoseksualci, muškarci ponajviše, u medijima predstavljeni kao feminizirani, tako da budu u suprotnosti od tipičnog heteroseksualnog muškarca. To mi je verovatno i pomoglo u životu, ali imam problem s takvim prikazom nas kao zajednice jer stičem utisak da je sve to samo tokenizam. Ono, hajde da ubacimo stereotipnog gej muškarca samo da bismo mogli da tvrdimo da smo progresivni, liberalni i šta sve ne. Možda cepidlačim, ali je svakako dobro to što smo uopšte i predstavljeni u ovoj državi tradicionalnih shvatanja.

Zahvaljujući dostupnosti interneta imao sam dve veze. Možemo se svi lako povezati kao zajednica, doduše ne preterano javno, ali verujem da ćemo za nekoliko desetina godina biti totalno prihvaćeni.

Gej muškarac, 42 godine, Požarevac

Otac i majka su mi dominantne figure u životu. Otac je politikolog, strog, veoma krutog pogleda na svet, a majka farmaceut, vojno lice, blaga, ali u svemu podržava oca. Od kada znam za sebe, otac je imao planove za živote moje sestre i mene. Trebalo je da ja budem mašinski inženjer, a sestra lekar. Sestra jeste lekar, a ja sam otišao drugim putem.

Pamtim, i mislim da još od tada imam traume (možda sam imao oko tri ili četiri godine), kako je moj otac prepričavao mojoj majci da je zatekao neke muškarce, kako je on rekao, „pedere“, u hodniku zgrade kako se ljube i dodiruju. Hvalio se i pričao kako je jurio jednog od njih da ga ubije jer takve ljude treba „izbrisati s lica zemlje“! Kako sam ja vrlo rano bio svestan šta me privlači – skoro i da nisam znao za sebe, a znao sam da me privlače muškarci – jako me je pogodilo to što je govorio.

Imao sam veliki strah od druge dece. Kao detetu mi je bilo dosta toga zabranjeno. Baba me je čuvala skoro celog leta dok nisam pošao u školu. Ona je umela da kaže da dok me ona čuva, moram da se ponašam kako ona kaže, tako da mi je bilo dosta uskraćeno bilo kakvo druženje.

Prva veća trauma koje se sećam bila je kada me je posle posete prijatelja našoj kući otac istukao. Uvek kada bi neko dolazio kod nas, moja sestra i ja smo umeli da napravimo priredbu za goste. Više sam se u tome isticao ja. Kako je tada bila popularna Lepa Brena, ja sam je imitirao i oblačio mamine suknje. Iako su gosti bili oduševljeni, otac me je po njihovom odlasku istukao jer je, po njemu, to bila najveća bruka koja postoji. Sećam se da je tada rekao da kada bi znao da je njegov sin peder, ubio bi ga budakom po glavi. Inače je on tu rečenicu vrlo često koristio.

Slična situacija mi se desila i kada sam bio kod babe i dede. Tada me je, nakon jednog takvog performansa, istukao stric, uz opravdanje da će on mene da izleči da ne budem peder. Inače se taj stric nikada nije ženio. Roditelji, kojima sam se žalio zbog toga što sam dobio batine od strica, nisu me zaštitili i ponašali su se kao da se ništa nije dogodilo. Nikada mi nisu stali u odbranu pred njim.

Sećam se da su me i u vrtiću drugi dečaci nekoliko puta zadirkivali, ali da vaspitačica nikad nije adekvatno reagovala.

Najveća trauma, koja je bila konstantna, bila je od nastavnice u osnovnoj školi, koja je često čupala za kosu, šamarala đake, udarala učenike glavom o glavu, ali to nije bilo povezano s tim što se razlikujem od druge dece, već je prosto to svima radila, ali se ovo često dešavalo i bio sam od nje uvek u strahu. Bio sam u celodnevnom boravku u školi, a ona je bila prisutna od prvog razreda pa do kraja osmogodišnje škole. Umela je da na roditeljskom kaže roditeljima da od njih „dobija ospice”. Kada bi roditelji rekli da se deca žale da ih ona tuče, rekla bi kako to nije tačno, a onda bi sutradan tu decu koja su se žalila ponovo tukla.

Kada sam pošao u srednju školu, otac me je upisao u onu školu koju je on želeo. Kako je govorio da nisam dobar đak (inače sam disleksičar i to sam tek kasnije saznao, pa sam zbog toga bio malo sporiji u nekim stvarima od drugih), upisao me je preko svoje „veze” u tehničko-mašinsku školu. Ja se tu ništa nisam ni pitao. Inače je on uvek voleo da koristi svoje kontakte i sve da uradi „preko veze”. Kako sam bio debeljuca, jer sam se nagojio još pri kraju osnovne škole, u srednjoj sam bio neuspešan u fizičkom, a i svi su me zadirkivali zbog toga što sam debeo i što se družim s dve devojčice, jedine u školi. Jednog dana su me školski huligani, koji su to često radili nekim dečacima, izdvojili iz grupe i u dvorištu me prvo verbalno maltretirali, a onda je jedan dečak počeo da me tuče. Ja sam se sklupčao i pao na zemlju i onda me je on još nekoliko puta šutnuo u glavu. Nisu me tada puno tukli jer nisam pružao otpor. Kada sam otišao kući, rekao sam roditeljima šta mi se desilo i onda je otac rekao da će me ako se to ponovo desi, ispisati iz škole, što meni nije teško palo jer i onako nisam voleo tu školu, mada se više nije desio nijedan incident i ja sam tako završio tu tehničku školu.

Nipodaštavanje oca sam vrlo teško preživljavao. Svako od prijatelja mojih roditelja kada bi me upoznao, rekao je da sam genije, na šta je on odgovarao da sam genije koji „čuči i kenja”. Za njega nikad ništa što bih uradio nije bilo dovoljno dobro i uvek je pričao da nikad neću biti kao on, ni dovoljno dobar kao on.

Verovatno i danas zbog potrebe da mu se dokažem, uvek želim da se dopadnem svima koje upoznam i da me svi zavole.

Sećam se da je u osnovnoj školi bio jedan stariji dečak koji me je iz nekog razloga uvek branio. Nisam ga poznavao, ali mi je on uvek bio zaštita, ni sam ne znam zašto. Jednog dana, kada sam se vraćao iz škole, taj dečak se zatrčao i

sleđa me uhvatio za vrat i valjda me je nezgodno stisnuo, te sam za trenutak izgubio svest. Nije mi želeo ništa loše, ali se tako desilo. Posle toga ga više nikad nisam sreo, ali ga pamtim kao svog zaštitnika i žao mi je što ne znam ko je on i što ga nikad nisam zaista upoznao.

Najveći strah sam osetio onog trenutka kada sam shvatio da sam homoseksualac. Oduvek sam znao šta me uzbuđuje, a takođe sam znao i šta moj otac misli o homoseksualcima. Kad god bi na filmu ili televiziji, bar i u naznakama, bilo homoseksualnih kontakata, on je komentarisao da te ljude treba ubiti, isrtebiti, eliminisati... Zato sam imao velikih trauma po tom pitanju. Otac mi je definitivno bio najnegativniji lik u životu. Kada je preminuo, osetio sam u neku ruku veliko olakšanje, kao da mi je teret skunut s leđa. Majka mi je možda bila najveća zaštita, ali je uvek tu zaštitu pružala iz prikrajka, nekako iz pozadine.

Najsrećniji trenutak u mom životu je bio kada sam shvatio da nisam jedini homoseksualac u Srbiji. To se desilo tek 1999. Shvatio sam to tako što sam pronašao prvog dečka.

Mislio sam da je odlazak u vojsku beg od očevog osuđivanja, pa sam se sâm prijavio 1999. Kako mi fakultet nije išao (upisao sam mašinstvo, opet zbog oca, a želeo sam neke prirodne nauke), rešio sam da odem u vojsku. Inače sam tada imao i devojku, s kojom je, naravno, meni bilo mučno, ali tako je „trebalo“, a i ona mi je bila dobra „varalica“.

Naravno da se s idejom o vojsci moji roditelji nisu složili, i onda je moja majka to odložila (majka je vojno lice), te sam ja u vojsku otišao tek 2000. Dogovorili smo se tada da idem da polažem vozački ispit, pa sam pristao. Raskinuo sam s devojkom, sa kojom sam bio pet godina, i te zime mi se prvi put dogodilo da doživim nervni slom, te je bilo potrebe da idem kod psihijatra. Nervni slom nisam doživeo zbog raskida veze, već zbog mog celokupnog mučenja i neprihvatanja sebe. Da se o tom slučaju ne bi pričalo po kraju, odveli su me kod privatnog psihijatra u kliniku „Anlave“. Tada sam prvi put sve ispričao psihijatru, a da me on pritom nije prekidao. Kada sam završio svoju priču, on je rekao da je sve jasno i da je dijagnoza latentna homoseksualnost. Latentna jer dotad nisam imao odnose s muškarcem. Takođe je rekao da se on ne bavi tim problemima, ali mi je preporučio nekog svog kolegu koji to uspešno leči. On je tada pričao kako njegov kolega to uspešno leči nekim lekovima i kako će mi on rešiti problem. Takođe je rekao da mojim roditeljima neće reći dijagnozu i nije im ništa rekao, a ja nikad nisam otišao na to lečenje kod tog

njegovog kolege. Tu godinu sam proveo u ljubavi sa svojim dečkom. On mi je često poklanjao knjige i u njima pisao prelepe posvete. Kada sam napokon otišao u vojsku, otac je sve moje stvari preturio i pronašao sve te knjige. Prvo je mislio da sam u sekti, a za tog mog dečka je govorio da je peder. Po povratku iz vojske naš nesporazum je kulminirao i skoro da smo se pobili. Ja sam mislio da će vojska sve rešiti i da ćemo se bar malo približiti, ali nije bilo tako. Te večeri sam otišao od kuće.

Kada sam posle dva-tri dana otišao po neke svoje stvari, on mi nije dozvolio da bilo šta iznesem iz kuće, govoreći da je on sve to kupio i da ništa nije moje, već njegovo, tako da smo se ponovo rvali na vratima i jedva sam uspeo da iščupam deo svojih stvari. Nekoliko dana kasnije rekao sam majci da hoću da se vidim s njom i sestrom na nekom neutralnom mestu. Smatrao sam da ona zna da sam gej pošto je uvek pričala da šta god da je u pitanju, njoj kažem i da će me ona uvek isto voleti. Kada sam joj saopštio u čemu je problem, ona je vrištala, a i moja sestra je bila zaprepašćena. Sada mi ta scena izgleda smešno, ali kada sam joj rekao i kada je ona zakukala, pošto je bilo dosta mirno veče, sve ptice iz obližnjeg parka su poletele. To je bio krik kao da sam u najmanju ruku umro. Otac mi je nakon toga pretio, zvao telefonom i govorio kako je našao ljude koji će me pratiti i koji će me ubiti i tako dalje.

Nakon nekoliko nedelja, kada su se stvari stišale, dogovorili smo se da će mi dati moje stvari ukoliko pristanem da me vode u neku ustanovu koja može da mi pruži pomoć. Ja sam na to pristao. Odveli su me u jednu ustanovu, ne sećam se kako se zvala, ali se nalazila blizu Autokomande u Beogradu i bili su NVO koji su se delom finansirali iz državnih sredstava. Bavili su se problemima bolesti zavisnosti, alkoholizma, sekti, delinkvencije i „homoseksualizma“. Tu me je primila jedna žena psihijatar i ona je, blago rečeno, bila odvratna. Rekla je tada da ona može da me izleči i da je za sve kriv moj tadašnji dečko. Išao sam na nekoliko seansi i posle više nisam odlazio, mada i tada kada sam odlazio, činio sam to jedino zbog roditelja. Ne sećam se kako se zvala ta organizacija. Nekoliko godina nakon toga otac je umro, ali su stvari počele da se stišavaju i pre toga.

Osoba koja je na mene vršila najbolji uticaj jeste moj ujak. On mi je nekoliko puta u životu dao korisne savete. Nikada mu nisam rekao svoju orijentaciju, ali za njega bih mogao da kažem da me je savetovao u presudnim trenucima, pogotovu kada sam započinjao sopstveni biznis. Smatram da mi je svojim savetima dosta pomogao.

Trenutak kada sam saznao da sam HIV pozitivan, takođe je bio veliki stres i prekretnica u mom životu. Ponovo se javio moj psihički problem i opet sam patio od manije gonjenja. Teško sam se izborio s činjenicom da sam zaražen. Nisam imao kome da se obratim, sem nekolicini prijatelja. Danas sam to prevazišao i posmatram svoj status kao jednu vrstu ograničenja ili kao invaliditet, ali ga ne doživljavam tragično. Otad je prošlo sedam godina i sada sam okej i nadam se da će tako i ostati. Redovno uzimam terapiju i to je to.

Uvek želim da napredujem i za budućnost nemam neki poseban plan. Želim samo da se razvijam kao osoba i poslovan čovek. Najgori scenario budućnosti doživio bih ukoliko se ništa ne bi promenilo, kada bi sve ostalo isto. Ne volim kada stagniram i uvek želim još i više.

Transrodni muškarac, 21 godina, Novi Sad

Za sebe nekada govorim da sam dete okolnosti. Moj otac je bivši zavisnik, a moja majka je imala problema s alkoholom. Tokom detinjstva porodica mi nije bila stabilna i nisam osećao da me nešto preterano podržavaju. Oduvek sam bio problematičan na neki način. Marihuanu sam probao s trinaest godina i počeo sam da pijem relativno brzo posle toga. Tokom srednje škole sam već probao druge droge i nisam bio mnogo uspešan u srednjoj školi, ali nikada nisam ponavljao razred, niti išao na popravni. U tom periodu sam počeo mnogo da izlazim. Uvek sam imao mnogo prijatelja i poznanika.

Shvatio sam da sam drugačiji kada sam imao otprilike četrnaest godina. Na početku sam se identifikovao kao lezbejka, jer su mi se sviđale devojke i to je bilo jedino objašnjenje koje sam imao za to. Roditelji su imali čudnu reakciju. Prvo je keva bila jako protiv svega toga, a čale me je na neki način podržavao. Sve se to promenilo kad sam krenuo na fakultet. Čale je počeo da radi sa svojim bratom, koji je nacionalista i odvratni homofob. Isprao mu je mozak. Keva je doživela moždani udar i to nam je dosta promenilo odnos. Ja sam se ispisao s fakulteta i krenuo da radim za svoje roditelje da bih im pomogao. Prvenstveno kevi. Tada nisam živio s njima, ali sam živio, tipa, dve ulice od njih. Živio sam sa svojom tadašnjom devojkom i tada je, magično, moja majka bila ta koja me je prihvatila i volela bez obzira na sve.

Autovao sam se kao transrodni muškarac leta 2015. Kao i svi LGBT ljudi, oduvek sam na neki način znao, ali od toga sam baš svesno bežao. Jednom, kada sam imao petnaest godina, najbolja drugarica me je pitala da li se možda osećam više kao transrodna osoba, a moj odgovor je bio: „Zamisli da sam još i to. To je poslednja stvar koja mi fali.“

Proces drugog autovanja je bio čudan. Nikada nisam izgledao kao klasična ženska osoba, niti se ponašao tako, i verovatno zbog toga ljudi nisu imali neku preteranu reakciju nakon što sam im saopštio. Mislim da niko ko me je poznavao po mom rođenom imenu nije bio iznenađen kada je čuo da sam trans*. Prijateljima sam se u suštini autovao veoma sporo, i prvo bih pričao o transrodnosti i o trans* ljudima da vidim kakav stav imaju povodom toga. Kada gledam slike iz svog detinjstva, ponekad se zapitam kako mojim roditeljima nije palo na pamet da sam možda trans*, ali s druge strane, pogotovo tada, to nije bilo nešto o čemu se pričalo. Što se tiče autovanja, od bitnih ljudi najviše sam se plašio očeve reakcije.

Drugarica, koja je živela u Beogradu, i ja smo sve lepo smislili. Pošto se „Dr Dragiša Mišović“, klinika u kojoj postoji tim koji radi s trans* osobama, nalazi

u Beogradu, bio je plan da bih tamo, kad me otac izbacila iz kuće, u šta sam tada bio trista posto siguran da će se desiti, imao kod koga da budem i gde bi mi bilo okej.

Period pre autovanja mi je bio najteži. Tada sam se osećao jednostavno loše non-stop, kao da lažem sve oko sebe, a sebe, naravno, najviše. Jednostavno, nisam više mogao da bežim od sebe. Nisam više imao gde da pobegnem. Mislim da je najteže bilo kada sam se pripremao da se autujem ocu. Majka i tetka su mi bile, i još su, najveća podrška. Čak su tada bile spremne da me voze u Beograd. Ja sam bio spakovan jer sam mislio da znam kakva će biti očeva reakcija. Međutim, on je imao neverovatno dobru reakciju, koju niko nije očekivao. Naravno, bilo mu je malo čudno i potrebno mu je bilo vremena da se navikne. Valjda radije sin nego ćerka lezbejka. Veoma mi je značilo to što su bili uz mene tokom tranzicije i što me otac nije izbacio iz svog života. Brat zna, ali nikada ne pričamo o tome što više nema sestru, nego brata.

Za selidbu u Beograd je, isto tako, ključni faktor bio to što sam po prvi put doživeo fizičko nasilje zbog toga što sam trans*. Kada sam se identifikovao kao lezbejka, ponekad bi mi neko dovikivao, ali nikada nije bilo nasilja. Jedna osoba je saznala da sam trans*, i očigledno joj se to nije svidelo. U suštini, lik mi je namestio sačekušu. Ja sam još i na vreme reagovao i krenuo da bežim, ali me je onda stigla grupica likova. Slučaj je prijavljen policiji, ali sam onda dobijao pretnje od onih koji su me napali. Plašio sam se da će nešto da urade mom bratu jer su pretnje bile takve prirode. Jedno vreme nisam izlazio iz kuće. Nisam se osećao sigurno uopšte. Taj osećaj konstantnog straha samo zbog toga što sam napolju, tada sam prvi put doživeo. Bilo je mi je tada baš teško.

Beograd je za mene bio beg od Novog Sada. Od svih ljudi koji su me znali po rođenom imenu. I šansa da počnem iz početka. I to mi je jako prijalo. Beograd je, jednostavno, liberalniji grad od Novog Sada. Ali kada sam pokušao da nađem posao, nisam mogao da ga dobijem. Svima bih rekao ime i objasnio bih situaciju, ali čim vide ličnu kartu, moje ime, moj pol, dobio bih instant: „Hvala, ali ne, hvala.“ Čak sam i nekoliko puta pitao zašto me odbijaju jer sam bio savršeno sposoban da odrađujem taj posao. U piceriji „BigPizza“ su mi bukvalno rekli da me odbijaju jer sam transrodna osoba. Umesto da imaju stav „ovoj osobi stvarno treba posao i sposobna je; daću ovoj osobi posao i to će joj pomoći“, oni gledaju na trans* ljude kao da su neka hodajuća bolest. Imao sam još nekoliko neprijatnih iskustva kada sam se obučavao za rad u „Univerexport-u“, ali stvarno ne bih da pričam o tome. Bilo je užasno i ponižavajuće.

Sada kada sam počeo s hormonskom terapijom, osećam se dosta bolje. Nije baš da mogu slobodno da se šetam, ali nisam ni zgrčen. Ja bih rekao da je situacija u Srbiji sada mnogo bolja nego što je bila pre, recimo, pet godina. Tada se nije toliko pričalo o tome, ali mi je vrlo drago što se sada više priča o trans* osobama i što postoji (vidljiva) trans* zajednica u Srbiji. Mislim da je majorka Helena dosta toga pokrenula za trans* zajednicu. Bila je dovoljno hrabra da izađe u javnost i da ispriča svoju priču i to se, valjda, na neki način ceni.

Svoju budućnost vidim kao nešto što će biti bolje jer ću konačno moći da živim novi život kao osoba koja stvarno jesam. Nije mi prioritet da odem iz države, uopšte. Želim da razvijam porodični biznis i da ga onda preuzmem. Razmišljao sam o tome da možda jednog dana završim fakultet, ali nisam siguran što se tiče toga. Možda jednog dana i porodica. U suštini imam poprilično optimističan pogled na svoju budućnost.

Nikada nisam razmišljao o sebi, a da ne osetim bol, ljutnju, krivicu, a malo potom i bes, koji bi zapalio kožu, uzdižući se do najsitnijih delova moje duše, ako istu još imam.

Prošlo je dosta vremena pre no što sam prvi put uspeo da kontrolišem sve to, a i tada sam osetio kako to nije nešto što može dugo da se drži na povocu i kako su jedan prek pogled ili jedna uvreda od običnog stranca dovoljni da prodrmaju zidine u meni i olabave povodac.

Koliko sam samo puta maštao da sam deo gomile koju svet naziva „normalnim“ i da o sebi mogu da razmišljam bez imalo bola dok nonšalantno hodam ulicom pušeci cigaretu i čitajući novine, koje sam kupio, a da nisam osetio onaj pogled na sebi. Onaj pogled. One reči.

Ne znam kada sam prvi put shvatio da sam drugačiji – valjda sam oduvek sebe posmatrao kao ono što jesam, samo su drugi imali problem s tim. Sećam se da me je majka često tukla kad bih rekao nešto što se njoj nije dopalo, misleći da lažem i da se samo nespretno šalim. Te batine su bolele više nego ijedne druge jer su bile nepravedne i od osobe koja je trebalo da razume.

A nije. Čini mi se kao da i dalje to vari u sebi.

Otac je pobjegao još kad mi je bilo pet godina. „Previše je ovo sranja da se podnese!“, rekao je te poslednje večeri u našem domu nakon što je shvatio kakvu je porodicu dobio. Majka je kukala i molila ga da ostane, govorila da će se sve promeniti, da sam ja još samo dete i da je to neka faza koja je normalna. Međutim, on je jedini zaista video mene, moje biće i ono što sam. Odlučio je da ode i ne krivim ga zbog toga. Makar me je neko video, prvi put.

Znaš, mislio sam da će, nakon svih godina koje su usledile, a u kojima sam se svim silama trudio da podnesem udarce ljudi koje volim i, naročito, onih koje ni ne poznajem, s vremenom biti lakše, da će s vremenom manje boleti ili da će im naprosto dosaditi da me menjaju, da me kreiraju po svojoj volji, ali... nije postalo lakše. Nije prestalo ni da boli.

Sećam se i svoje mature u srednjoj školi, bio sam pri kraju puberteta i bili su potrebni dani dok me najbolja prijateljica nije ubedila da izađem i da zaslužujem da stavim tačku na period u kom je bilo najteže da budem ono što sam. Noćima sam razbijao glavu pitajući se kako ću uspeti i da li ću uspeti... Onda sam jednog jutra uoči mature ustao i rekao sebi: „Zajebi. Ideš.“

Tada sam se prvi put i ošišao, na „keca“, i dok sam sedeo u frizerskoj stolici, ona za mene više nije bila samo to. Bila je tron, a ja sam napokon sa svakim pramenom koji je nestajao, osećao kako ostavljam svu svoju prošlost iza sebe i kunem se da nikada nisam imao veći osmeh na licu. Dobro, možda jesam nakon prvog seksa s devojkom, ali to je neka druga priča.

Obukao sam očevo odelo – jedina stvar koja je ostala iza njega – i, gle čuda, stajalo mi je savršeno.

„Otac bi bio ponosan na tebe da te sada vidi“, rekla mi je majka, posmatrajući me u ogledalu. Znao sam da laže sebe, odale su je suze i šok kada sam se pojavio onako ošišan na vratima, ali barem smo napredovali.

Te večeri sam kao pratnju poveo svoju prijateljicu. Te večeri sam shvatio i da sam ludo zaljubljen u nju. I dok su me svi gledali razrogačenih očiju, njene su bile tople i osmehivale mi se.

Slagao bih kada bih rekao da se pre nisam dopadao devojkama i da me nisu želele, samo nijedna od njih nije videla mene kakav jesam, već su videle ono što su želele. A ona... ona me je videla baš onakvim kakav sam i osmehivala se. Te večeri sam dobio svoju prvu ljubav, ali i prve batine. Sačekali su me ubrzo nakon što sam je ispratio kući, saterali u čošak između sivih zgrada i usledili su udarci. Flašom, pesnicama, bejzbol palicom... „Pederu!“, „Bolesniku“, „Trebalo te ubiti“ i niz sličnih uvreda odzvanjalo je ulicom i nikada me nije manje bolelo nego te večeri dok mi se krv slivala iz nosa, dok je lice oticalo... I umesto da se branim, samo sam se predao, smejući se na sav glas. Nikada nije više vrištalo u meni: „Uspeo si!“

Nikada nisam razmišljao o tome kako bi bilo da sam samo poslušao ono što su mi drugi govorili – da je lakše da odustanem i da se samo prilagodim. „Tako je lakše“, govorili su uporno.

Ali ne, nije lakše i znam da za mene nikada nije postojao drugačiji put od ovog koji sam izabrao i kojim hodam već trideset godina.

Uostalom, da sam izabrao bilo koji drugi put, možda ne bih upoznao tebe. Devojkdu duge smeđe kose i tako dubokih očiju koje mi se smeše... A kakav bi to onda život bio bez tebe i tih očiju?

Uplašen sam, ne mogu poreći, trese mi se ruka dok ovo pišem i vrlo je verovatno da nećeš razaznati slova, ali neće mi biti teško da ih za tebe ponovim još milion puta ako treba.

Znaš... imam nešto da ti kažem. Isitnu o meni i o nama.

Ona prijateljica koja mi je pomogla bezbroj puta, spasavši me i sopstvene ruke, nateravši me da zakoračim napred one večeri na maturi, da pocrvenim i da se osetim svojim... ta najbolja prijateljica bila si ti. Baš ti.

Da, to sam ja. Sanja. Bar sam se nekada tako zvao, ali malo nakon mature, kada si se odselila sa svojim, koji su pokušali da te spasu od ljubavi jedne lezbejke, i kada sam shvatio da sam te možda zauvek izgubio, setio sam se tvojih reči kako nikada ne treba da izgubim sebe – i poslušao sam te.

Nikada te nisam zaboravio, ali videvši te danas u novinama, dok sam pušio cigaretu i razmišljao o bolu, shvatio sam da moram da ti napišem ovo pismo. Patetično možda, ali istinito. Shvatio sam da moraš da znaš da nisam zaboravio.

Znaš, imam nešto da ti kažem i to ne zaboravi – hvala ti. Sada sam napokon u potpunosti svoj.

*Sa ljubavlju,
Saša.*

Andrea Gojković

Biseksualni muškarac, 65 godina, jugozapadna Srbija

Kada se, kao neko ko je napunio šezdeset i pet godina, okrenem unazad, rekapituliram svoj život i pitam se gde sam bio i šta sam radio, šta sam iza sebe ostavio, mogao bih da kažem da sam uglavnom zadovoljan. Nekako, ili sam došao do pola puta, ili mi je život bio tek toliko podnošljiv. Ako bih hteo da budem iskren prema sebi, onda mogu da kažem da bih nešto malo promenio, nešto, možda, i malo više, ali sve bih mogao da stavim u jednu rečenicu: „Bilo mi je lepo.”

Završio sam fakultet, radio lake poslove, ništa me posebno nije opterećivalo. Porodica – majka, otac, sestre, brat. Oca nisam baš posebno cenio, ni voleo, jer mi nije dao mogućnost i priliku da ga cenim. Majku sam voleo najviše na svetu. I danas, kad je više nema, ona je i dalje osoba koju sam najiskrenije voleo i cenio. Ona i jeste bila prava majka – podržavala me je u svemu, davala mi je snagu i podstrek da uspem u životu. Ona je bila puna kreativne i stvaralačke energije i mogu da kažem da sam to od nje i nasledio.

Još dok sam bio vrlo mlad, izražavao sam naklonost ka umetnosti iako u mojoj porodici nije bilo nijednog umetnika. Mislim da sam oduvek voleo da slušam muziku drugačiju od one koju su slušali moji vršnjaci, uglavnom neobične umetničke interpretacije. Nisam voleo da gledam filmove i serije „za narod”, nego sam radije birao dela s naglašenim umetničkim izrazom. Na velikom ekranu sam se divio lepim ženama, velikim glumicama tog vremena – Sofiji Loren, Avi Gardner, Bet Dejvis. Gledao sam njihove raskošne grudi i, kasnije, u svakoj devojci tražio isključivo gracioznost, putenost. A onda se pojavila velika pevačica raskošnog glasa i neobične lepote, za koju sam otad vezan najveći deo svog života. Po tom pitanju bio sam drugačiji, neobičniji od svojih drugara, što će se kasnije reflektovati i na druga moja životna opredeljenja.

Kasnije, u mom životu se počinju javljati neke intimne „drugosti”, čije pojavljivanje nisam mogao ni pretpostaviti, a ni kontrolisati. Kad sam, mnogo kasnije, tražio razloge, mogao sam da postavim porodica-otac-majka-umetnost liniju, koja je određivala moja životna opredeljenja, intimna ponašanja i odluke. Gde, kako, s kim? Verovatno bi trebalo pomenuti i moja stalna putovanja po svetu, upoznavanja genijalnih osoba, poznatih javnih ličnosti, posete velikim pozorišnim i muzičkim festivalima. Svega sam se naslušao i nagledao, čak i nekih za mene neverovatnih stvari. Kroz sve to otkrivao sam ono najskrivenije u sebi.

I šta se desilo? Šta je u meni počelo da se otvara, da me okreće na drugačija razmišljanja, posebno ona najintimnija? Znao sam da se među umetnicima –

– glumcima, baletanima, slikarima, folkloristima i onima koji su izuzetno voleli umetnost ili se bavili njome – postoji veliki broj gej ljudi, bilo da su ostajali skriveni ili ne. Privlačile su me i nudističke plaže, tako da sam dvadeset i dve godine bio aktivni nudista. Sve to skupa me je opčinjavalo, pozitivno „opterećivalo“ i uvek sam jedva čekao da dođe leto da se svučem. Jako sam voleo da se nađem među golišavim muškim telima, a u stvari se ništa nije dešavalo. Ne zato što nisam imao mogućnosti, što mi se nije sviđalo, već zato što je trebalo da napravim iskorak, a za to nisam imao hrabrosti. Čekao sam pravi trenutak, a za to vreme sam stupao u heteroseksualne odnose.

A garderoba? Nosio sam majice i pantalone u svim duginim bojama, pa čak i patike i pertle u boji, što je bilo neobično i veoma retko i za veće gradove, a kamoli za malu tradicionalnu sredinu u kojoj sam živeo. Bio sam trn u oku i, naravno, nepresušni izvor tračeva. Ali to me, iskreno, nije mnogo doticalo. Danas svi muškarci nose takvu odeću i obuću, a ako je ne nose, onda nisu u trendu. Tvrdim da su se mnogi na taj način i „otkrili“. Onda je došao taj dan, uzburkan kô more – grupni odnos sa ženom i muškarcem, pa onda s dve žene i muškarcem i, na kraju, ono što sam, čini mi se, oduvek želeo – solo s muškarcem. I svidelo mi se.

Ni tada, ni danas, niko od članova porodice, niko od mojih prijatelja nije znao šta sam radio. Iako se nikad nisam pravdao, niti imao potrebu da objašnjavam svoje sklonosti, prestao sam da se pretvaram da nemam pojma o tome. Kasnije u životu, namerno transparentno, inicirao sam razgovore na gej teme, pa čak i nekima diskretno pričao o svojim doživljajima. Tih odnosa nije bilo mnogo, ali bili su odabrani i uvek onakvi kakve sam želeo i kakvi su me privlačili. Nikada se nisam nikome pravdao zašto sam ovakav ili onakav, da li sam probao ovo ili ono, jer čvrsto verujem da nikoga ne treba da interesuje s kim sam u krevetu. Moj život je samo moj i ja ga negujem i kreiram onako kako je meni najbolje, kako mnome upravlja „hemija organizma“.

Smatrao sam da svoju prirodu ne mogu da ispravim, ma kakva ona bila. Nikad nisam ni pomislio da razgovaram s psihologom ili psihijatrom jer mislim da kad god tražite tu vrstu pomoći, ni sami ne znate da li razgovarate s istomišljenikom, na primer, što se često i dešava. Nikada nisam pridavao ni najmanju pažnju tome da li će porodica, prijatelji, okolina nešto načuti, primetiti, „provaliti“ u vezi s mojom orijentacijom. Doduše, čini mi se da ni oni nisu bili baš zainteresovani za to. Nikada me nisu, na primer, pitali kada ću da se ženim. Naravno, ne mislim da sam ostao neženja samo zbog svoje dvostruke intimnosti, već za to postoje i drugi razlozi. Poznato mi je da mnogi oženjeni muškarci i te kako imaju ovakve odnose, ali...

Celog života se borim za prava svih manjina, ranjivih grupa, pomažem siromašnima. Celog života se borim za pravdu i istinu i na ovaj ili onaj način sudelujem u odbrani ljudskih prava. Ceo moj život me je učio da budem nesebičan prema ljudima i da ih branim od svih zala koje čovečanstvo može da donese.

Pitam se da li sam od mnogih žena u životu bar jednu iskreno voleo. Nažalost, nisam. Pitam se da li sam ijednog muškarca voleo. Jesam, samo jednog. Mnogo i iskreno.

Ponekad se svi pitamo šta bismo promenili, izbrisali da ne postoji, kad bismo život počinjali iz početka. Za sebe mogu da tvrdim da ništa značajnije ne bih promenio. Nikada ne bih pomislio da se odreknem mogućnosti da iskreno volim ženu ili muškarca. Onda, jednostavno, to ne bih bio ja. Želim da u meni i dalje budu i teatar, i muzika, i svi moji intimni izbori, koje neko može nazvati „nastranima“. Samo tako znam da ću uvek ostati srećan čovek.

Lezbejka, 19 godina, Vojvodina

Čini mi se da je bio oktobar, peti razred osnovne škole i čas fizičkog. Dogodila se jedna obična, dečja svađa, u kojoj me je jedna devojka ošamarila. Do sedmog razreda sam bila opterećena njom, a mislila sam da je razlog za to bila želja za osvetom. Kasno sam shvatila da sam bila zaljubljena u nju.

Svake večeri, kad sam se vraćala kući iz škole, borila sam se sa sobom: „Nemoguće je da si zaljubljena u nju, to je bolesno, to nije okej, treba dečka da imaš.“ Svako veče, mnogo meseci zaredom. U nekom trenutku sam dozvolila sebi da verujem u to da sam biseksualka. To je trajalo neko vreme, dok mi drug nije postavio pitanje: „Koja ti se devojka sviđa, a koji ti se dečko sviđa?“ Nisam mala dovoljno prstiju na obe ruke da nabrojim devojke, a dečka nije bilo nijednog. Tada sam shvatila da sve vreme bežim od sebe, a da pobeći ne mogu. U procesu prihvatanja sebe upoznala sam svoju prvu ljubav. Onu pravu dečju, platonsku. Imala sam četrnaest godina. Pomogla mi je da shvatim neke stvari, da pokušam da promenim sebe, da se potrudim da me ne zanimaju tuđa mišljenja. U tome sam uspela, ali me je tada zanimalo samo njeno mišljenje, mnogo više nego sopstveno. Bila sam ubeđena da će sve što se njoj dešava desiti i meni ako se budem ponašala isto kao ona.

Ona se svojim autovala sa, čini mi se, već šesnaest ili sedamnaest godina i ubrzo su je prihvatili i bilo je sve u redu. Zaista sam mislila da će tako biti i sa mnom. Nisam dugo čekala i ugrabila sam prvu zgodnu priliku u kojoj sam im, u afektu, sve priznala. Doduše, nije bilo tako okej. Znaju već skoro šest godina i i dalje nije okej. A tako sam mislila da će biti. Tada, kada mi je trebalo najviše podrške zbog autovanja, prekinula sam svaki kontakt s njom. Nije bila prva ljubav koju bi svi poželeli, bila je najgora ljubav. Mislila sam da je nikada neću preboleti, a znala je kako se osećam i volela je sebi time da hrani ego svaki put kada bi joj opalo samopouzdanje. S mojima sam se stalno svađala, bilo je užasno.

U međuvremenu se dogodio još jedan incident. Ta ista moja prva ljubav me je verbalno napala u centru grada, dok ju je grlila njena nova devojka. Svi iz okolnih škola su izletali napolje i na prozore kako bi videli „lezbejke kako se svađaju“. I tada sam pukla. Počela sam da plačem pred svim tim ljudima samo zato što me je ona slomila. Nije više imalo smisla lagati ih kada su me pitali da li plačem zbog nje. Tako je ceo grad saznao.

Nedugo nakon toga žilet je postao „dodatna oprema“ koju sam svuda nosila sa sobom. Počela sam da jedem jednom u dvadeset sati, pokušavala sam sebe

da uništiti na bezbroj načina. Mislila sam da ne postoji izlaz. Skupljala sam i lekove i u nekom trenutku sam nakupila finu količinu, koja bi bila kobna s apsintom, mislila sam. Ali moji su te zalihe pronašli. Ko zna šta bi bilo da nisu.

U međuvremenu sam saznala da imam alergiju i počela sam da idem svake nedelje na imunoterapiju. Jedna sredi je bila baš teška, teža nego sve prethodne zajedno. Doživela sam anafilaktički šok. Nisam sigurna koliko je sam šok zapravo trajao, ali meni je trajao čitavu večnost. Počela sam da gubim svest i u nekom trenutku sam pomislila: „Samo još jednom da udahnem, samo još jednom.“ Mislila sam da želim da umrem, a u stvari sam očajnički želela da živim. „Samo još jednom, molim vas.“ Tada me dižu iz ležećeg položaja, pridržavaju me i zarivaju mi adrenalin pod kožu. Dolazim sebi. Dišem. Tresem se. Tada su i moji shvatili da postoje veći problemi od toga da li ću biti zaljubljena u dečka ili u devojku. Mogli su me izgubiti. Od tada se nismo svađali. Nismo se svađali, ali smo sve gurnuli pod tepih.

Već tri godine sam u vezi s najboljom devojkom na svetu. Uspela sam da prebolim svoju prvu ljubav iako sam mislila da nikada neću. Sada mi devojka predstavlja sve na svetu. I devojku, i prijatelja, i učitelja, i roditelja. Ne znam šta bih bez nje. Muči me to što nisam iskrena prema roditeljima ni sada, to što ne znaju šta se dešava u mom privatnom životu. Sigurno ih zanima. Sada neću da forsiram, čekaću prigodan trenutak, predstoji nam dug razgovor kojim treba da nadoknadimo četiri godine potiskivanja problema. Sada studiram, ne živim s njima. Udaljila sam se. Nekad se zapitam da li smo propustili sve šanse da budemo savršena porodica.

Kada bih imala šansu da sve to proživim ponovo, ipak ne bih ništa promenila. Svaka, pa i najmanja situacija uticala je na to kakva ću osoba biti danas. Ko zna čak da li bih studirala ovo što studiram (psihologiju, jer su me moji poslali kod psihologa odmah nakon autovanja). Ove godine punim tek dvadeset godina. Ponosim se svojom prošlošću, ponosim se svim svojim ožiljcima. Uspela sam da uradim sve ono što je četrnaestogodišnja ja mislila da nikada neće ni doživeti.

Lezbejka, 42 godine, centralna Srbija

Odrasla sam samo s mamom u jednom malom mestu u Srbiji. Mama je bila profesorka, živele smo u malom stanu na četvrtom spratu. Zbog toga mi je uvek bilo teško da izmaknem njenoj kontroli. Pošto me je rodila dosta kasno, u svojih četrdeset godina, verujem da je zbog toga imala stalnu potrebu da me nadzire i kontroliše. Iz straha da mi se nešto ne desi. Oca nikad nisam upoznala. Kasnije sam shvatila da je mama to smatrala svojom „greškom“. To što se otac nikada nije pojavio posle odlaska u inostranstvo, mada je do moje treće godine slao pisma u kojima je to obećavao, mama je doživela kao sopstveni poraz i neku vrstu sramote i razočaranja. Tako je na mene prenela taj osećaj da su svi muškarici izdajice, prevaranti i lažovi kojima ne treba verovati.

Obasipala me je preteranom ljubavlju, brigom, činila mi stvari koje nisam ni tražila, volela da mi kupuje i bira garderobu i druge stvari mimo moje volje. Nije mi davala da radim po kući. To mi je mnogo smetalo jer sam imala želju da doprinesem. Pošto se ona mučila, tj. radila kao mala, želela je da ja samo učim, da završim školu i da se ne mučim u životu. To mi je bilo nametnuto s toliko želje i upornosti da je kod mene stvorilo otpor. Do puberteta nisam ulazila u kuću. Igrala bih se napolju s decom po ceo dan. U pubertetu su stvari počele da se menjaju. Kad su sve moje drugarice počele da se viđaju s momcima, da se sastaju i da nešto tajnovito razgovaraju, ja sam se povukla. Počela sam mnogo da čitam. Sve. Iako mi je prvobitna želja bila da se preselim kod bake u drugo mesto i da završim stručnu školu, u vreme kad se donosila odluka o tome, mama je uspela da me zadrži kod kuće. Završila sam gimnaziju. Ne ka- jem se zbog toga, ali je kasnije trebalo da završim fakultet. Odvajanje od mame zbog odlaska na studije proizvelo je u meni strah, koji me je paralisao, kao i otpor prema učenju i završetku studija. Išla sam na terapiju kod psihološkinje, ali nisam iznosila studiranje kao problem, već svoju seksualnu orijentaciju.

U devojčice i devojke sam se zaljublivala oduvek, ali sam pokušavala da ostvarim veze s momcima. Tako je bilo i u pubertetu, u srednjoj školi, i kasnije, na studijama. Kod psihološkinje sam počela da odlazim kad sam se najviše zaljubila u jednu devojku. Ta devojka nije odgovarala na moje otvorene znakove da mi se sviđa mada sam bila sigurna da sam se i ja njoj sviđala. Mislila sam da nešto nije u redu sa mnom. Čitala sam knjige iz psihologije i tražila sve što je bilo moguće naći o homoseksualnosti. U to vreme se vrlo malo toga moglo naći. Psihološkinja me je podržala da se ohrabrim i priznam sebi da sam lezbejka. Fakultet nisam završila. Jednako zbog „straha od uspeha“, kao i zbog otpora prema maminoj želji da to uradim, koja me je uništavala. Zbog pritiska.

Imala sam nekoliko relativno neuspešnih veza s momcima i jednu ozbiljnu vezu s devojkom.

Mama je umrla, a da nikad istinski nije prihvatila to što sam lezbejka. Nikad se pred njom nisam pojavila sa svojom devojkom. Želela je da se udam da ne bih ponovila njenu „grešku“.

Od preostale rodbine imam tetku, koja me podržava. Njena ćerka i unuka žive u drugom mestu i takođe me podržavaju. Ostala rodbina ne zna ili se pravi da ne zna. Svejedno mi je.

Trenutno živim u malom mestu, u sopstvenoj kući, koju sam nasledila. Nezaposlena sam. Nisam u vezi.

Mila moja,

Hitro pišem ove reči – smrt je, osećam, blizu. Strepim da će me zateći nespremnju – spašće mi biseri i ja ću se sagnuti po njih, ali se dići neću – skupljaću saće naših pčela, koje su omaje proklele i poslale u napad. Takve su moje misli, ali dve bojazni me najviše gone – da me ti nađeš uminulu, u prizoru koji kandidžama grebe sve na svome putu, i da minem sebična. Ne bih umela to sebi ni usudu da oprostim. Nauk koji sam mukom naučila jeste da je čovečja tvar mnogo više no kosti – tu bde tragovi i odjeci koji se progutati ne mogu. Primi k sebi ove reči. Plači, ako suze naviru. Ne bori se protiv meseca. Dokle god imaš svoj um, ja ću biti tu, kao šum bake koja svojoj unuci sprema pitu od jabuka.

Znam da sam za života bila tiha i suzdržana. Od malena nisam htela da budem po meri drugih, već po svojoj. Znam šta su sve drugi pričali i nisam hajala, ali strela zvana sebičluk bi uvek pronašla put do mog srca. Možda će tebi ovo biti novina – prilika tvoje bake kao sebične, ćudljive, mutave, ali to sam bila druga. Čitala sam i tajila, delila nisam, čuvala sam ono što je moje kao gruzi dragog kamenje, kao more svoje korale. Ali sam čuvala i tuđe. Sve što si mi rekla, počivaće sa mnom. Osećam se krivom – toliko toga si mi poverila, a uzvratila nisam. Draga moja, htela sam sve da ti kažem, ali strah, izvor svih zala, ukorenio se u kostima, postavši navika, pokreti koje činiš bez razmišljanja, pogledi u stranu, uzajamni trzaji. Nadam se da nije kasno da zatražim oprostaj za sva ćutanja i priliku za iskupljenje. Razumeću ako je prekasno, ako mi oprostiti ne možeš. Ali pišem ovo jer ne želim da zajedno sa mnom ode i priča o tvojoj tetki. Tvoj pokojni deda i ja nismo verovali u čin laganja. Sve što znaš o nama je istina – da su se tvoji prababa i pradeda, deda i njegova bliznakinja Isidora, preselili u kuću do moje kada sam imala petnaest godina, da smo se sprijateljili i da su me naši početni susreti ostavljali preneraženu jer sam bila veoma stidljiva, a oni prepuni ljubavi. Znaš i da smo se deda i ja venčali kad smo imali devetnaest godina. Ali mnoge stvari ne znaš. Moji roditelji nisu obraćali pažnju na mene. Samoća je bila mač s dve oštrice – bila sam željna pažnje, ali sam mogla da radim ono što hoću dok god sam se držala seni. Nisam imala avanture kao deca u romanima. Moja putešestvija su bila skromna – do šume, do pećine, do reke, usput sakupljajući kristale i perje. Nisam se navikla na ljude niti oni na mene i zato, kada sam upoznala njih dvoje, život mi se preokrenuo. Naš prvi susret je bio u pećini – ja sam bila u njenom grlu i posmatrala usnule slepe miševе kada su oni naleteli na mene. I tako je sve počelo, draga moja. Prvi put sam imala prijatelje, osobe koje su tražile moje društvo, koje su bile strpljive sa mnom i zbog kojih sam htela da izađem iz čaure i prebrodim skamenjenu tišinu.

Kako je teklo vreme, bivali smo sve bliži. Njihova veselost je privlačila i ostalu decu u komšiluku. Sklapali su prijateljstva kud god su hodili, na šta sam, prizna-

jem, bila ljubomorna jer nisam umela takva da budem. Druga deca su me i dalje izbegavala – igrala su sportove, preskakala lastiš i krala trešnje, dok sam se ja pela na drveće samo zarad hranjenja ptica i veverica. Tvoj deda je s vremenom postao član košarkaškog stroja, hvaljeni sportista i miljenik devojaka. Ostao je navek moj najbolji drug, ali smo sve manje vremena provodili zajedno – zbog košarke, škole i njegovih drugara, koji su voleli da ga vode svuda sa sobom. A tvoja tetka se isticala kao vrstan matematičar i izborila se za priznanje u muškoj struci. Ona je uvek imala društvo oko sebe, muško i žensko, ali je često istupala iz tog kruga kako bi bila sa mnom. Taj osećaj je bio neopisiv – žmarci pri njenom osmehu i namigu, bilo da smo jedna pored druge ili razdvojene ljudima i stolovima. Ubrzo smo postale nerazdvojne. Govorila sam joj kako treba i s drugima da se druži jer, iako je ljubomora dolazila u naletima, nisam htela da nosi isti žig kao ja. Nikad me nije poslušala. Htela je da budemo zajedno, da šijemo, pravimo skulpture od blata i gline, da čitamo pored reke, igramo šah i karte, da se mačujemo štapovima, a zimi smo se sankale na padini iznad pećine i klizale na zaleđenoj reci, za šta smo bile previše nespretne, te smo se vraćale kućama modre, ali srećne. Najradosnije trenutke svog života doživela sam zahvaljujući njoj. Shvatila sam da sam neko – volela sam iskrenije, duša i tabani su iscelili sopstvenu kratkovidost, pokreti su postali širi, a glasovi čistiji, iščezle su boljke duše i tela. Čitale bismo naglas Dositeja i Šekspira do poslednjeg zrna svetlosti, a žar vredan hiljadu oganja bi zabuktao kada bi me uhvatila za ruku, spustivši glavu na moje rame. Retko smo se razdvajale – obe smo nesvesno uvidele čistotu naše ljubavi i radosno uživale u njoj.

One godine kada su skupa otišli u Crnu Goru, u posetu rođacima, nismo se videle dva meseca. Obećale smo jedna drugoj da ćemo pisati duga pisma i opisivati svaki bitan i nebitan doživljaj. Veče pred polazak, dok sam joj pomagala da spremi prtljag, poklonila mi je narukvicu – pletenicu napravljenu od njene kose. Tvoja tetka je imala dugu kestenjastu kosu, kojoj sam se uvek divila – volela sam da je češljam, da osetim kako mi slapovi svile prelaze preko kože. Za života nisam lepši poklon dobila.

Bila sam toliko srećna! Imala sam prijateljicu koju sam volela i koja je mene volela – kroz krv je tekla ljubav otporna na vreme i prostor. Htele smo da brzo prođe, nekoliko sekundi čiji tok ne osetiš, jedno umivanje, presvlačenje, koraci odigrani uz pesmu. Naravno, redovno smo pisale jedna drugoj, o svemu, dok nam ne bi ponestalo mastila. I onda, posle prvih nekoliko pisama, primetila sam da je nešto drugačije. Rukopis i reči su bili kruti. Na moju brigu je odgovarala šalama i ponavljanim uveravanjima, ali me nelagodnost nije popuštala. Mnoge misli su me gonile, pretpostavke i molitve su letele u svim pravcima: šta ako... da možda nije... da li me više... Spasiteljju, samiluj se i odgoni joj muke. Istina, kakva se zbila,

nije mi prošla kroz um, već se prikrala kao avet. Saznala sam tek po njihovom povratku. Tifus. Nisu mi dali da je vidim iz straha od širenja zaraze, tako da sam sledećih nekoliko dana stajala ispod njenog prozora i vikala sve što mi je padalo na pamet. Ozdravi mi, molim te! Nadam se da te paze, prebiću ih u suprotnom! Prestani da se izležavaš, treba kupine brati, nema hleba bez motike! Čula sam njen bleđi smešak, uprkos zidovima. Htela sam da je oraspoložim, da sperem katran svetom vodom, u nadi da će ponovo sve biti u redu, onako kako je bilo.

Isidora, tvoja tetka, dedina seja, ljubav mog života, preminula je s praskozorjem avgusta. Iz sna me je probudio vrisak koji je promenio sve. U jednom skoku sam premostila razdaljinu i videla je kako leži na krevetu mokrom od suza i znoja. Koščata volšebna ruka, udarivši me preko rebara, uzela je sve što sam imala – kosti, pluća, dušnik, čula, pamet, pristojnost – i bacila u vazduh, kao da seje kukuruz po nebu.

Ne sećam se narednog razdoblja. Znam samo ono što mi je ispričano nakon što mi se razum povratio. Na sahrani me je ludilo dotaklo. Počela sam da pričam jezikom koji ne postoji. Roditelji su bili nasmrt preplašeni jačinom tuge i besa koji su me obuzeli, te me vezaše za krevet. U nekoliko navrata su zvali lekara kako bi me smirio opijatima. To je trajalo neko vreme, tokom kog su razmatrali da me pošalju u specijalnu ustanovu. Kada je tvoj deda to čuo, odmah im se suprotstavio, rekavši da to ne mogu da urade njegovoj budućoj supruzi. Ispričao im je svašta – laži, laži, s ponekom istinom ubačenom radi uverljivosti – kako smo međusobno skrivali svoja prava osećanja zarad prijateljstva, kako me je zavoleo od prvog susreta, kako će napustiti košarku ako je to potrebno, kako pametniju i pažljiviju ženu neće naći i još svašta nešto. Moji su pokušali da ga odvrata od te zamisli, za šta ih ne krivim. Od onog jutra nisam bila Tereza, već neka besana i ogorčena zver, koja bi spalila svet samo da joj se vrati oteto.

Uprkos svemu, oženio me je i voleo me svom snagom, a ja sam ga volela koliko sam umela. On je bio i ostao najbolji čovek, prijatelj i muž. Bio je strpljiv, brižan i dirao me samo kada sam mogla da podnesem nečiji dodir. Vidiš, on je znao. Znao je i razumeo od samog početka, dok su meni bile potrebne godine. Nije bio redak prizor dveju devojaka kako se za ruke drže dok se šetaju ili kako sede jedna drugoj u krilu za vreme slavlja, praveći jedna drugoj krune od cveća. To su neke stvari koje sam ja primetila, ali svet je velik i čudi ima mnogo. Svesna sam bila da ne poznajem svaku nit života i pitanja su neprestano kuljala iz mene. Koji mesec pre njene smrti, tužne usled Otelove sudbe, zaputile smo se u šumu. Legle smo pod krošnju naše omiljene bukve. Isidora je poglela glavu na moja nedra i, držeći jedna drugu u poluzagrljaju, pričale smo o ljubavi, srećnoj i nesrećnoj. Usred rečenice, usred zalaska sunca, na-

dahnuta nagonom i toplotom, poljubih joj čelo svom snagom kojom sam tad vladala. Pogledala me je sa suzama u očima i u ravni između naših zenica začu se zvuk kamenčića bačenog u bunar, zvuk koji je vekovima naređivao čovečanstvu, izazivajući promene koje se možda moraju dogoditi. Poput dve valkire, spremne da usliše zapoved većih sila, spremne da umru u bici protiv svih zala, nagnule smo se jedna ka drugoj i poljubile se.

Tu i tada to nije imalo ime. Imena su davana stvarima koje postoje, a to prosto nije postojalo, niti je moglo da postoji. To devojke nisu činile. Sad je drugačije. Postoje mnoge knjige, pa čak i filmovi. Deda i ja smo pre rata bili u Berlinu i videli razne parove kako slobodno šetaju ulicom, držeći se za ruke, ljubeći se pod suncem i mesecom, u haljinama i odelima, slobodno i lagodno. Nisam mogla da poverujem! Moje znanje nemačkog je bilo dovoljno da razumem sve priče koje sam načula i videla, a čak i dovoljno da steknemo prijatelje. Na železničkoj stanici smo upoznali jedan muški par, Sergeja i Hermana. Nas četvoro smo delili klupu dok smo čekali voz za Beč i odmah smo se sprijateljili. Ispostavilo se da i oni idu tamo i ponudili su da nam budu vođiči. Predivno smo se proveli! Bili su toliko šarmantni i pametni, puni ljubavi i života. Deda ih je pozvao da nam dođu u posetu kad god budu hteli, što su srdačno prihvatili. Bilo je to jedno divno prijateljstvo, ali kao i mnoge druge divote, rat ga je razorio i oteo. Nikad nisam doznala njihovu sudbu.

Nisam mislila da ću preživeti rat, ali jesam, jer sam morala da se borim zarad našeg sina. Nisam mislila da ću preživeti smrt svog supruga, ali jesam, jer sam morala da se borim zbog tebe, draga moja. Ti i tvoj tata ste moja deca i zbog vas se vredelo boriti. Sad, na izdisaju svega, ostavljam ti uverenje u golemu ljubav koju smo deda i ja gajili prema tebi. Ti si od rođenja bila naša radost, koju smo posmatrali kako postaje mala Atina Palada, mudra, razborita devojka, iz čijeg koplja teče bistri potok. Nadam se da razumeš. Nisam htela da minem sebična, da sa mnom ode i poslednje sećanje na nju. Talasa me strepnja – hoćeš li me i dalje voleti ili ću postati sramno sećanje, zakopano duboko u zemlju gde me ni crvi neće pronaći. Kockam se s osećanjima, dušama i sećanjima, ali kockati se moram jer ovako Isidora barem ima šansu da živi zajedno sa mnom i našom porodicom u grobnici srebrnih krila i izgubljenih godina.

*Voleću te do kraja postojanja, mila.
Tvoja baka Tereza*

11. X 1957.

Marko Kovačević

Gej muškarac, 38 godina, Zrenjanin

Shvatio sam da me privlače muškarci kada sam krenuo u srednju školu. Zaljubio sam se u direktora jedne firme. On je bio ekstra namirisana, sređen, zgotan. A u školi sam upoznao jednog Dragana. I onda smo u drugoj godini priznali jedan drugome da smo gej. Otad smo počeli da se družimo, mislili smo da smo jedini gej ljudi na ovom svetu!

Moje prvo seksualno iskustvo bilo je s jednim Albancem, koji uopšte nije primetio da sam dečak, mislio je da sam žena! Bilo je to na jednom skrivenom mestu, gde smo mislili da nas niko neće videti. Nikada više nakon toga nisam želeo da se vidim s njim, ali sam počeo da pronalazim partnere preko oglasa u časopisima za odrasle.

Uvek su mi se sviđali stariji muškarci, čak je jedan čovek iz Nemačke ponudio mojoj majci da me odvede za Nemačku i da, navodno, brine o meni. Tada sam imao šesnaest godina. U to vreme sam imao podršku nekoliko prijatelja, koji su me štitili i nisu dozvoljavali da mi iko nešto kaže ili da me napadne na ulici.

U Zrenjaninu me niko nije dirao. Jednom prilikom smo moj drugar, koji je isto gej, i ja bili u diskoteci u Zrenjaninu. Bili smo pijani i počeli smo da se ponašamo vrlo feminizirano i nekoliko klinaca je u tome pokušalo da nas zaustavi, ali smo, na sreću, uspeali da pobegnemo.

Sredinom devedesetih sam živeo i radio u Beogradu. Tek tamo nisam imao nikakvih problema. Ljudi su se šalili sa mnom, govorili su mi: „Ili si gej ili Vojvođanin.“ To mi je bilo veoma zabavno. U Beogradu sam radio kao kuvar, uglavnom po ambasadama, i tada je bilo pokušaja nekih ljudi da sa mnom otpočnu odnos, ali ja sam to odbijao jer sam radio na javnim mestima, pa nisam hteo da sebi napravim problem. Bio sam veoma obazriv, nisam dozvoljavao da upadnem u neki problem u kontaktu s gej ljudima iz Beograda.

U Zrenjanin sam se vratio 2005. i uglavnom sam izbegavao da se upoznajem s lokalnim gej osobama, sem kada sam bio potpuno siguran da neću imati problema. Više sam imao prijatelja među heteroseksualnim ljudima nego u zajednici jer su gej ljudi uglavnom bili negativni i osvetoljubivi.

Imao sam veoma loše iskustvo s jednim dečkom, s kojim sam se družio i u Beogradu i u Zrenjaninu. Jednom prilikom je otišao kod moje majke i rekao joj da sam gej. Srećom, moja majka je reagovala vrlo pozitivno i nikada mi nije prebacivala zbog toga šta sam. Majka i ja ne pominjemo bilo šta u vezi s mojom seksualnošću, ali je i sada, kao i uvek, tu za mene sto posto. Moja dalja

rodbina me nikada nije pominjala i uvek su svi imali neki gard prema meni jer sam izgledao kao devojčica. I dalje imamo odnos koji je na distanci. Nikada nisam imao potrebu da kažem određenim prijateljima da sam gej jer je to moja intimna stvar. Postoje bliske osobe koje znaju za mene i to mi je dovoljno.

Moram da pomenem da nikada nisam imao problema u smislu da neko želi da me pretuče ili napadne na ulici. Ljudi su primećivali da su mi glas i govor feminizirani i zbog toga sam imao komplekse.

Samo jednom prilikom sam imao problem na poslu u Zrenjaninu, kada me je tadašnji šef prozvao da sam gej. Nisam imao problema s kolegama zbog toga, a ta osoba je jednostavno bila konfliktna i niko ga nije shvatao ozbiljno.

S policijom sam uvek imao fer odnos, nisu me šikanirali niti prozivali zbog moje seksualnosti. Jednom prilikom, '98. godine, bio sam uhapšen i proveo sam šest dana u istražnom zatvoru jer sam, navodno, imao veze s čovekom koji je živeo u iznajmljenoj sobi u mojoj kući, a koji se bavio krađama, o čemu ja ništa nisam znao kada sam mu iznajmio sobu. Kada je policija pretraživala prostorije, pronašli su časopise i fotografije gej muškaraca s kojima sam se dopisivao. Inspektor koji je vršio pretres kuće rekao mi je da treba da me bude sramota što sam *peder*. Izazivao me je pitanjima šta volim u seksu i stalno ponavljao da ne razume kako mogu da budem intiman sa muškarcima. Odveli su me u policijsku stanicu u Zrenjaninu. Tada je bila praksa policajaca da te pretuku, pa tek onda da postavljaju pitanja.

Kada su me sprovodili do ćelije, policajci koji su bili prisutni vidno su pokazivali da bi želeli da me ubiju od batina. Ismevali su me, podbadali, pričali koliko sam bolestan i nenormalan jer sam *peder*. Bez obzira na to što nisam imao nikakve veze s mojim stanarom i krađom koju je počinio, maltretirali su me samo zato što sam gej. Policija je zahtevala da napravim spisak imena i prezimena gej osoba u gradu koje poznajem. Pokušali su da me ucenjuju, navodno bi mi napakovali neko krivično delo ako ne pristanem da im kažem ko su sve gej ljudi koje poznajem. Nakon ovog incidenta nikada više nisam imao loše iskustvo s policijom u gradu.

Gej muškarac, 38 godina, Požarevac

Jedna situacija je bila ključni trenutak u mom životu, kada sam prelomio u sebi da više ne mogu da živim kao što sam živeo. Stric koji živi i radi u inostranstvu došao je jednog dana kod mene kući i rekao da ima neku devojkicu s kojom želi da me upozna. Sama ova informacija mi je bila stresna. Kako je s mojim roditeljima prethodno o tome razgovarao, već je pripremio susret s njom.

Da bi bilo jasnije, moram da opišem svoju porodicu. Živeo sam tada s ocem, majkom i sestrom. Otac je oduvek bio vrlo strog i agresivan. Kada smo bili deca, često je tukao majku. Pravdao je to time što se nije oženio ženom koju voli. Imao je pre nje devojkicu koju je mnogo voleo, ali koja nije htela da se uda za njega, tj. njeni joj nisu to dozvolili jer je on bio siromašan. Mojom majkom se oženio jer je to ugovorio njegov očuh, koji ga je odnegovao. Inače, moji otac i majka su živeli u komšiluku, kuća preko puta kuće. Kada bi se naljutio na majku, rekao bi joj da je nikad nije voleo i da mu je ona nametnuta. Otac nas je potpuno kontrolisao i nismo imali nikakvu slobodu, sve je moralo da se radi kako on kaže. Majka je povučena žena. Bila je zaposlena u zdravstvu, kao medicinska sestra, a otac u državnoj ustanovi, kao rukovodilac. Kada je je stric došao da me vodi da upoznam tu devojkicu, ja sam uspeo nekako da eskiviram susret. Posle nekoliko dana me je ubedio da odemo zajedno do njegove snaje, koja je živela u komšiluku te devojkice. Međutim, tamo se nalazila majka te devojkice i, kao, slučajno je tu jer je donela palačinke. Izvinjavala se što njena ćerka ne može da dođe jer je na poslu, ali je uzela moj broj telefona da joj ga dâ, pa da se dogovorimo o susretu.

Dva-tri dana kasnije me je pozvala ta gospođa, njena majka, da ugovori moj susret sa svojom ćerkom, a roditelji su na mene vršili neverovatan pritisak. Inače, ja sam pre toga imao vezu dugu osam godina s lekarom s kojim sam služio vojsku. Upoznali smo se u kasarni na odsluženju vojnog roka i tamo smo počeli da se zabavljamo. Veza nam se završila time što je on otišao u Nemačku i tamo se zaposlio. Ali je on i danas ljubav mog života i možda će nam se putevi opet ukrstiti.

Sve se ovo dešavalo juna 2014. Onog dana kada je trebalo da se vidim s tom devojkicom, otišao sam od kuće. Prvo sam sve pripremio, dogovorio sam se s kolegicom nekoliko dana ranije da pređem kod nje na nekoliko dana, na poslu uzeo slobodne dane, kolegici spremačici rekao da ako neko pita

za mene, kaže da ništa ne zna. Te večeri, kada je moja sestra došla s posla, otišli smo zajedno na kafu u komšiluk, zatim se vratili kući. Oko dvanaest uveče sam s jednom putnom torbom i kesom za đubre, u koju sam stavio neke sitnice i uspomene, izašao krišom iz kuće. Svojima sam ostavio pismo u kome sam sve napisao i autovao se. Pljuštala je kiša, ja sam trčao niz ulicu s torbom i kesom za đubre jer nisam smeo odmah da pozovem taksi da me neko od mojih ne bi video. Tek sam nekoliko ulica dalje uzeo taksi i otišao kod koleginice. Mojima se nisam javljao nedelju dana. Isključio sam telefon i nestao. Za to vreme majka mi je bila u bolnici jer je imala predinfarkt, a otac me je sa sestrom tražio na poslu, kod nekih prijatelja, poznanika.

Posle te nedelje sam im se javio i rekao da se nikad neću vratiti kući i da prestanu da me traže i uznemiravaju ljude s kojima radim i koje poznajem. Pošto su me ubeđivali da se vratim, rekao sam da pristajem samo da odem u stan koji posedujemo i u kome niko ne živi i tražio da otac nikada ne dolazi tamo. Oni su na to pristali i ja sam posle četrnaest dana otišao u taj stan i otad tamo živim sâm. Roditelji nikad nisu komentarisali moje pismo. Sestra me je sve ispitala i sve sam joj rekao, ali ona mi je uvek i bila podrška, tako da to nije bilo neočekivano. Ona mi je pomagala u početku da se potpuno osamostalim i da me niko ne uznemirava. U kuću mojih sam otišao tek nakon četiri meseca, na neko porodično slavlje, i zadržao se sat-dva. Nije bilo neprijatnosti, ali sa ocem nisam razgovarao ni o čemu, a majka je samo zaplakala kada me je videla – i to je to. Ni danas niko nikada ne poteže tu temu. Samo je jednom, kada sam stao sestri u zaštitu, otac rekao: “Ti si sada slobodan tamo, pa možeš da biraš i da dovodiš koga hoćeš!” Na to sam mu odgovorio da sam ja sve što sam imao rekao u pismu koje sam ostavio kada sam odlazio i da njegov komentar da “dovodim i biram” nije na mestu.

Sada je sve okej, ali sa ocem imam hladan odnos. Majka ništa nikad ne pominje. Dolaze ponekad u posetu, i ja odem do njih. Sa sestrom sam stalno u kontaktu i ona je često kod mene.

Da bi položaj LGBTI osoba u Srbiji bio bolji, možda je potreban neki zakon koji bi se poštovao. Potrebno je da mogu da sklope brak i da takve porodice usvajaju decu. Zašto da ne? Ja znam za sebe da bih bio bolji roditelj od devedeset posto ljudi koji imaju decu. Potrebno je da se promeni svest ljudi, da svi nauče da svaki čovek ima pravo da voli koga hoće. Ne shvatam zašto je problem to što muškarac voli muškarca ili žena ženu. Kakve to veze ima s bilo čim, s poslom koji obavljam, s tim kakva sam osoba. U osamdeset posto

slučajeva ljudima s kojima se srećem ništa ne znači da li sam gej ili strejt jer naš kontakt nema nikakve veze s tim. Zašto bi to onda uopšte bilo bitno bilo kome i zašto bi nekom smetalo s kim sam ja u braku, vezi...

Potrebno je da se o ovoj temi priča što više, ali ne da se kaže: „Oni imaju pravo.” Nema šta ko meni da daje bilo kakvo pravo. Ovakva stvar mora da se predstavi kao bezuslovna, kao nešto što ne sme da se dovodi u pitanje. Zašto bi bilo ko trebalo da se štiti ili da mu bude neprijatno zbog toga što je ono što sam ja? Da li sam ja kriminalac, propalica, pa da se zbog toga neko mene stidi? Ne, ja sam bolji od mnogih, a u isto vreme sam i isti kao svi. Ne želim da me iko svrstava u grupe, niti da mi neko daje neka prava koja mi samim rođenjem pripadaju. Ko je taj ko će meni da dâ pravo da volim koga ja hoću? Meni je to isto što i sloboda. Ja nisam slobodan dok se ovo ne promeni.

Gej muškarac, 21 godina, južna Srbija

Od najranijeg detinjstva sam se osećao drugačijim od druge dece, ali mi to nije predstavljalo problem. Izuzetno rano sam shvatio da sam gej, između osme i devete godine, dok sam gledao film „Fine mrtve devojke“, na kom sam video dve seke, dve tete, koje su bile „momak i devojka“, a ne drugarice, ili sestre, ili tako nešto, nego ljubavni par, i u tom trenutku sam shvatio da sam ja isti kao njih dve, samo što sam ja jedan od „dvojice bata“. Taj film, iako je u pitanju tragična priča, meni je mnogo pomogao, stavivši me na put i usmerivši me ka samoprihvatanju, samopoštovanju i ljubavi prema samom sebi, jer sam na tom filmu video da nisam jedini koji je drugačiji i da je sa mnom sve u redu. Tokom celog detinjstva i školovanja bio sam vrlo primećen i uvek sam dobijao nadimke od svojih vršnjaka. Od kako znam za sebe bio sam *devojičica*, žena, *peder*. Peder sam bio i pre nego što sam i sâm bio svestan toga da sam gej. Nikada nisam imao problem s tim. Nikada nisam mislio da je loše biti gej, niti da je homoseksualnost bolest. Delom i zbog filma, a delom i zbog informacija i edukativnih emisija o seksualnosti, koje sam pretraživao na internetu. Kao što rekoh, nikada nisam imao problema sa svojom seksualnošću, sve dok jednom nisam na TV-u čuo nekog gej aktivistu, osobu kojoj sam mogao da verujem, osobu koja je na mojoj strani, kako kaže da su žene po svojoj prirodi monogamne i mogu da vole, a da su svi muškarci poligamni i nisu u stanju da osete ljubav. Naravno, to je sve palo u vodu kada sam se prvi put zaljubio. Zaljubljenost nije trajala dugo i nije bila srećna jer je on bio strejt, ali mi je pomogla da se otarasim predrasuda. U srednjoj školi nisam imao problema s vršnjačkim nasiljem, tako je i sada na fakultetu. Roditeljima se nisam autovao i ne znam do kada će tako biti. Najveća podrška mi je moj najbolji prijatelj, koji je prva osoba kojoj sam se autovao i koji je takođe gej. U svakodnevnom životu se ne susrećem s diskriminacijom. U našoj zemlji, u Srbiji, ne živi se normalno, lagodno. No ono čemu se nadam jeste da ću jednog dana u svojoj zemlji živeti i imati jednaka prava kao i strejt muškarac s jednakim potencijalima, talentima i interesovanjima kao i ja.

Gej muškarac, 27 godina, Požarevac

Kao dete sam bio dosta povučen. Nisam imao više problema nego druga deca. Trudio sam se da se ne izdvajam i da se uklopim. Mnogo puta sam se promenio u toku života. Menjaju se ljudi. Žao mi je što su mi roditelji relativno rano umrli, pa nisam imao njihovu pomoć i podršku, koja mi je bila potrebna i koja mi još uvek treba.

Prvi put sam imao odnos s muškarcem kad mi je bilo dvadeset godina. Taj čovek je bio stariji od mene i bio je iz Beograda. To je bilo loše iskustvo. Ne traumatično, ali nije ni za pamćenje. Taj čovek je nakon odnosa plakao jer je prevario svog dugogodišnjeg partnera, tako da je bilo vrlo neprijatno.

Posle očeve smrti nastavio sam da se brinem o majci. Nakon njene smrti, koja se desila pre više od godinu dana, osećao sam se ranjivim, nezaštićenim, usamljenim. Možda je to trenutak koji me je najviše pogodio u emotivnom smislu. Smatram da sam se u životu više puta promenio. Ne bih mogao da odaberem događaj koji me je naveo na te promene, sve je jednostavno išlo samo od sebe. Smrt oca, a kasnije i majke, jedini su trenuci koji su jasno označili etape u mom životu. Promene nakon ovakvih događaja ogledaju se uglavnom u načinu života i menjanju navika. Nisu promene koje sam doživeo uvek bile emotivne prirode i na njih ne obraćam previše pažnje. Da li bi bilo drugačije da sam živeo u nekoj drugoj zemlji? Verovatno bi bilo. Ali ne razmišljam o tome šta bi bilo. Trudim se da ne planiram previše jer iz iskustva znam da ako pustiš mašti na volju, onda se ona rasplamsa, a planovi se često izjalove, pa onda budeš nesrećan i tužan. Ne želim previše da se nadam i da imam prevelika očekivanja. Ne mislim da će se moj položaj kao pripadnika zajednice preko noći promeniti i da će nešto u tom smislu biti bolje. Realan sam i trudim se da što više izborim za sebe s ovim što imam. Ne očekujem ništa, ne očekujem previše.

Imam još dve sestre i brata iz prethodnih brakova mojih roditelja. Sa njima nisam skoro ni u kakvim odnosima i susrećemo se isključivo na sahranama preminulih rođaka. Stariji su od mene, pa je možda i to barijera. Pokušao sam da im se približim nekoliko puta, ali to nikako nisam uspeo. Oni to ne žele, pa sam i ja popustio i nisam hteo da se trudim oko njih pošto oni očigledno ne žele da me prihvate. Uglavnom sam za sve što sam postigao u životu, zaslužan sâm, ako izuzmemo period kada su mi roditelji bili živi. Želeo bih da u budućnosti nađem osobu s kojom bih podelio život, ali zasad takve osobe nema.

Planiram da pokrenem proizvodnju muškog donjeg veša i to je nekako budućnost koju bih mogao da zamislim i kojom bih bio zadovoljan. Jako sam realan i ne želim da maštam previše.

Najgore bi bilo ukoliko bi sve ostalo kao i dosad, ali ako bude tako, šta da se radi? Takav je život!

Ako ti kažem nešto što krijem od svih, nešto što sam i sebi jedva priznala, da li ćeš me i dalje voleti? Hoćeš li se isto ponašati prema meni? Hoćeš li me osuđivati? Da li ćeš me se stideti? Hoću li i dalje biti tvoja mala princeza?

Već dvadeset četiri sata sedim u svojoj sobi, izašla sam samo do toaleta. Nisam bila tu duže vreme. Palim cigaru za cigarom, a mrzim sebe što to radim. Neću da pušim, neću, ali ruka sama ide ka paklici. Ne mogu da promenim ovu gadnu naviku. Pre je mojim roditeljima izuzetno smetalo to što pušim. Bilo je tu raznih komentara: šteti zdravlju, trošiš pare na glupost, bolje to odvajaj za nešto drugo, i još mnogo drugih. Ne znam koji me je od svih tih komentara više nervirao, ali sad skoro da mi nedostaje da ih čujem. Ne, nemojte da pomislite da je ovo neka tužna priča o tome kako su mi roditelji doživeli tragediju ili nešto slično, daleko od toga. Moji roditelji samo ne žele da pričaju sa mnom. Ja za njih više ne postojim. Nisu me se odrekli, već izbegavaju susrete sa mnom, kao i svaki vid kontakta, a kada ih neko pita za mene, oni menjaju temu. Primer od pre nekoliko sati: „Hej, kako vam je ćerka? Čujem da ide u Italiju na praksu?“, reče komšija u prodavnici, a moja mama odgovara: „Jao, komšija, baš vam je lepa trenerka, gde ste je uzeli? Mogla bih i ja mom Ljubi neku sličnu da kupim.“ Komšiji ništa nije jasno, verovatno je pomislio da je izgubila razum, odgovori joj i produži dalje, a ja, nemi posmatrač nekoliko rafova iza, zaboravih zbog čega sam i došla u prodavnicu, pa je napustih, ne pazareći ništa.

Da li je moguće da neko ko zna kako dišeš, ko te je othranio, naučio da hodaš, pričaš, može da te izbriše iz svog života zbog stvari na koju ti ne možeš da utičeš? Zbog toga kakav si? Moguće je, uverila sam se i u to.

Da vas ne zbunjujem više, reći ću vam o čemu je reč. Objasniću vam kako sam došla u ovu situaciju i kako se moj život preokrenuo u poslednjih nekoliko dana. Samo da zapalim cigaru.

Ipak moram još malo da okolišam. Sve je počelo u srednjoj školi. Kako to obično biva. Novo društvo. Nova sredina. Nova šansa.

Svakim danom upoznavala sam sve više ljudi. Nisam iz Beograda, pa je ljudima iz tog razloga bilo još interesantnije da pričaju sa mnom. Drugačiji akcenat, drugačije ponašanje, ipak sam ja devojkica iz provincije. Kad sam došla u veliki grad, nisam se menjala, a nisam ni težila nekoj promeni, takva sam kakva sam. Bilo je tu raznih likova: onih koji su me ismevali, onih kojima sam bila simpatična, a bio je tu i jedan lik koji je meni bio simpatičan. Uhhh, i to kako simpatičan. Skoro svaki odmor sam trčala u školsko dvorište da bih ga videla, a on ni da me primeti. Svaki dan sređivanje. Šminka, frizura, nokti, parfem. Ipak treba ostaviti utisak. I tako, malo-pomalo, priđe on meni i direktno: „Danice, hoćeš li na kafu?“

Šok, šok, šok. Nisam verovala da zna da postojim, a kamoli da zna kako se zovem. I čuj pitanje, hoću li... Samo reci, vreme, mesto i – idemo. Naravno, njemu sam samo smireno rekla: „Što da ne? Kada?” Sada.

Nisam ni trenutak razmišljala, već sam se pokupila i otišla. Ne kajem se. Bilo je to najlepše popodne koje sam doživela. U tom periodu. S vremenom je otpočela naša veza. Eh, te srednjoškolske ljubavi, ima li išta lepše od njih? Svaki dan je bio neka posebna priča. A naša priča je bila idilična, svi su nam se divili i govorili kako smo divan par. Nikakve svađe, izlivi ljubomore, ništa. Sve je bilo kao u snu. Svaki odmor zajedno, ekskurzije, sve. Društvo nam je uglavnom bilo isto, pa nije bilo nikakvih problema, sjajno smo se svi uklapali. Žurke, izlasci, prva pijanstva, Ivan i ja zajedno. Veza i dalje kao iz snova, da se poželi. O svemu smo mogli da pričamo, razumeli smo se i poštovali jedno drugo. Samo je bio jedan problem. Ja nikad nisam osetila neku strast kada bi me on ljubio, mazio ili dodirivao, osećala sam se donekle kao da sam s nekim drugom. Ali sam mislila da je to normalno jer smo bili skoro četiri godine zajedno.

Međutim, došla je maturska ekskurzija. Išli smo u Italiju na pet dana i Ivan je obavestio prijatelje koje je imao tamo kada dolazimo i kuda ćemo sve ići da bismo se našli s njima i odneli im neke stvari. Vreme je proletelo. Od mesta do mesta, slikaj se ovde, slikaj se tamo, kupi suvenir, kupi poklon za mamu, pa za tatu, svakom ponešto. Došao je i taj trenutak, nalazimo se s Ivanovim drugarima. Baš mi se nije išlo, mrzela sam i samu pomisao da moram vreme da provedem s ljudima koje ne poznajem, da se smeškam i pravim fina, a gorim od radoznalosti i nestrpljenja da obiđem i posetim još toliko toga. No, spremih se ja. Nisam želela da dođe do nesuglasica s Ivanom, a znala sam da je imao veliku želju da ih upoznam.

Našli smo se u nekom kafiću, ne mogu da se setim kako se zvao. Uglavnom, dva momka i tri devojke. Svi poreklom iz Srbije, ali rođeni i žive u Italiji. Odmore provode u Beogradu, kod familije, pa znaju da pričaju srpski. Upoznala sam ih sve, jednu devojkicu nisam razumela kako se zove, a bilo mi je neprijatno da ponovo pitam, ali ako se to zanemari, na prvi utisak zanimljive osobe. Vidi se taj drugačiji mentalitet i način života, ali dobro smo se uklopili. Jedino mi je jedna devojka bila čudna, ona nije mnogo pričala, a nisam imala utisak da je to zbog toga što je sramežljiva. Nisam obraćala pažnju na nju, već sam razgovarala s ostalima, koje je zanimalo kako nam je ovde, šta smo obišli, da li se zabavljamo i tome slično... Popili smo po koktel, slikali se za uspomenu i vratili u naš hotel. U sobi sam spomenula Ivanu „čudnu” devojkicu, rekla sam mu da mi je bilo neobično što ništa nije pričala, samo se smejala i ćutala, a on meni na sve to s osmehom kaže: „Nije ona čudna, već te je samo čudno gledala.” Okej, nisam raspoložena za šalu.

Okrenula sam se i legla na krevet. Ulazim na internet, slika iz kafića postavljena. Pogledam ko je sve označen i pronađem čudnu devojkicu. Selena. Ona je iz Italije i, koliko sam uspela da shvatim, njena porodica je rodom iz Italije. Zahtev za prijateljstvo. Selena.

„Ivane, pa ti si totalno u pravu, Selena je odlepila za mnom!”, rekoah, smejući se.

„A ko je Selena?”, upita me on jer mu nikada nije dobro išlo pamćenje imena. „Jel’ to ona što je sad bila s nama? Aaa, znao sam odmah da hoće da mi otme devojkicu!”

„Da, to je Selenica. Ma, sve ti znaš, kao i uvek. Laku noć, ljubavi, odoh u svoju sobu.”

„Laku noć, malena.”

Poljubih ga i odoh u svoju sobu. A kod devojkice žurka. Sređene i pijane, dobitna kombinacija. Zovu me da idem u grad s njima, ali to sam morala da odbijem. Glava je počinjala da me boli i osećala sam mučninu, kao da me je uhvatila sunčanica. Legla sam u krevet, poslala poruke mojima, obavestila ih u koliko krećemo, ostavila telefon. Čim sam ga spustila, stiže nova poruka. Okej, još samo na ovu da odgovorim. Ali ovo je... Selena? Počinjem da se smejem, ne mogu da verujem. Šta li ona hoće? Otvaram poruku, internet baguje, pa to sve sporo ide, a ja postajem sve nestrpljivija, ni sama ne znam zašto. Konačno.

„Ja ne znam dobro pricati Srpski, zato sam danas cutala. Drago mi da sam te upoznala, volela bih da budemo u kontakt. Pozdrav i sretan vam put sutra.”

Baš prijatno iznenađenje, „čudna” devojkica postaje „simpatična” devojkica. Nisam ovo očekivala i izmamila mi je jedan veliki osmeh. Neću reći ništa Ivanu jer će me on zezati, onda će krenuti i ostalo društvo s njim, a ne želim to. Ne znam zašto, ali ovo mi je baš slatko.

Odgovorila sam joj da bih volela da ostanemo u kontaktu i ostavila sam telefon, a čini mi se da sam iste sekunde zaspala.

Ujutru, nakon doručka, krenuli smo za Beograd. Ušla sam na internet pre polaska – nijedna poruka. U busu ništa nisam rekla Ivanu, a nisam rekla ni svojoj najboljoj drugarici.

Nakon mnogo sati stigismo, put mi je bio naporan i jedva sam čekala da izađem iz tog autobusa. Rođaka me je sačekala na stanici i ceo put do kuće sam joj pričavala šta mi se sve dešavalo. Ulazim u stan, uključujem internet.

Jedna poruka. Selena. Osmeh se već pojavio na mom licu.

„Pa tek ste se rastali, a on ti već piše.“

„Jedva si čekala da me opet zezaš. Nije Ivan, neka drugarica je.“

„Ahaaa, to je već druga stvar.“

Odgovorila sam joj na poruku, dala rođaci poklon i otišla na tuširanje. Konačno moja soba i moje kupatilo, uželela sam se toga, ne volim toliko hotele. Dok sam se tuširala, razmišljala sam o Seleni. Zašto je baš meni poslala zahtev, poruku, da li me je stvarno gledala? Zašto me je gledala? A najviše me je mučilo pitanje: zašto se ja toliko radujem njenim porukama i zašto toliko svemu tome pridajem pažnju? Zašto ništa nisam rekla Ivanu? Auh, mnogo pitanja, odgovore nemam, a glava počinje da pulsira. Još sutra moram i u školu.

Novi radni dan. Nove radne pobjede. Ili, još bolje, jedan dan manje, još četrdeset pet do kraja. Ivan me čeka ispred ulaza, pozdravljamo se. Ništa. Kao da sam s nekim drugom, već nekoliko meseci se ništa ne menja. Dan u školi, ništa specijalno. Svi pitaju, svi ocenjuju, bliži se kraj, mnoge hvata panika. A ja hvatam sebe da mi ništa od toga nije bitno, bar ne kao pre. Sedim s telefonom u ruci, internet uključen dvadeset i četiri sata, i čekam poruku. Da, nije teško pogoditi. Čekam poruku od Seleni. Dopisujemo se malo na engleskom, malo na srpskom. Ona je divna osoba, veoma zanimljiva, ambiciozna, svašta zna. Mnogo je putovala, upoznala je dosta ljudi. Zašto se baš meni javila? Kad se dopisujem s njom, vreme leti, a Ivan i društvo mi sve manje privlače pažnju. Znam da nije lepo od mene, ali tako je. Udaljila sam se od njih, a osećanja prema Ivanu su ista kao pre, zapravo uviđam da osećanja više nema. Kad sam s njim, osećam se kao da sam s drugom i ne mogu to da promenim. Što je on i shvatio. I raskinuo. Skoro četiri godine veze. Kraj.

Svi imaju potrebu da me teše, da me grle, da me smiruju. A ja samo imam potrebu da se čujem sa Selenom i sve joj ispričam. Postala sam zavisna od te devojke. Ona je uvek znala šta da mi kaže i kako da me oraspoloži iako se kratko poznajemo. Možda zato što je starija od mene, a možda i ne. U glavi mi je haos. Otkako mi je rekla da će doći u Beograd kad se škola završi, još veći haos. To je za dve nedelje.

Ustani, idi u školu, odgovaraj, ručaj, uči, ako stigneš, večeraj, uči, istuširaj se i spavaj. Tako su protekle poslednje dve nedelje škole. Pritom Ivan i ja ne razgovaramo. A meni to i ne smeta. Poslednji dan je bila žurka. Stvarno je gotovo! Nisam više srednjoškolka!

Nisam stigla ni da se oporavim od svega – žurka, maturalni ispit, maturalno večerje – a Selena javlja: „Sutra u deset ujutru imam avion.“

Kao da mi je neko udario šamar. Šamar kao karta za povratak u realnost. Čoveče, pa ona dolazi! Zašto dolazi? Šta očekuje? Šta smo se dopisivale? Šta sam pobogu uradila? Šta ja hoću od nje? I zašto niko ne zna za nju? Dišem duboko, smirila sam se malo. Ja sam budala, dolazi drugarica da me poseti, a ja pravim dramu od toga. Bolje je da napravim plan gde ćemo ići, da se dogovorimo gde ćemo se naći i da se sredim malo.

Tako je i bilo. Sve dogovoreno i isplanirano. “Čudna” devojka i ja smo se našle. Rekla je da ostaje samo za vikend, spavaće u hotelu. Prvi dan je prošao, obišle smo Kalemegdan, prošetale Bulevarom i posetile Botaničku baštu. Bože, koliko je ona interesantna i lepa! Drugog dana smo malo otišle do Ade, produžile do Košutnjaka, a najslađe za kraj – Skadarlija. Tu smo večerale, sređivale utiske, dogovorile se da kasnije odemo do hotela i pogledamo neki film, ja ću prespavati tamo da bih sutra otišla do aerodroma s njom i pomogla joj oko stvari.

A i želela sam da još budem s njom.

Veče je bilo divno, otišle smo peške do hotela, kupile vino, pustile film.

Budim se, glava pulsira, ona spava pored mene i njena ruka je oko mog struka. Šta sam to uradila? Budi se i ona. Gleda me i sa smeškom pita kako sam. Kako sam? Ne znam. Šta se desilo? Ne znam.

„Ničega se ne sećaš?“, pita Selena.

„Ne.“

„A kako se osećaš?“

„Dobro“, odgovaram, ali toliko nesigurno i neubedljivo. „Hoćeš li mi reći šta se desilo sinoć?“

„Pričale smo, pričala si o Ivanu. Rekla si mi kako se sa njim nikada nisi osećala kao sa mnom. Da imaš utisak da sam ti ja probudila dublja i lepša osećanja za manje od dva meseca nego što je on uspeo da učini za četiri godine. I ja sam te poljubila.“

Počela sam da se smejem, toliko je sve to zvučalo neverovatno.

„A ti si mi uzvratila“, dovrši Selena.

Osmeh sa mog lica nestade.

„Šta sam ja uradila?“, pitala sam u čudu, pomalo izgubljena.

„Ti si uzvratila. Onda sam ti ja rekla da sam i pre bila u vezi sa devojkom i da mi veze sa momcima ne predstavljaju zadovoljstvo ni u kom smislu, na šta si mi ti uzvratila da ti to ne smeta i da takođe nisi imala lepa iskustva. Odnosno iskustvo. Sa Ivanom.“

„Auh“, bilo je sve što sam mogla da izustim. Ko sam ja? Jel' ovo što čujem tačno? Ako jeste, zašto se ne osećam loše? Treba li da se osećam loše?

Selena uze svoje stvari, poljubi me u obraz i reče:

„Ne moraš ići sa mnom do aerodroma, ostani tu, ohladi glavu, kad razmisliš o svemu, možeš da se javiš ako želiš. Ja ću biti tu.“

„Da, da...“, bilo je sve što sam mogla da kažem, ni za šta drugo nisam imala snage.

„I da“, dodaje ona pri izlasku iz sobe, „divna si osoba i bilo mi je prelepo s tobom. Još onda kad sam te upoznala u Italiji, znala sam da bismo se lepo slagale.“

I ode. A ja sam sigurno još sat vremena sedela u toj sobi, ne pomerajući se, dok nisam skupila snage da odem kući. Malo je reći da sam bila izgubljena u tom periodu, a i određeni period posle toga. Dok nisam zaboravila, ako se može uopšte reći da sam zaboravila.

Kakogod, kod kuće su svi mislili da sam se razbolela. Mama i tata su svaki dan zvali po sto puta da vide kako sam, šta radim, mislili su da je to zbog spremanja prijemnog za fakultet ili je možda zbog ovoga ili onoga, a ja nikome nisam pričala. Jer i da sam htela nekome da kažem, i da sam imala kome, ja ne bih znala šta da kažem. Ne bih znala jer nisam mogla da se pomirim s tim što sam uradila, a nisam mogla da se pomirim ni s činjenicom da mi se svidelo to što sam uradila. Ni činjenicom da sam se javila Seleni. Više ne prepoznajem sebe.

Vreme je nekako prolazilo. Ja sam se smirila, prihvatila sam sve i nastavila dalje. Sa Selenom. Čule smo se svaki dan, dopisivanja celodnevna. Meseci su prolazili, upisala sam fakultet, mama i tata srećni, svi srećni. Odlazim na more. Pogodite gde? U Italiju. Naravno da sam se videla s njom, pričale smo o svemu. I otpočele smo našu vezu. Nisam mrzela sebe zbog toga. Osećala sam se tako slobodno i lepo, prvi put radim nešto što zaista želim. Šteta samo što taj osećaj nije trajao i kad sam se vratila u Beograd. Ovde se nisam osećala toliko slobodno i lepo jer su oko mene bili ljudi koje poznajem i koji mene

poznaju, a ne znaju ništa. Niko ne zna šta mi se dešava u životu, a ja nemam hrabrosti da im kažem. Plašim se odbacivanja. Zato ćutim. Svakako ni sama nisam sigurna šta radim i jel' ovo ozbiljno.

Naredne dve godine nisu bile ispunjene nikakvim naročitim dešavanjima. Za moju porodicu Selena je bila prijateljica, ona i ja smo i dalje bile u vezi, što niko nije znao. Viđale smo se nekoliko puta godišnje, nekoliko puta smo se posvađale, ali ubrzo i pomirile. I sve je bilo u redu. Prihvatila sam sebe. Ja jesam lezbejka. Mene definitivno ne privlače muškarci i ne osećam ništa prema njima. Mene interesuju devojke. A Selena mi je ukazala na to. Inače, poslednje dve godine sam se izuzetno pokazala na fakultetu. Odobrena mi je stipendija za praksu u Italiji. Odlazim odavde. Ali pre odlaska želim nešto da uradim. Zato sam se spakovala i idem kući. Natrag u provinciju!

Kod kuće je lepše nego bilo gde, uvek sam to tvrdila, ali ovaj put se ne osećam baš najprijetnije, valjda zato što znam šta ću da uradim.

Mama je spremila ručak, tata kupio vino, seli smo da ručamo, a ja kao na žeravici. Ne mogu više. Moram da im kažem i da završim s tim. Čudno mi je samo to što Ivan nije saznao, a možda i jeste, ali nije želeo da se meša, nije im ništa rekao. To je vrlo moguće, dobar je on dečko.

Nego, Danice, koncentriši se! Uradi ono zbog čega si došla! Ručak je gotov, svi smo popili po čašu vina.

„Mama, tata, imam nešto da vam kažem.”

„Reci, mila”, kaže mama svojim nežnim glasom.

„Dobila sam stipendiju za praksu u Italiji”, rekoh, a oni to već znaju, znam da znaju, nego me hrabrost izdaje. Srce mi došlo do grla, lupa, hoće da iskoči, a vazduh kao da ne dolazi do mozga. Gušim se, plače mi se, moram li ovo da uradim? Jesam li sigurna?

„Znamo, mila, to već svi znaju”, reče mama ponosno.

„Živeću sa Selenom”, jedva izustih.

„Pa dobro, ako njoj i njenim roditeljima nećeš smetati, onda je to u redu.”

„Neću im smetati. Ona živi sama.”

„Super, vas dve se ionako lepo slažete, biće to super.”

„Mama, tata, Selena i ja smo u vezi.“

Tajac. Jeziva tišina. Sjaj koji su imali u očima i sreća zbog stipendije u Italiji iščežoše. Uništila sam ih. Zarad sebe i svoje sreće uništila sam one koje najviše volim. Ali nisam to želela.

Tata uze jaknu i sa suzama u očima izađe iz kuće, majka počinje da plače i kroz suze me pita:

„Kako si došla do toga da je to tvoje seksualno opredeljenje?“

„To nije seksualno opredeljenje. To nije nešto za šta sam se ja preko noći opredelila i odlučila, ja sam rođena s tim.“

„A kada si bila s Ivanom, tada nisi bila rođena s tim?“

„Kada sam bila s Ivanom, za bolje i lepše nisam ni znala, ali sam uvek osećala da to nije ono pravo. Nikada ga nisam istinski volela.“

„Koliko dugo ste Selena i ti zajedno?“

„Dve godine.“

Majka se okrenula i izašla napolje, pretpostavljam da je otišla da potraži tatu.

Ostala sam unutra. Počela da plačem. Ne želim da ih izgubim, neću biti srećna bez njih u svom životu. Ali mogli bi da se potrudu bar da imaju razumevanja za mene. Ja sam za njih uvek imala. Previše mi znače, previše ih volim. A slomila sam ih.

Vratili su se tek predveče. Ja sam se smirila, samo sam čekala da vidim hoće li mi išta reći. Tata me je pozvao u dnevnu sobu. Dobro je izgledao. Pribrao se malo. Znam da mu je teško palo i da nisu ovo očekivali. Do pre dve godine nisam ni ja očekivala.

Sela sam u fotelju, a njih dvoje na krevet. Ovoga puta tata je pričao. Srce mi je zaigralo, ovo je dobar znak! Umalo da se nasmejem, ali suzdržala sam se. Biće sve u redu, pomislih.

„Ovo je bilo veliko iznenađenje za mene. I šok. Malo sam došao sebi, ali i dalje ne znam šta bih ti rekao. Najbolje bi bilo da se sutra vratiš za Beograd, a mi ćemo te pozvati kad se presaberemo od onog današnjeg razgovora.“

„Važi“, rekoh i otrčah u sobu.

Već dvadeset četiri sata sedim u svojoj sobi, izašla sam samo do toaleta. Nisam bila tu duže vreme. Palim cigaru za cigarom, a mrzim sebe što to radim. Neću da pušim, neću, ali ruka sama ide ka paklici. Ne mogu da promenim ovu gadnu naviku. Pre je mojim roditeljima izuzetno smetalo što pušim. Bilo je tu raznih komentara... Šteti zdravlju, trošiš pare na glupost, bolje to odvajaj za nešto drugo i još mnogo drugih... Ne znam koji me je od svih tih komentara više nervirao, ali sad skoro da mi nedostaje da ih čujem. Ne, nemojte da pomislite da je ovo neka tužna priča o tome kako su mi roditelji doživeli tragediju ili nešto slično, daleko od toga. Moji roditelji samo ne žele da pričaju sa mnom. Ja za njih više ne postojim. Nisu me se odrekli, već izbegavaju susrete sa mnom, kao i svaki vid kontakta, a kada ih neko pita za mene, oni menjaju temu. Primer od pre nekoliko sati: „Hej, kako vam je ćerka? Čujem da ide u Italiju na praksu?“, reče komšija u prodavnici, a moja mama odgovara: „Jao, komšija, baš vam je lepa trenerka, gde ste je uzeli? Mogla bih i ja mom Ljubi neku sličnu da kupim.“ Komšiji ništa nije jasno, verovatno je pomislio da je izgubila razum, odgovori joj i produži dalje, a ja, nemi posmatrač nekoliko rafova iza, zaboravih zbog čega sam i došla u prodavnicu, pa je napustih, ne pazareći ništa. Ne osećam se dobro. Samo hoću da odem odavde.

Rekla sam im, nisu to prihvatili dobro. Bar ne za sada. Prihvaćiće. Moraju. Ja sam njihova princeza.

Uzimam torbu, izlazim.

„Idem ja. Ako budete želeli, možete me nazvati. U nedelju putujem za Italiju.“

Nemo su klimnuli.

Stigla sam do vrata, suza sama kreće, nisam ovo očekivala. Mogli su bar da me zagrle. Ja sam i dalje njihova, ja sam ista osoba kao i pre, moje „opredeljenje“, kako to svi nazivaju, ništa ne menja! Ja sam Danica! Danica, njihova zvezdica! Ali očigledno u očima mojih roditelja ova zvezdica ne sija, ne blešti više kao pre... I ne mora, samo neka bar ovo malo sjaja što je ostalo od nje bude prisutno. Jer to bi značilo da sam i ja još prisutna u njihovim životima i da postoji šansa da će me nekada prihvatiti ovakvu kakva sam. A ja sam ista kao pre, ista osoba, isti smisao za humor, isto rame za plakanje, sve je isto, shvatite! Izašla sam napolje, žurim na stanicu da ne zakasnim. Možda i ranije odem za Italiju. Imam gde da budem. Tamo me čeka neko.

Mama i tata, volim vas, to nikada i ništa neće promeniti!

Dragana Andrić

Lezbejka, 24 godine, jug Srbije

Ne mogu da kažem da mi je detinjstvo bilo bezbrižno, ali se ne sećam nekih potresnih trenutaka samospoznaje i preispitivanja svog identiteta. Jednostavno, ja sam oduvek bila ja. Nisam volela roze boju, nisam želela da nosim suknjice, nisam volela da se igram barbikama, već mačevima, pištoljima i puškama. Doduše, nikada nisam ni doživela pritisak od roditelja da neke stvari moram da radim kako bih bila kao ostale „normalne” devojčice i na taj period svog života ne mogu da se požalim.

Kada se osvrnem na period osnovne škole, jesam se zaljubljujivala u devojčice, ali nisam nikada o tome preterano razmišljala. Bilo mi je prirodno da budem „zaštitnica” pojedinih devojčica, a u nekom trenutku sam znala i da ponudim pomoć i nosim i svoj ranac i ranac svoje omiljene drugarice do njene kuće. „Pa dobro, ne živimo na istom kraju, ali šta ima veze, nije meni teško da nosim svoj i njen ranac.” Što bi se reklo, beznadežan slučaj od ranog detinjstva.

Na kraju osnovne škole sam imala dečka jer, eto, tako treba. Nisam ni razmišljala o vezi s devojkom. Sve one male napade panike i trenutke teskobe dok sam bila sa njim, jednostavno sam ignorisala. U mojoj glavi je to tako trebalo da bude. Ipak se on meni „sviđao”. Mislim, stvarno mi jeste bio drag, i danas mislim da je jako kul lik, ali ono što je meni tada bilo najprivlačnije kod njega, bila je njegova duga kosa. Dobro, to što sam bila presrećna posle raskida, a ne jako utučena, objašnjavala sam činjenicom da nam veza i nije baš nešto išla.

Period srednje škole mogu da podelim na prve dve godine poricanja i potiskivanja, blage depresije i borbe da prihvatim činjenicu da mi se sviđaju devojke, i druge dve godine... Pa... Na svoj šesnaesti rođendan sam poljubila devojku, prvi put u životu. Taj trenutak nikada neću zaboraviti. Tada sam shvatila da je to to i da nije „normalno” da budem u vezi s nekim prema kome ne gajim nikakva osećanja. Tada sam živela u mestu koje s okolnim selima ima oko deset hiljada stanovnika. U naredne dve godine sam imala dve veze, i svi moji prijatelji su me podržavali, osim najboljeg druga, koji je uspešno svario činjenicu da sam gej posle teške borbe, koja je trajala skoro tri godine. Sada mi je jedan od najvećih oslonaca u životu i iz sadašnjih razgovora s njim razumem da je tako reagovao jer se plašio da grešim i plašio se kako će se ostatak sveta ponašati prema meni. Mene je, kao i uvek, bolelo kš%xš šta ko misli, tako da sam i to preživela bez nekih većih problema, kojih je naravno bilo. Najveći problem sam imala s drugim najboljim drugom, s kojim sam posle autovanja skoro potpuno prekinula kontakt. To nimalo nisam

očekivala od njega. To mi jeste teško palo, ali sam se uveliko vodila parolom „ko te ne može prihvatiti onakvu kakva jesi, ne može ti biti prijatelj”.

Mislim da mi je taj stav umnogome pomogao da se izborim s okolinom, koja nije prijateljski nastrojena prema LGBT zajednici. Nikada nisam sklapala prijateljstva s ljudima koji nisu mogli da me prihvate onakvu kakva jesam. Danas sam aut svojim roditeljima, svim svojim prijateljima, većini koleginica i kolega s faksa, pa čak i na poslu. Ne mogu da kažem da je sve uvek prolazilo lagano, ali ja sam uvek bila ja i nikada nisam želela da prihvatim život u četiri zida.

Gej muškarac, 25 godina, zapadna Srbija

Kada me ljudi upoznaju, prvo pomisle da sam izuzetno arogantan, a zapravo zaista nisam. Oni koji me dugo znaju na pominjanje mog imena uvek će reći – ples. Ples je ono što sam ja: igra, pokret, to je ono u čemu najviše uživam. Muzika i sve u vezi s njom. Naravno, i mamine ledene kocke.

Takođe, mnogo volim životinje. Kao mali sam stalno skupljao kućice i donosio ih kući. Roditelji su ludeli od mene.

Ono što volim i što je karakteristično za mene jeste to što obožavam da dobro izgledam, posebno kada nemam dinara – tada posebno.

A šta najmanje volim...? Hm, najmanje volim da šetam svojim gradom.

Najlepša stvar koja mi se dogodila u životu je dan kada sam seo u avion i zauvek napustio Srbiju. Ujedno, to je i nešto najtužnije što mi se desilo.

I danas kada dolazim da posetim porodicu u Srbiji, imam osećaj kao da ulazim u mračan tunel. Ja mnogo volim svoju zemlju, tu mi je porodica, tu su mi prijatelji i krivo mi je što se tako osećam. Porodica mi mnogo nedostaje, posebno sestra. Sa njom sam uvek imao poseban odnos. Njoj sam prvo rekao da sam gej. Uvek me je podržavala u svemu.

Biti gej u Srbiji je ogroman tabu. Što se tiče mojih roditelja, oni se ne razlikuju mnogo od prosečnih Srba. Siguran sam da oboje znaju da sam gej, samo to ignorišu. Nikada s njima o tome nisam pričao, niti planiram. Kod nas se takve stvari guraju pod tepih. Otac mi je tipičan Balkanac, strog, distanciran i neko ko nikada ne govori o osećanjima. Znam da je u dubini duše emotivac. On je neko ko me je najviše podržao u plesu i uvek ću mu biti zahvalan na tome.

Ceo svoj život bih podelio na dve faze – moj život u Srbiji i moj život preko.

Nemam baš mnogo lepih sećanja na život u Srbiji. Dok sam bio tu, bilo me je strah da izađem na ulicu. Uvek kada bih izašao, pa i samo do prodavnice, neko bi dobacio: „Pederčino“, „Vidi ovoga“... Za moj grad me veže dosta neprijatnih događaja. Jedan je bio posebno ružan. Možda zato što sam još bio dete.

Krenuo sam na trening. Imao sam, ne znam, trinaest-četnaest godina. Znam da je bilo leto i da je bilo dosta ljudi u gradu. Ja živim blizu centra i odmah sam u gradu, skoro čim izađem iz zgrade. Naišla je grupa dečaka, njih četvorica-petorica, malo starijih od mene. Prvo su mi dobacivali „pederčino“. Na to sam bio navikao, pa sam ih iskulirao. Onda su uzeli kamenje i gađali me. Nisu me

ne znam kako povredili, ali sam to dobro zapamtio. Zapamtio sam i to da me niko od prolaznika nije branio iako sam bio dete. Nisam nikome rekao, bilo me je sramota. Ima takvih priča i posle, kad sam otišao da studiram. Ipak, u Beogradu je bilo mnogo lakše. Živeo sam sâm i mogao sam da budem s kim želim, a da nikome ništa ne objašnjavam.

Nisam nikad doživeo ozbiljan incident, ali uvek su mi dobacivali, vređali me. Stalno sam tražio način da odem. Na neki uvrnut način, te uvrede su mi davale snagu da budem odličan u onome što radim i to mi je i omogućilo da budem ovde gde sam danas.

Sad sam dosta stariji, sportista sam i jači sam od devedeset posto ljudi koji bi me napali. Ali svaki put kada dođem u Srbiju, šetam kroz grad s knedlom u grlu i želim što pre da se vratim u stan. Takve stvari su me naterale da treniram i da budem najbolji i, naravno, da odem. Znao sam da mi u Srbiji nema normalnog života.

Kada sam, bez očeve dozvole, odlučio da ipak odem iz zemlje, shvatio sam da sam sâm za sebe odgovoran. I nisam pogrešio. Život preko je neka savim druga priča. Našao sam svoj dom, ovde pripadam. Ovde nikome nije čudno kako se oblačim ili hodam. Ovde sam konačno kod kuće. Uživam u onome što radim. Svaki dan sam zahvalan bogu što sam ovde, u ovom gradu, u ovoj zemlji. Sve ću uraditi da ovde i ostanem.

Biseksualan muškarac, 25 godina, južna Srbija

Odgajan sam u porodici koja mi je uvek dozvoljavala da pratim svoje snove, ali mi društvo to, naravno, nije omogućavalo. Oduvek sam bio miran, tih, povučen i uglavnom bio okružen ženskim društvom. Zbog svoje „odluke“ da budem u tom mirnijem društvu, uvek sam bio meta alfa dečacima, koji su me nazivali pogrđnim imenima, a to može biti zastrašujuće, naročito kada detetu od deset godina neko kaže „pederu“. Sećam se da tada nisam ni znao šta to znači... *pederu*... Ta reč je vrlo brzo postala svakodnevica.

Godine su prolazile, a onda se desio moj prvi seks u sedamnaestoj godini, s devojkom. Bili smo momak i devojka, koliko se to može biti u tim godinama. I pored toga ja sam iza leđa i dalje konstantno čuo reč „pederu“. Moram priznati da je to tada jako bolelo. Ne zato što ja to nisam ili jesam, već zato što neko na silu stavlja žig. Nisam nikada voleo da pričam o svojim devojkama, još manje da se hvalim seksualnim iskustvima, to je isto kao kada bismo svi opisivali kako izgleda nebo – svima isto, plavo, sa malim promenama, oblak, zvezde i tako naizmenično. Tako je i sa seksom. Svi ga nekad imamo, svi znamo šta je to, kakav je osećaj i upravo zbog toga nisam pridavao veliku važnost hvalospevu.

Kroz sazrevanje, tačnije u devetnaestoj godini, desila se moja prva želja da pogledam momka. Nakon samo godinu dana desio se i prvi seks s muškarcem. To je dan kada konačno upoznajem sebe. Ja sam biseksualac. Prihvatam to kao da nije ništa novo. Zapravo sam u nekom trenutku i razumeo one koji su me nazivali pederom, što ne opravdava njihov postupak.

Nisam imao loša iskustva, ali znam da odrastamo u društvu koje ne prihvata LGBT osobe. Vrlo su retki suprotni slučajevi. Voleo bih da se to promeni, da zapravo svako može da kaže da li voli delišes ili ajdared jabuku.

Nisam se autovao porodici, prijateljima jesam i velika su mi podrška. Onog dana kada budem imao onu pravu osobu, ženu ili muža, znaće svako koja osoba me čini srećnim. Do tada, *c'est la vie*.

Kvir i rodno nebinarna osoba, 20 godina, okolina Novog Sada

Prvi trenutak u kome sam shvatila da *nisam strejt* desio se u osnovnoj školi. Mislim da je to bilo u šestom razredu. U suštini, u trenutku kada sam otkrila internet, tj. intenzivnije počela da ga koristim. Ljudi stalno pričaju o trenutku kada su shvatili da su gej. Ali ja nisam imala taj momenat kao takav, pa mi je jako čudno da odredim kad je to tačno počelo. Znam da mi je tada i depresija počela. Ne znam da li je to bilo povezano ili je bilo zbog onoga što se dešavalo s mojom porodicom.

Moji roditelji su tada imali firmu u Beogradu i sve je bilo super. To je trajalo do sedmog razreda, otprilike. Tada je krenulo sve da se raspada. Roditelji su bili stalno nervozni, loš vajib u kući. Počeli su puno da se svađaju, samim tim sam se i ja svađala sa njima. Najviše sa ocem. Tu intenzivno kreću problemi s njim. U sedmom razredu sam već uveliko otkrila socijalne mreže, kako internet funkcioniše. Nisam imala loše misli o sebi kada sam otkrivala o sebi, ali ipak sam mislila da bi mi bilo mnogo lakše da sam strejt. Moje loše misli su najčešće imale veze s tim kako vidim svoje telo. U osnovnoj školi sam u nekoliko navrata mislila da nešto nije u redu sa mnom, da sam na neki način „greška“. I to je najvećim delom zbog mog oca. Imala sam roditelje, ali sam imala jednog roditelja s kojim sam imala baš veliki problem. Tada nisam znala šta je to tačno „greška“ kod mene.

Krajem sedmog razreda upoznala sam devojkicu s kojom sam bila u vezi. Ona mi je bila prva devojkica, a ujedno i prva veza ikada. U osmom razredu sam prvi put doživela da mi neko priđe i pita me da li smo ona i ja u vezi. Nisam poricala, ali nisam ni potvrdila. Nisam htela da lažem, ali isto tako nisam htela da se autujem. Kada sam je pitala zašto me to pita, ta osoba mi je odgovorila: „Priča se po školi.“ Nisam imala neku preteranu reakciju na sve to. Otad sam znala da je to nešto što se zna ili oko čega se spekuliše. U drugom polugodištu osmog razreda već smo bile raskinule i u tom periodu sam bila u intenzivnoj depresiji. Ne zbog veze, nego zbog toga što su se stvari u kući sve više i više pogoršavale. Tada više nije bilo firme, morali su da traže novi posao. Majčin fokus je bio da ja upišem srednju. Govorim da su se stvari tad intenzivno pogoršale što se tiče moje depresije, iako ja nikad nisam išla kod psihologa da dobijem stručnu pomoć, nego sad kad pričam o tome i kada se setim celog tog perioda, shvatam da mi je tada bilo baš loše.

Kada sam upisala Karlovačku gimnaziju, našla sam se u izuzetno *prihvatajućem* okruženju. Imala sam izbor da idem u Umetničku ili u Karlovačku gimnaziju, jer sam polagala oba prijemna i oba sam položila, ali sam izabrala

Karlovačku zbog toga što je ona udaljenija od mojih roditelja. Pre srednje škole sam upoznala devojku koja mi je otad najbolja drugarica, a tokom prve godine upoznala sam mnogo ljudi. Tada kreću izlasci i tokom prve dve godine srednje škole sam pila puno, za moje sadašnje standarde.

Čudno je kad razmišljam o tom periodu s mojim ocem jer, tehnički, to je bilo psihičko maltretiranje, ali iz moje perspektive to je samo bilo „ja imam govno od roditelja“. Kada sam imala četrnaest ili petnaest godina, imala sam jedan okršaj s ocem oko „biti lezbejka“.

Imam dva mlađa brata koja su tada ulazila u pubertet, i neko od njih dvojice je koristio očev računar. Ja sam uvek bila pažljiva da brišem historiju ako gledam stvari za koje znam da ne želim da ih neko drugi vidi, međutim jedan od njih dvojice nije bio. Neko je gledao lezbejski porno-film i tada me je otac pozvao da pričamo. Svaki put kad bi rekao „moramo da pričamo“, znala sam da će biti nešto loše i da će vikati na mene. Naravno, vrištao je na mene zbog toga i počeo da govori stvari tipa: „Ako se ispostavi da si lezbača, prebiću te, izbaciću te iz kuće.“

Moj otac je ekstremno religiozna osoba. Imamo preko sto ikona u kući, svake nedelje te budi u sedam ujutru da se spremaš, da ideš u crkvu i da stojiš tamo. Ako se usudiš da se suprotstaviš tome, nastaje pakao. Na sve nas je vikao, ali se najviše izživljavao nada mnom jer sam mu se ja otvoreno suprotstavljala. Kada sam imala deset godina, terao me je da gledam film „Digitalni anđeo“. Bilo mi je zabranjeno da gledam „Harija Potera“, ali bi donosio filmove koje bi kupovao u crkvi, o satanizmu, o sektama, o teorijama zavere, što je u suštini služilo samo tome da se uplašimo. I to bi bila tehnika: „Ako ne idete u crkvu svake nedelje, ovo će vam se desiti!“ Puno je bilo vikanja, puno plašenja i puno nabijanja krivice. Često sam čula od njega da govori: „Kakva si to osoba, kakav si to hrišćanin?“, što je kontradiktorno za njega kad se uzme u obzir kakav je on bio kao osoba.

Najteži period mog života je bio drugi razred srednje škole. To baš i nema veze s tim kako se ja identifikujem. Tada su se dešavale loše stvari s porodicom. Moja majka je bila žrtva porodičnog nasilja, živela sam u sigurnoj kući tri meseca. Život mi se bio u potpunosti preokrenuo. Nije se ništa desilo iznenada. Mislim, sam čin nasilja jeste bio iznenadan, ali bile su tu godine koje su prethodile tome, na neki način.

Mislim da se zvanično nisam nikad autovala, to sam morala samo jednom prilikom da uradim, kada sam bila u Americi. Generalno ne govorim puno o

ličnim stvarima ljudima koji mi ne znače, a u mom društvu se to nekako po-drazumevalo. Svi su pripadali LGBT zajednici, tj. bili smo *gej grupica*. Nisam nikada htela da se autujem ocu, jako sam se plašila njegove reakcije, i ne sumnjam da bi me, da sam to uradila, prebio ili, možda, ubio. Iako on više nije u priči, i dalje nikome iz porodice nisam zvanično rekla. Imam strah od neizvesnosti šta će se desiti kada kažem mami.

Isto tako, s vremenom sam otkrila dosta stvari o sebi. I dalje samu sebe upo-znajem. I majka mi je religiozna, ali ni blizu kao on, i više prihvata LGBT teme. Kao, na primer, kada gledamo TV, deluje da ima okej stav povodom toga. Ali jedno je kad gledaš nešto na TV-u, a drugo kada ti je dete to što vidiš na TV-u. Ne znam da li tražim stvarni razlog ili samo izgovor da joj ne kažem. Hoću da budem sigurna u to ko sam i šta sam i onda da joj kažem. Ne želim istu stvar da radim dva puta. I dalje nisam sto posto sigurna što se tiče rodnog identiteta i onda je na neki način seksualnost povezana s tim.

Tada sam se identifikovala kao lezbejka, čisto da bih mogla negde da pripa-dam. Tada su bile tri grupe ljudi: strejt ljudi, gej tipovi i lezbejke. I ja sam se osećala najviše povezana s trećom grupom. Ali mi etiketa lezbejke nije odgo-vorala. Osećala sam se kao da je to to, ali da ipak nije to to. Delimično da, ali opet ne. Osećala sam se kao da lažem sebe i osećala sam pritisak da ispunim tu *ulogu lezbejke*. Ali tada sam se, zahvaljujući mom društvu, osećala okej. Tada sam jako malo vremena provodila kod kuće i hvatala bih svaku priliku da odem od kuće.

Nisam sigurna kako se trenutno identifikujem. Mislim da sam aseksualna. Ali ne znam da li je to produkt moje traume, moje depresije, dela mog de-tinjstva. Estetski me privlače žene, a za ostatak stvarno nisam sigurna. Što se rodnog identiteta tiče, identifikujem se kao rodno nebinarna osoba. Ali ni u vezi s tim nisam sasvim sigurna. S jedne strane, hoću tačno da znam šta sam. Znam sebe – ako se za dva meseca osećam drugačije, onda postoji moguć-nost da na neki način lažem sebe... Komplikovano je.

Moja najbolja drugarica je najbolje reagovala kada sam joj se ponovo auto-vala, i dalje najbolje reaguje na sve u vezi sa mnom. Jednostavno razume sve i podržava me bez obzira na sve. Još jedna drugarica me isto dosta podržava jer je to nešto što imamo zajedničko. Što se tiče ostalih prijatelja, oni su najpre rekli: „Okej, super“, ali se posle to više nikada nije spominjalo. Dve nedelje posle toga je drug pokušavao da mi nabaci neku svoju drugaricu, što govori dosta o tome kako me je tačno shvatio. Njihova reakcija mi se malo činila kao: „Okej, super, ali hajde da se vratimo na nas.“ Mislim da je njihova

reakcija bila takva jer nisu dovoljno edukovani po tom pitanju, ali da ih s druge strane to jednostavno ne interesuje dovoljno. Ali to je okej, niko od nas nije strejt, niko od nas se ne uklapa u kalup do kraja. Doduše, malo me samo nervira što ih ne zanima dovoljno. Iz tih razloga im u suštini i ne pričam o tome. Kada se identifikuješ kao rodno nebinarna osoba, ljudi često pretpostave da si zapravo transrodna. Onda se dešava to da nisi dovoljno dobar ni za jednu grupu. Nisi tačno trans, ali nisi cis definitivno.

Nikada nisam doživela fizičko nasilje, ali verbalno da. Često bi se desilo da čujem dovikivanje. Zbog mog izgleda tada – kratka kosa, muškobanjasto sam se oblačila, ljudi su često bili zbunjeni. Izgledala sam poprilično androgeno. Često bi se dešavale *ona/on/ono* situacije. U četvrtoj godini srednje škole sam prvi put iskusila agresivnije dovikivanje poput: „Alo, šta si ti, jel' si muško ili žensko?“ Osećala sam se ugroženo tada, i poprilično uplašeno. Jednostavno, čitamo stalno u novinama i vidimo na netu da LGBT ljudi bivaju ubijeni i nikada ne znam kada nešto može prerasti u fizičko nasilje. Kada vidim sumnjive likove, pređem ulicu. Radije to nego da rizikujem život. Najviše me brine bezbednost u Srbiji. Nekad razmišljam o tome kako neko bukvalno može da me ubije zbog toga kako izgledam ili zbog onoga što pretpostave o meni. Nekad stojim ispred ogleдалa i razmišljam: „Da li me ovo ugrožava na neki način?“ Iako me niko nije fizički napao, to može svakog trenutka da se desi. I ja sam svesna toga.

Ne osećam se sigurno ovde, o LGBT pravima i LGBT ljudima se priča samo za vreme Prajda. Definitivno je mnogo bolje nego pre, ali se i dalje ne osećam bezbedno. Vidim pomak i vidim da se mnogo više priča o LGBT pravima i o LGBT ljudima. Više se priča o rodnim identitetima, o seksualnim identitetima. Ide veoma polako, ali stvarno vidim da se dosta stvari promenilo u poslednjih pet godina. Dosad sam većinu svog vremena provodila sa svojom grupicom, pa sam zbog toga bila u malom „mehuru sigurnosti“, ali sad zbog faksa veliki deo vremena provodim sa strejt ljudima.

Ne znam kako gledam na svoju budućnost. Finansije su stvar koja me najviše brine, sama sebi plaćam fakultet. Ali definitivno hoću da se preselim u neku liberalniju državu. Ne vidim svoju budućnost u Srbiji. Hoću da se ostvarim kreativno, i u karijeri, a da pritom ne moram da brinem o svojoj sigurnosti.

Gej muškarac, 34, centralna Srbija

Ne sećam se perioda obdaništa, predškolskog, niti mislim da je tu moglo nešto značajno da se dešava. Jedino čega se sećam sada kada vratim film, jeste to da sam primetio da nisam bio kao ostali dečaci. To sam zaključio po ponašanju, pokretima, stvarima koje sam ja već tada radio, a koje oni nisu. Igrao sam se sa devojkicama, nekako sam sa njima bio opušten, kao da im više pripadam. Nisam imao nekih problema, tipa da me neko bije ili tako nešto. Jedino što je počelo još od prvog razreda jeste to da su me nazivali pederkom. Kroz čitavo školovanje je to bilo tako.

Odrastao sam u porodici, sa starijim bratom i roditeljima. Roditelji su se često svađali i to je uticalo na kvalitet našeg zajedničkog života. Razveli su se kada sam bio šesti razred i brat je otišao s ocem, a ja sam ostao s majkom. Nikada nisam, ni pre bratovljevog odlaska, a ni kasnije, pričao s njim o tome da sam gej, ali sam primećivao da me je, kao i svi ostali, posmatrao. Osetio sam olakšanje kada sam ostao s majkom, kretao sam se slobodno, nije bilo brata koji sedi i posmatra svaki moj pokret.

S majkom nikada nisam imao problema. Kada sam ostajao sam, ponašao sam se kao pravo žensko. Spremao sam obroke dok je majka na poslu, obožavao sam i neke torte i kolače da pripremam. Majka je bila ponosna i oduševljena, njoj je odgovaralo da dođe s posla i ima ručak i poslasticu. Često me je hvalila kod komšinica zbog toga, bila je ponosna na mene. One su bile takođe oduševljene i uvek su mi govorile da je, iako sam muško, lepo da znam i da hoću to da radim, da pomognem majci. Nisu gledale na to kao na nešto čudno, već kao na moju dobru volju da pomognem.

Pored toga, oblačio sam mamine stvari i imitirao poznate pevačice, osećajući da njoj to sigurno ne bi bilo prijatno da me je ikada videla. Sećam se da je jednog dana došla s posla i primetila da stvari ne stoje kako ih je ostavila, iako sam se trudio da zapamtim raspored i vratim sve na isto mesto. Bio sam jako uplašen, ali sam se u trenutku snašao i rekao da smo se drugarica i ja igrali, da sam ja bio voditelj, a ona pevačica, pa da sam zbog toga uzimao stvari. To je prošlo super.

U kući sam se ponašao tako, a kada sam izlazio napolje da se igram, bio sam s devojkicama, koje su me štatile kada bi dečaci počeli s prozivkama i vređanjem da sam pederko jer sam uvek u ženskom društvu. Nisam čutao, uzvraćao sam, ali nisam govorio ni da jesam ni da nisam, nego sam ih vređao na osnovu njihovih fizičkih nedostataka. Govorio sam im da su klempavi,

ismevao ih što nose naočare, takve stvari. Uglavnom je to tako bilo, bez nekih većih problema, tuča i fizičkih napada.

Družio sam se s devojkicama, ali samo sam jednoj otvorio dušu i ispričao sve. Plašio sam se kako će me gledati kada otkrijem sve. Očekivao sam ismevanje, vređanje, da će s podsmehom svima ispričati, da više neće hteti da provodi vreme sa mnom. Sve sam joj ispričao, tako preplašen, a ona je samo sedela i slušala dok sam ja završavao spuštene glave, duboko uznemiren, crven, zadihan i uplakan. Usledilo je iznenađenje! Reakcija uopšte nije bila onkva kakvu sam očekivao. Rekla mi je da podignem glavu i da je pogledam. Imao sam utisak da će mi srce izleteti dok sam to činio. Pogledao sam je, a ona se nasmejala i rekla da se opustim, da je ona to već znala i da to neće promeniti naš odnos i druženje. Sećam se dobro tog talasa olakšanja, bio sam toliko srećan što konačno imam nekoga s kim mogu iskreno da podelim svoja osećanja i što ne moram da se krijem. Imao sam i pomoćnika u kuhinji, gledaoca mojih nastupa, podršku u svakom smislu.

Bio sam osmi razred kada sam se zaljubio u jednog komšiju pevača, koji je bio oženjen i imao decu. To sam priznao toj drugarici. Ispričao sam joj i svoj plan, za koji nikada nisam imao hrabrosti da ga sprovedem u delo, ali bilo je lepo maštati. Želeo sam da ga pratim kako bih ga više posmatrao i uživao u njegovom izgledu. Plan mi je bio da se zajedno s njom maskiram i da odemo u kafanu u kojoj je on pevao, ali je to bilo zaista neizvodljivo i ostalo je samo neostvarena želja. Uživao sam samo gledajući ga s prozora ili sedeći ispred njegovog ulaza u vreme kada sam znao da kreće na posao. U tom periodu sam celu sobu izlepio posterima tada aktuelnih pevača. Uživao sam da ih gledam, zamišljajući da sam s nekim od njih. To su bili uglavnom mišićavi muškarci, pravi muškarci. A da ne bi bilo suviše očigledno, kačio sam i postere pevačica, i to onih koje su mi bile idoli, i zamišljao sam kako izgledam kao one.

Upisao sam srednju frizersku. Podršku za upis imao sam od majke te druga- rice, koja me je i zainteresovala za to, jer mi se sviđalo kako frizira. Išao sam svega nekoliko meseci i onda odustao zato što su prozivke cele škole postale svakodnevnica, a tada mi je bilo teže da se nosim s tim nego kada sam bio mlađi. Žalio sam se pedagogu, razrednoj, ali nije vredelo. I pored njihovih upozorenja da prestanu, ništa nije vredelo.

Upisao sam kurs i završio kao ženski frizer. Prvo sam radio u svom stanu, a kada sam finansijski bio stabilan, uz pomoć majke, otvorio sam svoj salon. Posvetio sam se poslu kako bih bio što uspešniji, nisam mnogo izlazio. Preko jednog sajta sam upoznao jednog dečka, krenuo da izlazim s njim na piće

povremeno, pričali smo jedan drugom o sebi i posle nekoliko meseci smo započeli vezu. Nije bio problem, jer smo od starta znali jedan za drugog. Imam sreće što nisam morao da nagađam da li je on gej ili ne, upoznao sam ga na gej sajtu. Godinama sam s njim. I dan-danas radim svoj posao. Nemam problema s mušterijama, niti me iko pita nešto u vezi s mojom seksualnošću. Njima se sviđaju moje usluge i to kakva sam osoba. Tu sam da ih oraspoločim i zabavim, sve ostalo njima nije važno. Voleo bih da ovako i ostane, da nastavim da radim svoj posao i da zadržim vezu koju imam i u kojoj mi je lepo. Ispunjen sam i nemam problema. Mislim da sam uradio pravu stvar kada sam napustio školu jer ne znam da li bih sada bio živ i kako bih se izborio s prozivkama školskih drugova, koji su me terali u depresiju. Dobro je da sam bio pametan i postupio tako i što nisam imao problem pri upoznavanju čoveka kog volim. Jako mi je značajno i to što imam svoj salon i što nisam morao da trigram za poslom jer smatram da bih i pri tome imao poteškoća.

Te noći je bilo naročito hladno. Hladna postelja, hladne ruke, hladna osećanja... U tom trenutku sam, više nego ikada ranije, bila svesna težine i užasa muških ruku. Odgovorila sam potvrdno na pitanje da li sam dobro, okrenula se na drugu stranu i naglasila da sam baš umorna i neraspoložena. Kakav kliše! Sećam se da dugo nisam mogla da zaspim. Iznenada, devojka duge crvene kose me je prodorno pogledala, dodirnula mi koleno i pitala me da pođem s njom. Uхватила sam je za ruku, shvativši da zapravo držim pokrivač i da sam na istom mestu gde i pre nekoliko sati. Razočaranje je bilo više nego veliko... Konačno, časovnik je otkucao devet sati, a ja sam užurbano skočila i krenula na fakultet. Tog jutra mi je njegov stan bio strašniji nego inače. Uski hodnik, koji me je izgurao prema ulaznim vratima, jasno mi je dao do znanja da ovde ne pripadam.

Pošto je bio petak, odlučila sam da izađem s bratom na pivo odmah posle predavanja. Koliko mi je samo bilo potrebno da me neko sasluša i posave-tuje! Brata ne bih mnogo opisivala, rekla bih samo da je on čudan primerak muške vrste, veoma zabavna, radoznala i svestrana ličnost. Našeg razgovora se ne sećam najbolje, ali znam da sam ga udavila svojim ispovedanjem i frustracijama nastalim u mojoj strejt vezi, da bih, nakon dva-tri pića, krenula da opisujem svoju zamišljenu idealnu devojku. Iako me je taj dan povratio i učinio da moja osećanja isplivaju na površinu, ubrzo sam se vratila svojoj sumornoj svakodnevnici.

Nisam ni bila sigurna kako sam u nju zapala. Zapravo, o mnogo stvari u svom životu sam vodila duboke debate i rasprave sama sa sobom. Više nisam ni mogla da se setim u kom periodu sam shvatila da me privlače žene. Ni da li me one istinski privlače ili je to samo moja radoznalost ili „faza“, kako su mi mnogi govorili. Pre tadašnje veze imala sam kratku romansu s jednom devojkom, koja nije prošla baš bajno i posle koje sam ostala još zbunjenija. Sada, iz ovog ugla, ne mogu da verujem da sam bila toliko zarobljena u nekom bunilu i strahu. Strah se smanjivao nakon što sam, s vremenom, nailazila na pozitivne reakcije najbližih prijatelja kada bih izjavila da volim devojke, kao i nakon ne tako pozitivne i nagle reakcije majke kada sam joj rekla da mi se, povremeno, dopadaju devojke. Najblaže rečeno.

Mislim da ništa u svom životu nisam toliko loše procenila kao svoju majku tada. Oduvek sam je smatrala liberalnom ženom širokih svhatanja, od koje nikada nisam čula ružne reči i koja mi je u svemu bila najveća podrška.

Nego, da se vratim na svoju sumornu svakodnevicu. Ubrzo sam shvatila da ne vredi da povređujem dalje ni sebe ni to divno muško biće puno razume-

vanja. U svom tom haosu zbog raskida, u dugim pregovorima oko mogućih pauza i produžavanja nečega što je davno trebalo prekinuti, odlučila sam da, bar nakratko, zaboravim na sve i izađem s nekoliko prijateljica na tada već uveliko poznatu gej frendli žurku. Dobro se sećam te hladne, oštre januarske večeri. Stigla sam dosta ranije od prijateljica s kojima je trebalo da se sastanem, pa sam hodala ulicom punom veselih ljudi ne bih li se ugrijala.

U svom užurbanom hodu, tačno na stepeništu ispred ulaza u zgradu, saplela sam se o nečije stopalo. Krenula sam da se izvinjavam devojci koja je tu sedela, shvativši ubrzo da me pomalo čudno gleda i da ne razume baš šta joj govorim. Nakon mog pitanja da li ide na ovu žurku i njenog odgovora da joj nije baš dobro i da će ipak da se uputi ka kući, sela sam pored nje da joj pravim društvo. Uopšte ne liči na mene da prilazim nepoznatim ljudima, još manje da sedam pored njih, ali ovo je bilo potpuno drugačije. Znete ono kad imate osećaj da u nekom trenutku baš tu treba da budete? Posmatrala sam je i razmišljala kako je neobično lepa.

Kada su naišle moje prijateljice, devojku sam pozdravila i krenula s njima unutra, iako bih u tom trenutku najradije ostala pored nje. Raspoloženje mi je strmoglavo opalo, muzika je bila nesnosna, a ja sam samo razmišljala da li ta devojka i dalje sedi napolju i šta radi. O, ne, pa nisam je pitala ni gde živi! Ni koliko ima godina. Ništa! Znam samo njeno ime. Izletela sam napolje, pod izgovorom da mi treba malo vazduha, ali nje više nije bilo tu. Sela sam na hladan stepenik i zapalila cigaretu i jedino o čemu sam razmišljala do kraja večeri bilo je da li ću je ikada ponovo sresti.

Prošlo je nekoliko dana, a ja nisam mogla da je izbacim iz misli. Prvi put se u meni probudio mali detektiv, koji je smišljao detaljnu strategiju kako da je pronađe. Hm, znam samo njeno ime, prezime ne. Znam kako izgleda i ništa drugo o njoj. Društvene mreže, koje inače ne koristim baš mnogo, bile su moja jedina opcija. Posle dugog i detaljnog pretraživanja svih ljudi koji su najavili svoj dolazak na prethodnu žurku, našla sam je! Moja sreća je bila više nego velika. Nakon nekoliko razmenjenih poruka i njene ogromne zahvalnosti za to veče, ugovorile smo kafu. Sve što se nakon toga dešavalo naglo je promenilo moj život na svim poljima.

Slagala bih kad bih rekla da sam ikada bila srećnija nego u njenom prisustvu. Veza je bila divna od samog početka, prvi put sam se s nekim toliko snažno i iskreno povezala veoma brzo. Iako sam bila svesna vremena i prostora u kome živimo, sva ograničenja i strah su nestali i ja sam želela svima da pokažem svoju prelepu partnerku.

Posle nekog vremena na red je došla i moja majka. Iako sam malo oklevala, pozvala sam devojkicu kod sebe u vreme kada je majka bila kod kuće. Iako dotad nisam ništa rekla, osetila se napetost od samog početka i do kraja večeri se saznalo sve. Kako sam i pre i posle toga slušala brojne priče o autovanju, sad kad se setim tog dana, sve mi deluje kao jedan veliki šablon. Majčina drama, zatvaranje u sobu i plač samo su početak cele agonije. I, naravno, već sutradan mi je dala uslov da prekinem svaki kontakt sa svojom partnerkom ili da se iselim iz kuće jer „niko tu neće da gleda i trpi moje gluposti“. Majku ta dva dana nisam mogla da prepoznam, na njenom licu su se smenjivali bes, tuga, mržnja... Trećeg dana sam se, nakon neprosjavanih noći, spakovala i otišla.

Ovo je samo period, govorila sam sebi. Sve će se smiriti i prihvaćiće ona sve. Ali nije tako bilo. Nastavili su se uplakani pozivi i molbe da se vratim i da se „urazumim“. U jednom trenutku je bilo toliko kritično da je čak moja devojkica htela da odustane od svega da ja ne bih bila više uznemiravana, što je mene dodatno uznemirilo, jer pored svih ovih naglih i stresnih promena, ona je bila jedina stabilna stvar u mom životu u koju sam bila potpuno sigurna. Osim roditelja, od okoline sam dobila veliku podršku. Zapravo, kao jedinom detetu svojih roditelja, koji su razvedeni već više od šest godina, tada mi je prvi put bilo krivo što s ocem nisam ostala toliko bliska koliko s majkom. Ono što me je nakon cele te drame zaista utešilo, bilo je to što nakon majčine pretnje kako će „sve reći mom ocu, pa ću tek tada da vidim“, on nije burno reagovao. U svom stilu se jednom našalio na tu temu i više nismo razgovarali o tome.

Posle nekoliko meseci i mog diplomiranja na fakultetu, odlučila sam da počnem da živim s ocem u porodičnoj kući na selu u blizini Beograda, dok se ne osamostalim. S majkom sam delimično povratila kontakt, dogovorile smo se da me ne pita za moj ljubavni život, ali nikako nisam želela da ponovo živim sa njom. Bar dok ne promeni svoje mišljenje. Ipak, moram priznati da je, nakon svega, moj život sada prilično miran i stabilan. Konačno sam sigurna u to što jesam i vrlo sam srećna i ponosna zbog toga. U sudbinu nikada nisam verovala, ali kada premotavam sve što mi se desilo, sigurna sam da je Ona moja sudbina, i da je došla baš u pravom trenutku. Iako je bilo veoma teških perioda, sve je bilo baš onako kako treba da bude jer je ona uvek bila tu. Taj osećaj je vredan svakog truda i borbe. Naša veza me je inspirisala da se zalažem za druge osobe različite seksualne i rodne orijentacije, da aktivno branim svoja i njihova prava, jer svako od nas treba da se zalaže za promenu koju želimo da vidimo oko sebe.

Anna Jovanović

Lezbejka, 24 godine, centralna Srbija

Roditelji su mi se razveli kada sam imala samo dve godine. Tada sam se s majkom preselila kod očuha. Pošto su roditelji radili, čuvala me je baba, tako da u obdanište nisam ni išla. Kasnije sam dobila brata, prema kome sam se ophodila zaštitnički jer je rođen s invaliditetom ruku. U predškolskom sam bila u grupi s dva dečaka iz ulice i od njih se nisam odvajala. S devojčicama se nisam družila. Nisam tada primećivala da se razlikujem od drugih devojčica, jednostavno, prijalo mi je da budem s tim drugarima jer sam se osećala opuštenije pošto sam ih znala. U osnovnoj sam nastavila da najviše vremena provodim s dečacima, ali imala sam i dve drugarice. Ni tada nisam kod sebe primećivala ništa drugačije. Posećivale smo se međusobno i družile kao i svi ostali. Inače, dok smo se igrali na ulici, provodila sam najviše vremena sa svojim bratom i ostalim dečacima. S njima sam igrala sve muške igre. Komšije koje su nas sretale na ulici stalno su me pitale šta ja tražim s dečacima i govorili kako treba da se družim s devojčicama. Kad god bih to čula, osećala sam uznemirenost jer sam i sama znala da se ostale devojčice ne družu toliko sa dečacima koliko ja. Oblečila sam uvek sve široko, trenerke, dukseve, majice, sve po dva-tri broja veće.

Krenula sam u srednju školu i najviše vremena provodila s jednom drugaricom. Obe smo se oblačile u široko i ponašale se slično. Volele smo malo da se mangupiramo, menjamo hod i tome slično. Zato što su nas zafrkavali da smo lezbejke, verovatno baš zbog oblačenja i ponašanja, a i zato što se nismo odvajale, napravile smo nekoliko fotografija i prebacile ih na računar u učionici za informatiku. To su bile fotografije na kojima se grlimo, sedimo jedna drugoj u krilu, a na jednoj smo se čak i poljubile, onako, na blic. Čitava škola je brujala o tome, ali smo kasnije rekle da smo to namerno uradile. Neko je poverovao, neko i nije. Tada je to bila šala i nismo imale nikakvih problema, tipa da nas neko bije, osim što su neki nastavili da nas posmatraju i dobacuju. To me je nagnalo da počinem da razmišljam o tome kako zaista posmatram devojke, da ima njih nekoliko koje uvek u prolazu snimam i primetila sam da se osećam vrlo čudno kad god se sretnem s njima. Bila sam zbunjena, uplašena i vodila sam računa o tome da drugi ne primete da ih gledam.

U drugoj godini, tokom interakcije na Facebook-u sa prijateljima, u razgovor se uključila jedna devojka. Ne znam zašto, ali sam odmah otišla na njen profil i krenula da razgledam. Posle nekoliko minuta od nje mi je stigao zahtev za prijateljstvo i odmah zatim i poruka. Bila sam vrlo zbunjena, nisam mogla da verujem da se ona javlja baš u trenutku kada ja razgledam njen profil.

Dopisivale smo se danima. Pozivala me je na kafu, ali sam uporno odbijala. Nisam je poznavala, bila je starija od mene šest godina, pomislila sam da

nema razloga da ja s njom pijem kafu. Posle mesec i po dana dopisivanja ipak sam prihvatila poziv. Tada mi je ona rekla da je lezbejka. Pričale smo o svojim vezama, ona s devojkama, ja s momcima.

Iako nisam stekla utisak da flertuje sa mnom, već da je samo otvorena i iskrena, kada sam otišla kući, odmah sam joj pustila poruku da ja nisam lezbejka i da to ne podržavam. Uradila sam to iz straha da ne počne da me muva. Moja osećanja su tada bila pomešana, ali je strah nekako prevladavao.

Ja sam nju poljubila kada je, nakon drugog viđenja, krenula da me isprati kući. Rekla mi je da nije fer što to radim kada nisam „u fazonu“ i da bi trebalo da odem kući i razmislim još jednom o svemu. Otišla sam i razmišljala. I odlučila sam da budem s njom jer mi se jako svidela, nikada ranije nisam upoznala takvu osobu. Započele smo vezu i to je bio preokret u mom životu. Bila sam ispunjena, srećna, osećala se odlučno i sigurnije nego ikada. Pronašla sam sebe i odlučila da se borim protiv svega i svih.

Na samom početku veze moja majka je pronašla fotografije na kompjuteru na kojima se ljubim s njom i bila je jako besna. Uzela mi je telefon i zabranila izlaske i bilo kakav dalji kontakt s njom. Posle desetak dana vratila mi je telefon i sve se vratilo u normalu.

Nisam znala da je majka rekla očuhu da me prati i jedne večeri me je iznenadio. Pozvao me je i pitao gde sam i rekao da odmah izađem da me vozi. Tom prilikom sam mu priznala sve, na šta je on rekao da će me pokrivati, da neće reći majci. Rekao mi je da vodim računa o tome šta radim na ulici, da ipak ne vide komšije, da ne dobijem batine od nekoga i tome slično. Inače, on mi je ne samo tada, već uvek bio oslonac i mogla sam s njim da delim više nego s majkom. Razumeo me je, pomagao mi i podržavao me u svim situacijama. Nakon mesec-dva sam sela i rekla majci otvoreno da sam i dalje u vezi sa svojom devojkom, da me ona u tome neće sprečiti, da ću učiniti sve da mi veza uspe iako se to njoj ne sviđa, i da ću gledati da što pre odem da živim s devojkom koju volim. Posle toga nisam imala problema. Zaposlila sam se i ubrzo počela da živim privatno sa svojom devojkom.

Pošto sam imala poverenja u jednu koleginicu, ispričala sam joj sve. Prihvatila je super i mogla sam da se posavetujem s njom kad god sam imala neki problem. Ostale kolegice nisu znale ništa, niti su mogle da primete išta čudno u mom ponašanju. Ta veza je trajala pet godina i ja sam ostavila nju. Nekako mi je sve postalo jednolično, želela sam da probam s nekom drugom. Sada sam u novoj vezi, već godinu i po dana, živim s devojkom, radim i volela bih da to tako ostane.

Gej muškarac, 35 godina, južna Srbija

Rođen sam i potičem iz malog mesta na jugu Srbije, moja porodica je netradicionalna, ali opet deo opšteg miljea, u smislu da roditelji nisu razvedeni, ali žive odvojeno. Mogu čak reći da je moja porodica liberalnija nego ostale i u smislu da moje odrastanje nije bilo omeđeno uskim kvazipatrijarhalnim obrascima. Mislim da sam imao veliku slobodu, koju sam koristio, ali je nisam zloupotrebjavao.

Ako mogu tako reći, oduvek sam znao da sam „drugačiji“ od drugih, iako to nisam uspeo da definišem. Znao sam da me ne interesuje fudbal, da imam podjednak broj drugarica i drugova, da sam izbegavao časove fizičkog jer nisam voleo grubost koju dečaci umeju da pokažu prema saigraču iz tima koji nije dobar igrač. To „drugačiji“ smatrao sam delom svoje osobenosti i zrelosti u odnosu na dečake svoje generacije.

Moje odrastanje, pa i školovanje u osnovnoj i srednjoj školi, proteklo je bez većih poteškoća. Bio sam vrlo dobar učenik, nikada nisam bio žrtva vršnjačkog nasilja, verovatno zbog svoje konstitucije (bio sam krupniji od ostalih), a i trudio sam se da se ne „ističem“ kako ne bih dobio epitet slabića, ili ženskog petka.

Zaljubljivao sam se uvek i uglavnom u devojke, ali me nisu privlačile u fizičkom smislu. Neskromno mogu reći da sam s jednim brojem njih stupao u emotivne, a površne veze, ali da valjda zbog naših godina nismo ulazili u intimne odnose, izuzev samo s ponekima. Na fakultetu, posle preseljenja u Niš, počeo sam češće da razmišljam o sebi i da uviđam da sam gej. Na početku internet ere, oko 2000. godine, nije bilo toliko izvora, štampe, sajtova koliko ih ima danas. Sećam se da sam noću slušao gej radio-emisiju na Beogradu 202. Počeo sam da prevazilazim osećaj da sam „jedini na svetu“. Kasnije sam krenuo da upoznajem momke na četu prilagođenom za mobilne telefone. Ubrzo sam shvatio da u Nišu postoji znatan broj gej muškaraca, koji se poznaju i druže.

Ostvario sam neka poznanstva. Sećam se da sam bio često uplašen prilikom upoznavanja s gej momcima, razvijajući sve loše scenarije u glavi, mada, iskreno, nikad nisam imao negativnih iskustava.

Strah od toga da će moja porodica i prijatelji saznati ko sam, trajao je još koju godinu, da bih nakon završetka fakulteta i prvog zaposlenja to prevazišao.

Ono što mogu izdvojiti kao loše iskustvo bio je događaj koji se odigrao kada je niška gej NVO „Lambda“ pre desetak godina organizovala gej žurku u klu-

bu u centru grada. Sećam se da je nekako procurilo da je u pitanju gej žurka. Kada smo moja dva prijatelja i ja odlazili s te žurke, na izlazu nas je sačekala gomila policajaca, koja nas je ne baš ljubazno legitimisala, dok su ljudi okupljeni preko puta lokala dobacivali uvrede.

Moja porodica „ne zna“ da sam gej, mada mislim da je svima jasno ko sam i šta sam. Mislim da nisu najsrećniji, ali nema glupih pitanja tipa: kada ćeš da se ženiš, šta planiraš, gde ti je devojka i slično. To dodatno olakšava moju situaciju. Jedan broj mojih prijatelja zna za mene i potpuno su okej prihvatili to što jesam.

Mislim da su gej muškarci u Srbiji poprilično izgubljeni, uplašeni, da pate od autohomofobije. Da većina njih živi na način koji ostavlja utisak da su „uspešni strejt muškarci“, često omalovažavajući druge gej muškarce na račun feminiziranosti, godina, izgleda. Takođe mislim da muška gej populacija u Srbiji nema modele s kojima bi mogla da se identifikuje, pa tako preuzima vrlo loše obrasce.

Kada pogledam s distance, za sebe mogu reći da sam prešao dug put – put prihvatanja sebe i prihvatanja drugih. Najveći strah u mojim dvadesetim godinama bio je strah od bolesti (HIV, sida) i strah od toga da ću ostati sam. Međutim, te strahove sam donekle prevazišao.

Trenutno nemam partnera, smatram da ne želim da se krijem i ostatak života i da ne želim nekoga ko je paranoičan, uplašen i neostvaren. Postoje druge stvari koje mnogo volim i koje me ispunjavaju. Trenutno sam okupiran planovima da postanem otac i za to postoje realne šanse, s prijateljicom. Imam izražen očinski instikt i ljubav, koju želim da pružim detetu. Mislim da roditeljstvo daje smisao životu i ne želim da zbog toga što sam gej budem uskraćen za to.

Lezbejka, 25 godina, južna Srbija

Odrasla sam u skladnoj porodici. Moj odnos s roditeljima mogu okarakterisati kao veoma dobar i blizak. Tokom odrastanja i školovanja nisam imala nikakvih problema niti traumatičnih iskustava. Nisam se osećala ni odbačeno, ni neprihvaćeno, ni drugačijom.

Sklonost ka devojkama se kod mene javila relativno skoro, u dvadesetodvadeset prvoj godini. U početku sam bila zbunjena i nisam mogla lako da prihvatim tu činjenicu. Sve to je bilo novo za mene i mislila sam da je samo neka prolazna faza. Sve te dileme, preispitivanja i prihvatanje sebe i svoje orijentacije u tom periodu uticale su na mene. Pojavili su se i problemi na fakultetu jer sam se malo povukla u sebe i zanemarila fakultetske obaveze. Kroz tu fazu sam prolazila sama pošto u tom trenutku ni sa kim nisam mogla da razgovaram o tome. To mi jeste predstavljalo problem svaki put kada me neko blizak pita šta se dešava i šta nije u redu jer nisam mogla biti iskrena prema njima. Olakšavajuća okolnost za mene je bila ta što tada već nisam živela s roditeljima jer sam se zbog fakulteta preselila u drugi grad, pa nisam imala taj dodatni pritisak i teret da objašnjavam šta mi se dešava. Činjenicu da živim sama i sada kada sam potpuno prihvatila sebe i svoju seksualnu orijentaciju, smatram veoma važnom za kvalitet svog života.

Roditeljima i najbližim prijateljima nisam rekla za svoju orijentaciju, što ni ne planiram da učinim, barem ne uskoro. Razlog iz kog to ne želim da uradim jeste taj što ne osećam neku potrebu za tim, a oni bi se verovatno osećali povređeno. Uprkos tome što na neki način nisam iskrena prema njima i što skrivam jedan deo sebe od njih, smatram da to manje utiče na naš odnos od samog saznanja.

Dok vozim crni audi, razmišljam kako bi bilo da u novom gradu radim sve drugačije. Na kraju krajeva, najgore što može da mi se desi je da odem u neki drugi grad, zar ne? Uostalom, više stvarno nemam šta da izgubim. A ni koga.

Rođaci su prestali da mi odgovaraju na pozive još prošlog veka, a majka ne želi da zna gde sam ni kako sam. Kaže da sam je izuzetno razočarala i celom komšiluku je ispričala za moju tajnu da ne bi došla u iskušenje da mi oprostí jer onda to nikako ne bi umela da objasni silnim drugaricama. Imam samo oca, ali on je daleko, u nekoj nedođiji, tako da njega ne računam, a i ne želim da napuštam Srbiju. Bar ne još. Nadam se lepatici dugih nogu, vitkog stasa, krupnih neiskvarenih očiju i punih usana iz kojih izlaze srpske reči. Šta ću, mnogo volim taj jezik.

A odlučila sam da se preselim, opet, zato što mislim da je to jedini način da brzo izađem iz kaše u koju sam upala zbog sopstvenih glupih poteza. Prošli put sam se selila u gradić udaljen tridesetak kilometara od mog rodnog grada. Tamo sam živela sedam godina, koje i nisu bile tako duge. Zapravo su prošle prilično brzo i mnogo toga se dogodilo. S ove tačke, kada složim sva sećanja, mogu da vidim da su uglavnom bez neke velike razlike. I sećam se da sam bila bezbrižna, slobodna, kao puštena s lanca. Jer nikoga nije bilo da me kontroliše i smara brigom, po principu: „Opet se nisi naspavala, opašće ti imunitet i kako ćeš onda da rađaš decu?“

Tako je, to je moja majka. Mnogo sam volela kada dođem u svoj stan posle burne noći i samo se strovalim na kauč, a nikoga nema da mi skiči na uvo i prekorava me što sam ostala celu noć u nekom klubu s ko zna kim. Zbog toga što je bila takva, nimalo mi ne nedostaje, ali mi se ipak ponekad dogodi, dok sedim sama u mraku, na podu, naslonjena na krevet, da priželjkujem da mi je baš ona najbolja drugarica, žena kojoj mogu da verujem i sve kažem, a da me ne osuđuje, već razume ili podržava. Kako bi to majka inače trebalo da radi, zapravo ne znam jer nikad nisam imala takvu. Mogu samo da maštam, a da pritom nisam savim sigurna da li bih zaista mogla da podnesem majku iz svoje mašte. Možda mi je baš onakva trebala da bih postala ovo što sam danas.

Zaustavila sam se na semaforu na velikoj raskrsnici, koja je u tom trenutku izgledala sudbinski. Da li da skrenem desno ili levo? Nema nigde znaka, čak i ako se izgubim, da li je to važno? Pali se žuto, pa zeleno, i ja skrećem desno. Pustoš je, nema nikoga na putu ni s jedne strane, pa pretpostavljam da nije problem to što sam napravila prekršaj, s obzirom na to da sam bila u traci za pravo. Ako me zbog toga zaustave na ulazu u grad, onda stvarno nemam sreće.

Nastavlja se put, ja i dalje vozim uz neki elektro minimal, iako je na CD-u pisalo „vocal mix“. Htela sam malo da pevam ne bih li skrenula misli, ali sad kad sam već utonula u razmišljanje, mrzelo me je da menjam muziku. Pokušavala sam da se setim muškaraca s kojima sam bila u vezi. Kako li sam se osećala tada? Sigurno i nisam bila toliko srećna kad im se ni imena ne sećam. Znam samo da su postojali i da mi je sa svakim seks bio užasan. Viđala sam se s njima samo da bih umirila majku, koja je očajnički želela unučiće, a posle nekog vremena sam i samu sebe ubedila da isto želim.

A onda sam počela da se prisećam zašto sam sada u ovim kolima i vozim ka ništavilu. Setila sam se nje i onoga što sam uradila, pa sam postala nervozna. Ali ipak sam bila zadovoljna što sam konačno izašla iz mulja.

Setila sam se svih sedam godina u tom gradu iz kog sam upravo pobjegla, svih noći i svih klubova. I setila sam se one večeri kad sam videla nju – i ostala očarana. Iako su me spopadali sa svih strana, pokušavali da me odvuču u neki ćošak, nisam se dala. Kao zakovana za barsku stolicu, naslonjena na šank, sedela sam i gledala u nju, ne trepćući, dok mi je telo gorelo od želje. Mislila sam da sam potisnula to moje, ali izgleda da ne možeš protiv prirode.

Smejala se u sredini separea, dok ju je društvo gledalo očarano, a ja nisam primetila ni koliko ih je bilo, ni ko je sve bio. Verovatno sam ih poznavala, ali nisam mogla da skrenem pogled s nje. Blistav osmeh pun samopouzdanja, sjajna kosa, ful šminka, pa izgleda kao lutka, ali za noć savršena – mamila me je svakim svojim pokretom. U jednom trenutku je ustala, nonšalantno se provukla kroz masu i prošla kroz vrata WC-a. Pratila sam je pogledom i bez razmišljanja krenula kao magnetom privučena.

I ja sam bila lepo obučena to več, skoro kao ona. I kosu sam ispeglala, i šminku nabacila. A ona se nagla prema česmi da opere ruke, gledajući svoje lice u ogledalu. Ne obazirući se na mene, koja i dalje ne trepćem, počela je da popravlja šminku. Možda je samo htela još koji minut slobode od onih ulizica u separeu jer joj je sve na licu bilo savršeno. Konačno sam progovorila, pomislivši da joj verovatno izgledam kao ludača koja uhodi božanstvene lepoticke: „Stvarno nema šta da se popravi, izgledaš savršeno.“

Okrenula se polako i stidljivo, kao kada se u crno-belom filmu komplimentom dirnuta prelepa glumica okrene i pogleda preko ramena, pa se onako iskosa nasmejala i prozborila: „O, pa hvala. Nisam takav komentar očekivala od devojke.“

„Zašto, pobogu?“ izustila sam brzo.

„Pa, uglavnom su sve ljubomorne na mene. Zar ne vidiš da su za mojim stolom samo muškarci?“ Sad se već okrenula ka meni, prekrstivši ruke na bujnim grudima.

„Veruj mi, uopšte ih nisam primetila. Sijaš u sredini, nikako nisam mogla da skrenem pogled.“ Već sam se postidela i sagnula glavu dok sam koračala prema izlazu. Nisam htela da otkrije šta sam – onda tek neću imati priliku da s njom provedem koji sat.

„Hej, mogle bismo nekad na piće? Volela bih da se družim sa svojim polom, malo za promenu. Zaboravila sam kako je to kada pričaš s nekim ko ne želi da te kresne“, ispovedila mi se tu na pločicama i tek tada nisam htela da joj otkrivam svoje želje, ali me je ubola tim rečima posred srca. Ne znam da li se bol primetio, ali nekako sam uspela da se nasmejem i prihvatim, naravno radosno. Razmenile smo brojeve telefona i vratile se svojim pićima. Mene su nastavili da spopadaju za šankom, dok su nju i dalje pokušavali da zasmeju oni u separeu. Trudila sam se da više ne gledam u njenom pravcu, mada, kad bi mi se omaklo, susrela bih se s njenim pogledom i osmeh bi mi se razvukao od uva do uva, a kad bih ga postala svesna, već bi bilo kasno. Obrazi su mi goreli od stida jer sam zaista mislila da je to sve bila samo tinejdžerska faza i bunt prema majci. Ispostavilo se da se opet budim. Bila je potrebna samo njena pojava za tako nešto.

Već sutradan smo se našle na kafi u jednom kafiću pored parka, u centru tog malog grada. Sva sreća da je bilo toplo, te je bašta i dalje bila otvorena, tako da je cvrkut ptica prilično dopunio atmosferu. Ona je imala tu neku energiju koju nijedna druga nije imala. Prosto, uz nju ne bih razmišljala ni o čemu i osećala bih se kao da vreme ne postoji.

„Trebao mi je razgovor sa ženom, hvala ti. Predugo se krećem među muškarcima“, rekla mi je na rastanku, posle zajednička četiri sata. Meni je izgledalo kao da je prošlo tek četiri minuta.

„Žao mi je što imaš takva iskustva s devojkama i žao mi je što nijednom muškarcu ne možeš da veruješ. Ne možeš sve dok tako izgledaš, a ti misli šta hoćeš. To je činjenica“, zadirkivala sam je, ali nimalo nisam bila ljubomorna. Jer ni ja nisam bila loša, a i meni je bilo dosta muškog sveta i njihovih majmunluka. Predugo sam i ja boravila među njima. Predugo su i mene sve devojke izbegavale. Jer sve druge su znale, osim nje.

Naše viđanje se pretvorilo u svakodnevno i pre nego što sam primetila. Kod mene, kod nje, u park, u klub, u kafić, u restoran – svuda smo išle zajedno.

Ubrzo su gradom počele da kruže priče da smo par, a kad sam za to čula, strujica mi je prošla kroz kičmu i pitala sam se kako bi bilo da se to stvarno dogodi. Razmišljala sam o tome da joj kažem i da je pitam, ili da je samo poljubim. Vrtele su mi se po glavi scene kako se ona smeje mojim lupetanjima i sve one kada se dobro zabavljamo i zagrljene vraćamo kući. Prevagnule su uspomene, naglo sam se odmakla od šanka i uputila se ka izlazu.

Posle nekoliko minuta hodanja, pozvonila sam na njen interfon, a ona mi je otvorila, ni ne pitavši ko je. Kad sam stigla, usledilo je: „Tačno sam znala da si ti iako se nisi najavila, ali nekako sam osetila. Pa, šta ćeš ovde sada? Zar se nismo dogovorile da se vidimo tek večeras?“ – brbljala je bez pauze za uzimanje daha i setila sam se svih romantičnih scena iz filmova, pa sam joj prišla i htela da je učtkam poljupcem. Trajao je nekoliko sekundi, ali nijedna od nas nije otvorila usta. Samo smo ostale tako prilepljene, usne uz usne, i očiju širom otvorenih, suviše blizu.

Pustila sam je kad mi je postalo jasno da se šokirala. Ostala je u istom položaju, glave nagnute malo napred, napućenih usta i raskolačenih očiju, s rukama u vazduhu i raširenih šaka, koje kao da su htele da me gurnu, ali su se zbog nečeg predomislile u poslednjem trenutku. Udaljila sam se korak od nje da je podrobnije osmotrim.

„Izvini, ali nisam odolela. Pričala si tako brzo i svi romantični filmovi su mi se vratili kao flešbek, i... Morala sam, izvini“, pokušavala sam da opravdam svoj postupak jer je bilo očigledno da joj se nije svideo. Tačno je da su joj dasadili muškarci, ali ne baš toliko da bi postala to što sam ja. Lezbejka.

„Nije ti palo na pamet da mi prvo kažeš šta si, pa da tek onda pokušaš da me poljubiš?“, vikala je iz čiste neverice. Nije toliko bila besna, iako je zvučala tako.

„Pa, mislila sam da bi me omrzla. Verovatno bi počela da me izbegavaš kao i sve devojke kojima sam već rekla.“

„Vidi, sad sam te omrzla. Ovaj tvoj postupak mi je pokazao da nikad nećeš imati razumevanja, niti će te ikad biti briga za moje potrebe. Pazi ti nju, ona je MORALA da me poljubi!“, rekla je nekom nevidljivom, ko je bio negde u vazduhu iznad nje, i dalje uznemirena.

„Jebote, nije kao da sam te silovala na ovom podu ovde! A i nije kao da imam s čim to da uradim“, viknula sam i ja, takođe uznemirena, jer nisam znala šta će se sledeće dogoditi.

Počele smo da se smejemo jer smo obe zamišljale tu scenu.

„Bez obzira na to što mi je s tobom super, i zasmjevavaš me, ne možemo biti nikakav par. Mene i dalje privlače muškarci, i želim dete jednog dana. Ne želim da ga usvojim, ni da idem na veštačku oplodnju. Želim to onako kako je priroda postavila. Žao mi je, ali ne mogu ispuniti tvoja očekivanja i mislim da je najbolje da prestanemo da se viđamo. Naći ćeš nekoga ko će te prihvatiti takvu kakva si, ali to nisam ja. Izvini”, govorila je, a nije me nijednog trenutka pogledala u oči. Glas joj je drhtao i posle toga više nije rekla ni reč.

Ostala sam da stojim na tom mestu još neki minut, ukočena, iako je ona, čim je izgovorila svoje poslednje reči, otišla u sobu i duboko uzdahnula. Zatim glasno izdahnula. Kao da joj je laknulo.

Shvatila sam da nema smisla da odlazim do nje i bilo šta pokušavam, jer kad nešto kaže, iza toga stoji, i nikada se njene reči i dela nisu mimoilazili, već su išli ruku podruku. Mogla bih samo da izvučem iz nje još teže reči, koje bi me ubole kao tek naoštren mač, tako da sam se polako na peti okrenula ka vratima i krenula kući, zbunjena i slomljena u isto vreme.

Čim se podigao sistem mog starog laptopa, palo mi je na pamet da joj otkucam pismo. Imala sam hiljadu reči, ali znala sam da ona ne voli baš mnogo da čita, pa sam ipak napisala samo nekoliko rečenica:

„Mogla sam da ti kažem. Imala sam gomilu prilika za to, u pravu si. Izvini zbog toga. Nisam ti rekla jer sam se plašila da ću te izgubiti, a na kraju sam te ipak izgubila. Ne znam kako bi bilo da sam ti rekla još ono veće kada sam poluotvorenih usta, očarana tvojom pojavom, stajala ukočena iza tebe, dok si ti pokušavala da popraviš šminku koja nije bila pokvarena. Bilo je toliko očigledno da sam se zaljubila na prvi pogled, i tek kasnije sam razmišljala o tome kako je moguće da ti to nisi primetila. Valjda zato što nisi nastrana kao ja, nemaš takve želje, pa ih onda ne primećuješ kod drugih. Pokušala sam i ja da budem normalna, kao ti da sanjam o svojoj deci s nekim savršenim muškarcem. Ali nisam srećna tako, i bez obzira na to što nismo imale nikakav fizički odnos, ipak mi je s tobom bilo tri puta bolje nego s bilo kojim muškarcem. Ne mogu protiv sebe i nadam se da ćeš mi oprostiti što nisam marila za tebe kada sam te onako naglo poljubila. Želela sam to još od prve večeri. I pamtiću te zauvek jer si me podsetila ko sam. Hvala ti.”

Poslala sam ga. Ni dan-danas nisam dobila odgovor. Mada nije prošlo mnogo dana, a nisam ni redovno proveravala poštu. Bila sam suviše zauzeta pakovanjem i traženjem nekog boljeg mesta, mesta koje će me konačno prihva-

titi i gde ću se osećati kao kod kuće. A i znala sam da je suviše ponosna da bi mi bilo šta napisala. I ja sam se oprostila od nje tim pismom.

Stigla sam na kapiju novog grada, onog ka kom sam vozila sve vreme. Začudo, stvarno ima kapiju. Pet metara dalje stoji policajka s ručnim znakom STOP i njime mi pokazuje da stanem kako bi mogla da proveri zašto sam došla u njihov mali, zaštićeni grad.

„Dobar dan, kojim povodom vi kod nas?“, pitala me je, sagnuvši se da bi me videla. Morala sam da otvorim prozor kako bismo pričale i objasnila joj da sam zakazala gledanje jednog stana u nekoj od njihovih ulica jer mi se učinilo da bih mogla da nađem svoju sreću među njima. Dirnule su je moje reči, te mi je posle nekoliko razmenjenih rečenica priznala da retko kada neko prođe kroz tu kapiju jer niko nov ne dolazi, a niko star ne odlazi.

Taj grad je kao iz bajke, potpuno odsečen od ostatka sveta, sa jedinstvenim građevinama i bojama na trotoaru. Svaka kuća je samo s jedne strane ocrtana muralima raznih boja, tako da kada pogledam iz određene perspektive, mogu da vidim sve boje sveta na jednom mestu.

Otišla sam da pogledam stan i odmah pristala da ga kupim. Ostavila sam kofere i izašla napolje. Šetala sam ulicama i divila se tom novom mestu, ni ne sluteći šta će mi se dogoditi.

Nekoliko ulica kasnije, srela sam onu policajku s kapije i upitala je, nasmešivši se: „Zar ne bi trebalo da budete na kapiji? Ništa lično, samo sam radoznala“, brzo sam dodala, uvidevši da je pitanje možda malo uvredljivo.

„Zatražila sam pauzu. Imam i ja dušu, draga.“ Uzvratila mi je smešak i pozvala me na kafu. Prihvatila sam, ionako nisam imala pametnija posla. Sedele smo duže vreme, ne obazirući se na sat, koji je kuckao sekunde na zidu prilično glasno. Nestalo je struje, pa je sve bilo tiho oko nas. Sva sreća, pa smo se zapričale, tako da nam tišina nije smetala. A ona je bila zanimljiva i nepredvidiva. Pomalo mi je bilo neugodno zbog njene uniforme, ali pokušavala sam da je sve vreme gledam u oči i da ne primećujem tamnoplavu boju.

Onda se ona nekoliko puta osvrnula i uverivši se da je niko neće čuti, malo se nagnula ka meni i rekla skoro šapatom: „Imam nešto da ti kažem. Ja sam...“

„Lezbejka? Zakuni se! A ja mislila Čarli Čaplin!“, prekinula sam je i sve to rekla malo glasnije od njenog šapata.

Prasnule smo u smeh, koji je potrajao nekoliko minuta, a onda se zagledale jedna u drugu, zahvalno.

Te noći zaspala sam spokojno, kao nikada ranije, i spavala celu noć u istom položaju, čvrsto stiskajući njenu ruku.

Marina Marković

Gej muškarac, 40 godina, Požarevac

U toku odrastanja nisam razmišljao o tome da li sam drugačiji od drugih. Nisam se time mnogo opterećivao. Možda je to što sam osećao u sebi, a što nije nešto što se karakteriše kao „normalno” u tradicionalnoj sredini, samo pojačavalo strah. U tom smislu me je sigurno frustriralo. I dalje me frustrira. Trudim se da ne razmišljam o tome. Ranije sam mislio da sam ja kriv zbog toga ko sam. Pomoć sam tražio u religiji, molio se bogu. Sve sam to prevazišao, prošao. Verovatno tako to ide u prihvatanju sebe.

Nisam imao problema u toku školovanja i odrastanja. Uspeo sam da se u svom okruženju izborim za sebe. Bio sam dobar đak, nisam previše upadao u oči. Ne bih svoje odrastanje opisao kao traumatično. Mada tada nije ni smelo da se dešava nešto što bi se danas nazvalo vršnjačkim nasiljem, pogotovu u osnovnoj školi. Danas je sve drugačije. Previše je nasilja među decom. Mada je uvek u svakoj školi postojao dečak koji je „ženski petko”, tako da je sigurno toj osobi to stvorilo određene probleme. Takva smo sredina da je u svakom slučaju, bar kada ste mlađi, lakše da budete lezbejka nego peder. Nekako okolina to lakše prihvata. Mada sigurno nije lako ni jedno ni drugo.

Svoju orijentaciju sam podelio samo s najbližim prijateljima. Nisam rekao svojoj porodici i nikada ne bih ni rekao majci, ocu, sestri. Nema potrebe da ih izlažem stresu i nelagodnosti. Meni sigurno neće biti bolje ukoliko im priznam, a njima će sigurno biti to jako veliki udarac, katastrofa.

U prvom trenutku bi to bila njihova bojazan da ću završiti život sâm i usamljen, a zatim šta će reći okolina, komšiluk i koliko će sama porodica biti izložena ruglu i sramoti. Oni bi to tako doživeli. Jedan blizak prijatelj je slučajno autovan, tako što je njegov otac video na telefonu poruke koje mu je slao dečko. Imao je velike probleme i s porodicom, a da ne pominjemo s okolinom. To ludilo nije prestajalo vrlo dugo. Pratio ga je stariji brat gde god bi pošao, s muškarcima nije smeo da se druži, sve što je radio, radio je krišom. Da ludilo bude veće, to se dešava u inostranstvu, gde je on s porodicom već duži niz godina, a i reč je o osobi koja ima više od trideset godina. Sada su se stvari malo smirile, mada je i dalje izložen kontroli porodice. Zvuči smešno, ali je realnost.

Problem je u socijalnoj sredini i onome što su nas učili od malih nogu. Moji roditelji prosto ne mogu da prihvate da postoje homoseksualci. Za njih je to

bajka, homoseksualci postoje samo na filmu i tamo negde, a ne oko njih. Oni prosto to nikako ne mogu da prihvate. Isto to važi i za moju sestru. Za njih se to dešava tamo negde, ali ne u našoj zemlji. Možda kada bi se više o tome govorilo, kada bi više ljudi sebe definisalo kao homoseksualce, a pritom ako bi to bile viđenije ličnosti, možda bi se onda nešto promenilo, ali sumnjam. Mnogo vremena treba da prođe da bi se u Srbiji bilo šta pokrenulo. I dalje ljudi na homoseksualce, lezbejke i LGBT uopšte gledaju kao na neka stvočenja, ne kao na ljude. U velikoj meri ljudi u našoj okolini smatraju da LGBT osobe ne treba da imaju nikakva prava, da ih treba istrebiti, da su bolest. Možda kada bi postojao neki veoma strog zakon koji bi se bespogovorno poštvovao, pa bi onda nakon nekoliko godina sve i leglo na svoje mesto. Možda kada bi se u školama malo više govorilo o toj temi, ali ne na način kao dosad, već sa stanovišta ljudskih prava, onda bi možda bilo sve drugačije. Trebalo bi jasno da se stavi do znanja da svako ima pravo na to da bude LGBT. Da je to pravo neprikosnoveno, prosto isto toliko kao kada želite da pređete ulicu na ovom ili onom pešačkom prelazu. Ne bi trebalo da se dovodi u pitanje ta vrsta slobode.

Trenutno sam u partnerstvu s osobom s kojom imam dete. Živimo zajedno već nekoliko meseci. Inače imam višegodišnjeg partnera, ali s njim ne živim trenutno, mada smo ranije živeli zajedno. Sticajem okolnosti smo se razišli usled materijalnih problema.

Predstavio sam ga kao dobrog prijatelja i poslovnog partnera. S obzirom na ekonomsku situaciju u zemlji, objasnio sam da je zbog smanjenja troškova lakše da živimo zajedno, tako da nisu nikada postavljali dalja pitanja. Uveo sam ga neprimetno u porodicu. U trenutku kada sam rekao da ću dobiti dete, svi su se zainteresovali ko je ta žena s kojom ću imati potomstvo. Ja sam predstavio tu situaciju kao da sam ja ranije s tom osobom imao vezu, pa smo raskinuli, ali eto, ipak ćemo imati dete. Kako je ona grubljeg izgleda, reklo bi se da je muškobanjasta, prvi je moj zet, koji živi u inostranstvu, nagovestio da je ona njemu „čudna“ i da podseća na „one“, aludirajući na lezbejke. Na te priče u familiji nisam odgovarao, ali me je jako frustriralo sve to. Naravno da se govorilo o tome i po kraju.

U drugom stanju je ostala veštačkom insemenacijom. Ona me je pitala da li bih ja da budem otac, ja sam pristao i to je to. Odmah smo se dogovorili da ću biti uključen u život svog deteta i da želim da podelim teret odrastanja i negovanja. To mi veoma prijia i daje mi neku drugu snagu. Možda više ne-

mam vremena kao ranije da idem po gej žurkama i da vodim život kakav sam vodio dosad, ali mi ne smeta. Za ovo se vredi žrtvovati. Roditeljstvo me je skroz promenilo. To je nešto najlepše što mi se dogodilo i smatram da svako ko želi, treba da ima mogućnost da se ostvari kao roditelj.

Mislim da je trenutak kada sam imao prvo seksualno iskustvo prelomni trenutak u mom životu. Kada sam odlučio da probam i da vidim kako je. Ranije sam lagao sebe i imao pokoju devojku, ali je to bilo obostrano frustriranje. Jednostavno, nije išlo. Nije me to privlačilo. Želeo sam muškarca. Dosta dugo mi je trebalo da se otvorim prema tome. Išao sam na mesta u Beogradu na kojima se okupljaju i zabavljaju gej ljudi. Tu sam se osećao prijatno, ali mi je dugo trebalo da se ja u to upustim. Sve pre prvog seksualnog kontakta s muškarcem bilo je mučenje. I nakon toga su usledila razočaranja, usponi i padovi u svakom smislu, ali je to bilo drugačije. U jednom trenutku sam imao idealan život, živio s partnerom kog volim, radili smo zajedno u sopstvenom biznisu, a onda se zbog finansijskih poteškoća sve srušilo. Mi smo još u kontaktu i u vezi, ali ne živimo više zajedno.

A jedan od najlepših trenutaka u mom životu bilo je rođenje mog deteta. To me je svakako obeležilo na jedan drugi, nov način. I emocije su sada sasvim drugačije prema mnogim drugim stvarima. Na neki način mi mnoge stvari više nisu bitne u životu. Svakako da postoji borba u meni i dalje, ali nije kao pre. Sada su bitnije neke druge stvari. Bitno mi je da moje dete bude srećno. Ja znam da bih ga prihvatio bilo šta da mi kaže ili uradi. Ne postoji to zbog čega bih ga ikada odbacio, a ponajmanje zbog seksualne orijentacije. To je toliko nebitno. Bitna je samo njegova sreća, a onda bih i ja bio srećan. Žao mi je što tako ne gledaju na stvari i moji roditelji. Ali sve je to problem i uticaj sredine, kulture, folklor...

Jedine bitne osobe u životu su mi prijatelji, koji mi pružaju podršku, a sve ostale sam udaljio iz svog života. Najlepša stvar ikada, i ne verujem da će se bilo šta veće od toga dogoditi, jeste rođenje mog deteta. Od tog trenutka je to najznačajnije, nešto što je moj život obeležilo.

Budućnost vidim kao život koji zajedno krčim sa svojim detetom. Boriću se koliko mogu da nam budućnost bude lepša. Sve ostalo mi više nije bitno.

Zemlja iz koje potičem, lepa, kamenita Crna Gora, oduvek je bila kolevka čudnih verovanja. Jedno takvo, a ujedno najatraktivnije, odolevalo je stolicima i smatralo se bespogovornom obavezom. Biti ostajnica, iliti virdžina, žensko dete u porodici koja nema muškog naslednika, značilo je da se mora preuzeti uloga domaćina, koji će do sudnjega dana gledati svoje roditelje. Ova obaveza dodatno je podrazumevala potpuno odustajanje od svog pola i kićenje spolja opazivim muškim karakteristikama – dimijama, kapom od crvene svite, džamadanom, vunenim pojasom i sličnim tričarijama. Takođe, ona je uvodila u igru i izvesne zabrane, među kojima je mladim devojkama najteže padalo to da se ne udaju, polno ne opšte, ne vole muškarca i ne budu od njevoljene. Svaki vid koketiranja sa suprotnim polom je ovim činom ukinut.

Imati virdžinu u kući provociralo je oprečna osećanja – SRAM, što se loza ne može nastaviti kako priroda nalaže, i PONOS, što najmlađa ćerka s takvom prilježnošću živi u koži novopečenog domaćina. A šta je s osećanjima nas ostajnica, to zapravo nikoga nije bilo briga. Koliko znam, a znam malo jer se ovaj običaj svesrdno krije, iskočile bi one rado iz tako tesno skrojene kože. Kože u kojoj nemaju pravo na svoje potomstvo, na ljubav, zajednicu, na svoje nagone, na život sâm. One koje su pokušale iz nje izaći doživotno su prognane ili, ako bi ih ko sustigao, bile bi kamenovane do izdisaja.

Dešavanja u mojoj porodici išla su takvim tokom da umalo nisam postala virdžina. I iskreno, ne znam šta bi sa mnom onda bilo i kuda bi me sudbina dalje odvela. Da počnem od početka. Imali smo naslednika. Čak dva! Moja braća blizanci rođeni su četiri godine nakon mene, te „titula“ virdžine nije bila neophodna u našoj kući. Domaćini su rođeni, doduše nejak. Oduvek je vladala briga hoće li očvrnuti dovoljno. Majka je danonoćno bdela, a otac je svoju strepnju danonoćno gasio u oštroj lozi. Tako, zaokupljeni svako svojim, meni su omogućili bezgranično slobodno detinjstvo. I hvala im na tome. Na vremenu u kom sam nesmetano mogla istraživati sve kutove svoje svesti i svoga tela.

Na prostranim goletima po vasceli dan igrala sam se s drugaricama, a u intimi trošnih koliba upoznavale smo se s čarima naše ženskosti. Ova zanimljiva dečja igra dovela me je do prve samospoznaje, do prvih trnaca među butinama dok sam gledala njihove obnažene grudi u povelju, do prvih sokova koje bih pustila niz prepone dok sam ih posmatrala kako čuče u senu vršeci nuždu. Isprva neobični i stidni, a kasnije ugodni i željeni, ovi osećaji su se stali ređati i bujati. Više im se nisam protivila, iz ove kože ne mogu, pa makar me

i prognali. Jasno je kô dan – ti osećaji su tu samo u prisustvu žena, muškarci ih kod mene ne izazivaju . S vremenom, moja priroda se iskristalisala, više nije bila haotična smesa, vulkanska erupcija koju pokreće žensko. Zadobila je smer, sasvim elegantan tok, u kome su naizmenično, jedna po jedna, sve te divne žene osvajale moje srce.

Izbor srca zaustavio se kod Jelene, komšijine ćerke duge smeđe kose i neodoljivih trepavica. U mom umu ona se tako jasno izdvajala od drugih. I znala sam da traganje za srećom tu вреди obustaviti. Ali kako u ovim goletima što zaklanjaju vidik prema čemu god drugačijem, u ovoj zajednici slepila, dozvoliti sreću dvema ženama? Znale smo obe da je to nemoguće i da smo osuđene na večno sakrivanje ili izgnanstvo. Ipak, iako skrhanе ovim predskazanjem, nastavile smo da sledimo bit srca. Nalazile smo se kad god i gde god smo mogle – u ambaru, u gustoj šumi, kod kamenjara, u svim božjim zabitima. I uvek smo u činu potpunog stapanja osetile isto – bolnu mešavinu vrhunskog užitka i trun stida, tek da podseti da ono što radimo naša zajednica ne odobrava.

Naš najsrećniji dan u životu, kada smo se čedne i meke kupale u prozračnoj reci, prekinut je tragičnim saopštenjem da su braća podlegla šarlahu. Njihova slabašna tela nisu izdržala nalet opake bolesti. Majka je mirna i kruta. Zavijena u crno do grla. Otac je utrnuo od alkohola, koji preti da mu nanese suze na obraze, ali se ne da. To se ne sme, ni pod razno. Muško je MUŠKO!

A ja? Iznova sam u raskoraku sa svojim osećanjima – tu su tuga i bol za izgubljenom braćom i nada i očekivanje da će moja priroda konačno povratiti smisao. Možda, u ovom tragičnom procepu u kom su nas dva anđela napustila, moji roditelji neće imati snage za dodatni gubitak? Možda me neće prognati ako im sada otkrijem svoju tajnu? Možda će im biti važnije da zadrže naslednika, pa makar i potpuno nastranog, nego da se suoče sa golemom, nepremostivom sramotom? Ove sumanute misli ipak su mi dale neki podstrek. Okolnosti su sada prilično drugačije – da sam im saopštila dok su imali naslednike, niko ne bi prezao od najsurovije kazne jer ionako ničemu posebnom i ne služim. Sada se ipak nazire mogućnost da me zadrže u ime nasleđstva, u ime tradicije, koja je na ovim prostorima važnija od samog života. Verovatno će progutati knedlu i prihvatiti da sam čudna, ali uz strogu obavezu sakrivanja te čudnosti. To i nije tako nezamislivo. Kad bolje razmislim, ako ovaj živalj nešto ume dobro da radi, to je da krije, na sve moguće načine. Ali će makar znati oni meni najbliži. Teško bi mi palo da i od stvoritelja krijem.

Otpočela je priprema za poslednji pozdrav s milim bićima. Osnajžena pret-hodnim mislima, nisam osećala ni trun otpora. Moje čvrste bradavice rado su prihvatile zavoje što ih obuzdavaju, a noge su spretno uronile u muške pantalone. Novi domaćin je rođen! Domaćin koji će rame uz rame s ocem nositi male bele sanduke što odlaze u večnost.

Nije dugo trebalo da me obuče za ulogu domaćina. Štaviše, prihvatila sam je skoro prirodno. Druge ostajnice u tim trenucima osećaju teret takvog ropstva, dok je za mene ulazak u ovu kožu moguća staza spasa.

Nedelje su odmicala, ogrubela sam sasvim, do neprepoznavanja. Majka i otac su s vremenom bol zamenili ponosom. Postala sam dika naše kuće. Neko ko je u njihovim očima tako zrelo i odgovorno prihvatio ulogu domaćina. Pravo je vreme...

Jelena, devojka moga srca, dovedena je jednog jutra na porodični prag. Rekla sam ocu da je volim i spremno čekala nalet gneva. Začudo, stvar je prošla bolje nego što sam se nadala. Otac se okrenuo majci i naredio da nam naspe jednu lju-tu: „Ženo, imamo takvog naslednika kao niko dosad, ne samo da se neće udati, već ćemo ga i oženiti! Imaće dobru i poštnu saputnicu, kako i dolikuje...“.

Zatim se naglo nagnuo ka meni, muški me potapšao po ramenu i samozadovoljno izustio:

„Ako SINE, tako i treba!“

Šta reći za kraj, osim onog što vam rekoh na početku – da su verovanja u mojoj zemlji, lepoj i kamenitoj, jako neobična.

Leonora Pavlica

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна Библиотека Србије, Београд

305-055.3:929

BORBA koju borimo : životne priče LGBT zajednice u Srbiji

/ [urednica Anđela Čeh ; učesnici/e Mladen Antonijević Priljeva - koordinator, Marko Milovanović - metodolog, Predrag Azdejković - stručni saradnik].

- Beograd : Centar za istraživanje i razvoj društva Ideas, 2017 (Beograd : СЛФА). - 92 str. ; 21 cm

Tiraž 200. - Uvod: str. 5-10.

ISBN 978-86-80660-02-8

a) Сексуалне мањине - Аутобиографски аспект

COBISS.SR-ID 231058444